NEMZETI

NŐNEVELÉS

KIADJA

AZ ERZSÉBET-NŐISKOLA TANÁRI TESTÜLETE

BERTA ILONA KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTI

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

XXXV. ÉVFOLYAM. 1914. IV—V. FÜZET.

Április—május.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

		Lap
I.	De Gerando Antonina. Sebestyénné Stetina Ilona	165—168
II.	Tanuló leányaink szórakozása. Személyné Krizsanovszky Ilona	169—177
III.	A személyi kultusz és az iskola. Havas Irma	178—184
IV.	Mikes Kelemen a nőkről. Relković Mita	185—193
V.	Pacifizmus és pacifisták. Dr. Kemény Ferenc	194—200
VI.	Az alkoholkérdés a felsőbb leányiskolákban. Fehér Géza	201—208
VII.	Leo Mechelin. Sebestyén Irén	209—211
VIII.	Az idegen nyelvek tanításának nehézségei. Dr. Halmi Piroska	212—216
IX.	A halasi csipkéről. Dirner Alice	217—223
X.	Asszonyokról — asszonyoknak. Szomolányi Sarolta	224—228
XI.	**Külföldi lapszemle**	229—232
XII.	Iskolai értesítők	233—237
XIII.	**Nőnevelési szemle.** Az Orsz. Nőképző Egyesület. — A Művészet és Művelődés. Víg Albertné. — A M. D. E. közgyűlése. — Alexandra Gripenberg. — Pacifista tizparancsolat. — A békemozgalom érdekében.	238—247
XIV.	**Irodalom.** Pintér Jenő: A magyar irodalom története. Keller Imre. — A gyermeknevelés kiskátéja. — Nógrádi László: Az egyke gyermek. Nemes Lipót. A külföldi gyermek. — Adams John. Az oktatás alapelvei. Fordította: Hamvai Erzsébet. — Sebők Zsigmond: Ifjúkor. Kertész Antal. A nemzetközi béke. — Beküldött könyvek.	248—256

☛ *Tisztelettel kérjük folyóiratunk t. előfizetőit s* ***az iskolákat és egyesületeket,*** *melyek folyóiratunkat járatják, hogy az előfizetési pénzeket* ***egyenesen kiadóhivatalunkba (István-út, Erzsébet-Nőiskola)*** *szíveskedjenek küldeni. A közvetve beküldés által az úgyis csekély előfizetési díj jelentékenyen megkevesbedik. Reklamációkat* ***díjtalanul*** *csak a füzet megjelenését követő hónapban teljesítünk. A folyóirat régi évfolyamai még kaphatók a kiadóhivatalban.*

A „*Nemzeti Nőnevelés*“ megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) havonként három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 6 kor.

Tanítónőknek és tanítónőjelölteknek 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a „*Nemzeti Nőnevelés*“ címe alatt az Erzsébet-Nőiskolába (István-ut 93. sz. a.); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VIII. ker., Rákóczi-tér 4. sz.) küldendők

NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXXV. ÉVFOLYAM. 1914. ÁPRILIS—MÁJUS. IV—V. FÜZET.

DE GERANDO ANTONINA.
1843—1914.

A kolozsvári állami felsőbb leányiskola és leánygimnázium gyászlapon jelentette, hogy a tanártestület és növendéksereg mély fájdalmára, az intézet megteremtője és nyug. igazgatója *De Gerando Antonina*, a nemzeti nőnevelés fáradhatatlan, lánglelkű apostola, 32 évi igazgatói működése után, nyugalombavonulásának 2-ik esztendejében április hó 6-án jobblétre szenderült.

Ravatalát holtáig szeretett kedves intézetében állították fel s földi porait a református egyház szertartása szerint Kolozsvárott helyezték örök nyugalomra.

E körül a ravatal körül ott gyászolt egész Kolozsvár, mert a város újabb női nemzedéke nagyrészt De Gerando Antoninában tisztelte nevelőjét, szeretett mesterét, lelki irányítóját. És ott gyászolt a felsőbb leányiskola tanári testülete, növendékserege, kik mindenkor rajongó szeretettel tisztelték s most szívből siratták munkatársukat, anyai barátnőjüket.

Hogy mit jelentett De Gerando Antonina az intézetre, a tanítványokra s ezáltal a város és a haza társadalmára, azt gyönyörűen fejezte ki Marsits Rozina, az intézet jelenlegi igazgatója a ravatalnál elmondott búcsúbeszédében, melyet mint De Gerando Antonina klasszikus jellemzését itt teljes egészében megörökítünk:*

* De Gerando Antonina életrajzát és arcképét közölte folyóiratunk 1894. füzetében és 1912. évi decemberi füzetében. *Szerk.*

«Kedves növendékeink!

Meghívtuk, elhoztuk ide közibetek az iskola szent falai közé utoljára szeretett igazgatónőtöket. Nem csupán méltó ünnepi formát kivántunk ezáltal végtisztességképen adni De Gerando Antoninának, az iskola megteremtőjének. A nagyérdemű volt igazgatójának *lelkéből lelkedzett* gondolat szerint véltünk eljárni, mikor azt kivántuk, hogy utolsó útjában azon helyről térjen örök nyugvóra, ahová őt évtizedeken átszellemült, lelkesült nagy munkája kötötte, ahol száz meg száz tiszta gyermeki lélek melegéből, rajongó szeretetéből új és új életerőket gyüjtött, sokszor nehéz, de mindig testet, lelket őrlő munkájában. *Vagy talán nem is mondom jól.* Talán ő sohasem másokból merítette a lelki erőt, még a mindenek felett szeretett gyermeksereg szeretetéből, ragaszkodásából sem.

Az ő lángoló lelke, melybe két nagy bátor, dicső nemzet lobogó energiája csapódott egybe, mindig önmagából merítette az életerőt, a lelkesülést mindenért, ami jó és igaz. *Az ő végtelen lelki gazdagságában csak adakozó lélek lehetett s valójában az is volt.* Erre gondoljunk kedves gyermekeink a válás utolsó óráiban. A lelkét adta nektek. A lelkében lakozó erős hitet az örök igazság diadalmas törvényeiben s magasban járó lelkesülést adott nektek mindenért, ami az embert a legmagasabb ideálok régióiba vezeti, ami bennünket az élet mindennapiságából a szép valóság keresésére és megértésére indít. *Az emberi méltóság tiszta magaslatára kivánt nevelni benneteket, mert mint minden nemesen gondolkozó léleknek,* neki is az volt a meggyőződése, hogy nem a száraz tudomány, kincses birtokok, öröklött méltóság teszi az ember tulajdonképeni értékét, hanem *az egyéni akaraterő, a tiszta igazságokat kereső intellektus: a lélek.* Ha szólt hozzátok ezen a nyelven, ha írt nektek, mindnyájunknak szinte fanatikus meggyőződéssel szórva lelke virágait, az a szó, az az írás nem volt csak beszéd, üres frázis. Az élete munkájával pecsételte meg szavainak igazságát, sok nehéz, kitartó küzdelmével megmutatva, hogy nemcsak cselekedni, de szenvedni is tud és akar az igazságaiért.

Ha a tavasz és nyár virágözönében jártok, ha a művészet nagy alkotásai gyönyörrel töltik el lelketeket, ha jó emberrel találkoztok, ki erszényét megnyitja vagy szíve melegét megosztja embertársainak jóvoltára s megérti lelketek ezek láttára az élet tiszta gyönyöreit s lelki értékeit, hálával gondoljatok De Gerando Antoninára, mert tőle tanulta lelketek *ezen magasabb megértéseket.* Ha az élet áldozatot kiván tőletek s szenvedni, tűrni lesztek kénytelenek, az igazságért, jóért való küzdelmetekben fogyni érzitek erőtöket, *tőle vegyetek példát,* aki hősi lélekkel, nehéz küzdelmekben járta meg a saját lelke szerint választott nehéz életútait.

Mély, feledést kizáró hálát vigyetek ma el ravatalától zsenge lelketekben s erős fogadást, hogy méltó tanítványai akartok maradni az ő általa megismert útakon járva.

S ha teste hamvadó porát át is adjuk az anyaföldnek: lelke így diadalmaskodni fog már e földön a halál sötét gondolatán, mert tovább fog élni a lelke a ti felfelé törekvő, jót kereső lelketekben, akkor ez a mai szomorú elbúcsúzás nem az örök elválás gyász-

ünnepe, hanem a lelkével való folytonos megújhodás és feltámadás *Allelulája* leend.

És ezért búcsúzzatok, búcsúzzatok hálával, szent fogadással, szeretettel, de ne sirjatok, mert a lelke veletek maradt.»

Ime ezt jelentette De Gerando Antonina az ő «intézete», életében! Jelentette az örökéletű szeretetet, mely a halál után is vele marad azokkal, kikre meleg sugarait valaha árasztotta. Jelentette az ő lelkesedésben, emberszeretetben, nevelőmunkában és jótevésben eltelt példaadó életét, melyet ő fanatikus buzgósággal áldozott az ifjúságnak, hogy abban életet, munka-, igazság- és tudományszeretetet fakasszon.

De nemcsak az ő intézetének volt ő ilyen lelkes apostola. Folyóiratunk hasábjai kezdettől fogva, évről-évre tanuskodnak az ő lángoló hazaszeretete mellett, mely őt a magyar nőnevelés apostolává is avatta. Rendületlenül hitte, hogy a magyar hazát, a magyar nemzetet csak művelt, munkaszerető lelkes leányai menthetik meg egy újabb ezredév számára. Rendületlenül hitte, hogy a magyar tanítónőre szent misszió vár e részben: ha jól tanítanak, ha a tudásvágyra, az igazságszeretetére és munkás hazaszeretetre nevelik a leányokat, azok becsületes, bátor, független érzelmű, a hazáért dolgozni tudó és dolgozni szerető polgárokat fognak majd, mint derék magyar asszonyok a hazának nevelni.

És ezért nemzeti szellemben kell fejleszteni a nőnevelő-intézeteket. Nem szabad a külföldi — különösen nem a német — kész nevelési intézményeket átvenni, mert azok nem fejlődvén a mi belső természetünkből, csak korcs nemzedéket fognak nevelni. A tanítónő bírjon európai műveltséggel, ismerje mindazt, ami művészetben, irodalomban, nevelési eszmék fejlődésében művelt nyugoti nemzetek világában becses, de ne rabszolgája legyen e kultúráknak, hanem ébredjen ezek hatására lelkében lelkesedés a tanítás művészete iránt, hogy lelke ragyogó fényével gyujtson világosságot a *nemzeti* műveltség fejlődésére a gondjaira bízott ifjú szívekben.

És ne csak a német tudomány morzsáin rágódjanak; tanuljanak más európai nyelveket, tanulják főként a franciát, hogy

a valódi nagy szellemek gondolat- és érzésvilágába behatolhassanak. Hogy ezt minél többen elérhessék, szenvedelmes buzgósággal tanította a francia nyelvet — és igen kitünő módszerrel és eredménnyel — intézetében és tanította mindenkinek, aki közelébe került, önzetlen szent lelkesedéssel. Sokakat támogatott anyagilag és erkölcsileg, hogy a francia nyelvet Párisban sajátíthassák el.

Az élet legfőbb boldogságának tartotta a munkát. Így lehetett, hogy gyönge törékeny teste mellett is, többet dolgozott, mint bárki más és hogy a munkába soha bele nem únt, bele nem fáradt. Ez a szenvedelmes munkaszeretet tartotta fenn életét oly késő öreg koráig, melynek terhét csak nyugalomba vonulása óta érezte. De azért lelkesen buzdított másokat munkára. Utoljára a Nemzeti Nőnevelés 1913. évi 1. füzetében szólalt meg, sürgetve nemzeti irányú nőnevelő-intézetek felállítását.

Bár hallanók még szavát sokszor, hogy önzetlenebb, eszményibb munkára, lángoló hazaszeretetből végzett buzgó kötelességteljesítésre ösztönözne tovább is mindnyájunkat! Nem, nem fogjuk hallani e szárnyas lélek ösztönző szavát többé, de őrizzük és újítsuk fel néha szeretettel emlékezetét; hisz nehéz küzdelmeinkben, szomorú közviszonyaink okozta sötét hangulatunkban munkánk sikerét illető reménytelenségünkben nem lehet igazabb vigasztalásunk, mintha azokra vetjük tekintetünket, kik igazolják az életet, igazolják, hogy a lélek élete már e földön folytatását nyeri megértő lelkekben.

Budapest. *Sebestyénné Stetina Ilona.*

TANULÓ LEÁNYAINK SZÓRAKOZÁSA.

Történelmi észlelet, hogy valahányszor válságos harcok előtt álltak a népek, mindannyiszor féktelen erővel tört ki köztük az élet élvezetének vágya. De alig volt kor, melyben féktelenebb lett volna az emberiség mulatságvágya, mint ma, amikor fejlett és bonyolult társadalmi viszonyok, a mesterségek és művészetek rafinált vívmányai, új meg új találmányok egyre szaporítják az ember gyönyöreit és amikor szintén válságos harc tartja izgalomban a szíveket; a kenyérharc, mely nehéz tusák előtt és nehéz tusák után egyaránt minél változatosabb, minél izgatóbb szórakozásokba kergeti a mai embert.

Nem egy családapa mulatja el egész vagyonát, döntvén nyomorba egész családját; nem egy családanya viszi zálogba utolsó családi ékszerét egy sokat igérő báli éjszakáért, nem egy polgár és munkáscsalád nélkülözi a vasárnapi dinom-dánom után a hét többi napjain a betevő falatot.

Nem adja-e száz és száz ember lelke nyugalmát és tisztaságát a szórakozásaiért? És vajjon milyenek ezek a szórakozások? Vannak-e bennük megnyugtató, fölemelő, fölüdítő örömök, melyek az ember szórakozásait tulajdonképen indokolttá teszik?

Nem, ezek a mai mulatságok nem nyugtatják meg az emberek idegrendszerét, nem frissítik föl a lelket, nem fegyverzik föl az életküzdelem folytatására. Ellenkezőleg azt tapasztaljuk, hogy amennyire folyton újabb, izgatóbb mulatságokat szül az élvezetvágy: olyan arányban romlik az emberek egészsége, józan gondolkozásmódja; olyan arányban sülyed lelki világunk színvonala.

És ebben a légkörben nő fel az új nemzedék, mely pedig már magával hozta a szülők, az ősök mulatságvágyának követ-

kezményeit az ő idegességében, vérszegénységében, törékenységében és örökölte a fokozott élvezetvágyat is.

Nem intik-e ezek a körülmények a neveléssel foglalkozókat arra, hogy komolyan törődjenek az ifjúság szórakozásaival?

Gondűzött ember ezen szomorú körülmények között arra a következtetésre jutna, hogy talán nem is szükséges az ő gyermekének a szórakozás. Ám ez éppen úgy eltévesztené a dolgot, mint az a másik kevésbé gondtelt szülő, a ki teljesen elereszti a féket, mondván: «mulasson gyermekem kedvére, nem kell zavarni, hiszen most eli az élet örömkorát; majd komollyá teszi az élet!»

Hát éppen az élet komolysága követeli, hogy amikor komolyan igyekszünk mérsékelni a tanuló ifjúságnak, főleg pedig a tanuló leányoknak mulatságvágyát, ugyanakkor komolyan kell gondoskodnunk azok szórakozásairól.

A gyermekleány szórakozásaitól függ az ő egyéni ízlésének, kedvteléseinek, de úgy szólván egész jövendő életének, sőt még a környezete életének iránya is; attól függ életkedve, munkabirása; attól minden, ami benne a család és társadalom szempontjából értékes.

«Teremts gyermekednek ujjongó, vidám, erőtől duzzadó ifjúságot; és olyan lesz élete», mondja a híres görög iró és kifejezi ebben, hogy az életboldogságnak legbiztosabb alapja a munka és szórakozás harmóniájában eltöltött ifjúság.

Tehát gondoskodnunk kell leányaink nevelésében arról, hogy amikor hasznos munkássághoz szoktatjuk őket, a munka után kellemes és hasznos szórakozást is szerezzünk nekik.

Mert szórakozásra minden embernek szüksége van épp úgy, mint pihenésre a munka után. De amint csak «munka után édes a pihenés»: úgy a teljesített munka után jogosult és testre-lélekre jó hatású a pihenés.

Leányaink napi iskolai foglalkozása leköti az ő testi erőiket; ekképen belső életműködéseik: vérkeringés, emésztés, elhasznált részek pótlása, szervek növése stb. zavartalanul csak a tökéletes pihenés, vagyis alvás idején folyhatnak le. Ezért kell pihenniök.

De lelkük tökéletes harmóniájához nem elég, ha munka után pihenéssel szünetelnek. Az is szükséges, hogy munkásságukat szórakozás váltsa fel. Ez érthetővé válik, ha meggondoljuk, hogy szórakozás közben egészen más testi-lelki erők nyernek bennünk életműködést, mint a munkálkodás közben. Azok az életerők, izmok, idegek, érzések, hangulatok, gondolatok, ha mindig csak dolgoznánk és pihennénk, elvesztenék energiájukat és tétlenségre kárhoztatva, úgyszólván elernyednének; ez valami ürességet okozna a lélekben, valami egészségtelen feszültséget a testi szervezetben. Ellenben ha a munkálkodásnál elhasznált erők szünetelése közben azok a bennünk létező másféle erők veszik át időszakonként a működést a szórakozásaink által: akkor kellemes összhang támad a különböző testi-lelki erők között, ami az emberben, ifjú- és öregben egyaránt a felüdülés frissítő érzését kelti.

Ilyen élet- és egészségtani szempontból tekintve a szórakozásokat, be kell látnunk azoknak hasznos voltát az ember mindenik életkorában, de főként az ifjúkorban, az életerő rohamos fejlődése, az életkedv forrása idején.

Hasznosaknak kell itélnünk különösen azokat a szórakozásokat, melyek tiszta levegőben mozgással vannak összekötve; azokat, melyek nem izgatnak, csak mulattatnak; mert hiszen munkálkodás közben elég izgalom akad és az előbb emlitett összhang, melyet a szórakozásoknak kell helyreállítniok, megnyugtató érzéseket kíván, másként nem is jogos és nem válik egészségünkre a szórakozás.

Ha a nőneveléssel foglalkozóknak családban és iskolában sikerülne a szórakozásoknak ezen élettani indokait, ha nem is öntudatosan megértetni, de valahogyan meggyőzően megéreztetni a serdülő leánykákkal; felébreszteni bennük a vágyat a vidám, tiszta üdítő élvezetek iránt; de egyúttal önmérsékletre szoktatni őket, mely arányba állítsa a szórakozásaikat a végzett munkájukkal és a testi-lelki erőik fejlettségi fokával: akkor talán valami vértezetet adhatnánk leányainknak a mai kor romlott ízlésű, mértékletlen, nagyon is érzékies, őrületes szórakozásai

ellen. Az ilyen vértezet nagyon jó útravaló volna a mai leányoknak, mely ezer és ezer családot menthetne meg a zülléstől és boldogtalanságtól.

Vagy figyeljük meg a társadalom szerencsétlen elszegényedett családjait. A legtöbbnek nem a mulatság szenvedélye okozta-e vesztét? Hiszen egy takarékos ember is pazar lesz a szenvedélyek idején, a pazar meg éppen szórja vagyonát a mulatság mámorában. Ám egy munkás, egészséges kedélyű, vidám asszony kevés szerrel elmulattatja, otthon tartja férjét, melegen a házi tűzhelyet. Viszont egy lusta asszony, ki folyton szórakozáson töri fejét, szomszédol, folyton tere-ferél: csakhamar korcsmalakóvá változtatja a legjobb szándékú férjet.

Hát a jövendő családok jóvoltáért vidám, kevés szórakozással beérő, kicsi örömöknek örülni tudó, az élet humora iránt érzékkel bíró, tréfakedvelő leánynemzedékeket kellene nevelnünk. Az ilyen leánynemzedék tisztítólag hatna a társadalom elfogult mulatságaira is.

Az ilyen leánynemzedék pedig olyan leánykákból terem, akiktől nem tagadták meg a gyermekkor és az ifjúkor örömeit, akik nevelőik irányítása mellett keresték az élet napos oldalait és nem jártak az árnyékban kora tavasz idején.

Mert a nyilt, kedves tréfákat kedvelő leányt kevésbbé tudja megejteni a sötétben bujkáló ármány; a derült kedélyű leány nem keresi embertársaiban a hibákat, nem pletykál, nem szeret kellemetlenkedni, kis keretekben sokkal jobban mulat, mint a rossz kedélyű, unott arcú leány, kinek mulattatására erősebb ingerek szükségesek.

De a kedélyfrisseséget a serdülő korban kell a leánykákban megteremteni, abban a korban, melyben még nem idegenek irányítják lelküket, hanem a család és az iskola. Főleg az előbbinek jut a fontos feladat gondoskodni arról, hogy a fiatal leány soha ne érezzen unalmat, mert az szüli legbiztosabban a mulatságvágy szenvedélyét. Annak kell gondoskodnia, hogy szeresse a leányka szenvedélyesen a munkát és érezze, hogy csak jól végzett munka után édes a szórakozás. Érezze meg,

hogy amily üdítőleg hat a kellő mértékű szórakozás, olyan kimerítő, fárasztó és veszedelmes az ifjúság éveiben is a késő éjszakáig tartó, túlságos mulatozás. Ha ilyen szempontok vezérelik a leánynevelőssel foglalkozókat, könnyű lesz megválasztaniok a serdülő leányoknak való szórakozásokat.

Itt első sorban kell említnünk, mint legegészségesebb szórakozást: a sétákat a szabadban, a kirándulásokat, utazásokat. Nem az utcai sétákat értjük az esti vagy déli órákban, amikor emberáradat hömpölyög az utcákon, amikor felszínre kerülnek az emberi gyengeségek, a felnőtt ifjúság minden léhasága, illat- és porfelhők, amely dolgok sem a leányka tüdejének, sem a lelkének nem hasznosak. Hanem azokat a verőfényes napon, tiszta levegőben, tiszta környezetben végzett sétákat értjük, melyek nyomán rózsa nyilik a leányarcon, tiszta öröm a leány szívben.

Egy-egy kirándulás a szabadban hogyan felüdíti, felfrissíti a fiatal leányt, főleg ha egy kis játékkal, vagy érdekes látnivalóval van összekötve. És milyen fogékonnyá teszi a természeti szépségek, földrajzi nevezetességek, történelmi érdekességek iránt. Mindezt fokozottabb mértékben eszközlik az utazások, kiterjesztvén maradandó hatásukat a leányka egész életére.

Másodiknak a leánykák legszokottabb szórakozásnemét említhetjük: a társas érintkezést, beszélgetést. Úgy tartják, hogy a nők szeretnek beszélni, hát szerezzük meg leányainknak is az örömöt, hogy kortársaikkal csevegjenek, játszadozzanak. Csak arra kell ügyelnünk, hogy igazán kortársak, lehetőleg egyenlő fokú műveltségűek és lehetőleg egyenlő lelkületűek kerüljenek együvé. De azt ne higyjük, hogy a szórakozás e neme felügyelet nélkül javára válik leányainknak. Ne higyjük, hogy levehetjük gondunkat a kis gyermekről, amikor játékaival van elfoglalva, mert éppen játéka közben nevelhetünk belé ezerféle jót, akkor irányozhatjuk leghatásosabban. Éppen így vagyunk a serdülő leánykákkal, amikor társas örömöket élveznek. Elő kell segíteni ezen örömeiket, de részt is kell vennünk azokban. Világítani kell nekik, amikor a társas élet útain tapogatóznak.

Ne zsandárként legyen ott az édes anya leánya összejövetelein, de mint melegen érdeklődő, leánya örömeit fokozni tudó, tevékeny fél, ki előtt felnyilnak a leányszívek és zavartalanul örvendeznek.

Serdülő leányoknak társas szórakozásaik közben nagy szükségük van az édes anyjukra. Pedig ma a leányka anyja nélkül megy a barátnői összejövetelre, sőt anyja felügyelete nélkül fogad ő is társaságot és sok szülő keservesen megsiratta már, hogy jobban nem vigyázott leányára a társas összejöveteleken, nem óvta gondosabban a rossz társaktól és a helytelen, szemérmetlen társalgástól. Ez az okozója annak is nagyrészt, hogy ma a serdülő leánykák olyan szabadszájúak, szabadmodorúak, hogy romlást ne emlegessek. És az ő szemérmetlen modorukért a szülőik, nevelőik felelősek, akik nem irányozták őket első társas szórakozásaik közben.

Még a rossz társaság sem fejtheti ki sikerrel vészes hatását, ha az édes anya gondosan felügyel leányára, feltéve, hogy bírja annak teljes bizalmát, tehát hatalommal is bír leánya szíve fölött.

Amíg a kis leány bizalmasan megmond az anyjának mindent, addig páncélozva van a gonosz ellenében. Pedig milyen gyakran belopódzik a gonosz már a kis leányok tere-ferei közé is. Azok a tere-ferék sokkal mélyebb hatásúak a leánylelkekre, mint akár az iskolai intelmek, akár a szülői parancsok; azok irányítják a leányka lelkületét, a társas modorát. Amilyen beszélgetéseket folytat serdülő korában, olyan lesz társalgása felnőtt korában; valóban, azon a leányzsúrokon alakul ki a jövendő társadalom iránya.

Mihelyt tehát egy-egy édes anya jobb, nemesebb irányba tudja terelni az ifjúság társas szórakozásait; a jövendő társadalom megjavításának papnőjévé lesz.

A nemesebb irány felé terelésre jóakarattal ezerféle módot lehet találni. A beszélgetésekkel felválthatják társas játékok, szavalatok, színi jelenetek, élőképek, zene stb. Főleg a zene az, ami nemesebb irányt adhat, ami a leánykák ízlését, szépérzékét,

műveltségét fejlesztheti a zenének általában a lélekre való hatása következtében. Nagyon igaz az, amit a német költő mondott

«Wo man singen hört, dort lass dich nieder,
Böse Leute haben keine Lieder.»

de nincs is szebb, elragadóbb valami, mint mikor a fiatalok körülállják a zongorát és énekelnek. Nem érzéki kuplékat, trágár dalokat ám, mint ahogy egy-egy leányzsúron a mama távollétében előfordul, mert azok bizony nem finomítják az érzéseket, sőt talán többet rontanak a szívek mélyén, mint a kétértelmű beszédek. De ha magáért a szép zenéért, a zenei élvezetért sereglik az ifjúság a zongora köré, akkor igazán emelkednek a lelkek; akkor alakul a jövendő, tisztultabb ízlésű társaság; kialakul a jövendő vidám dalú háziasszony egyénisége, aki derült, boldog légkört fog teremteni a családjának.

A zenei élvezeteket kell megkedveltetni a leányainkkal; abból sokkal több haszna lesz a jövendő családnak, mintha sokszor viszik őket színházba, akár nekik való a darab, akár nem; vagy pedig a mozi előadásokhoz szoktatják őket, mely szokás később anyagi és erkölcsi károk okozója lehet, sőt az egészségét is rontja leányainknak, amiért országszerte nagyon sok leányiskola megtiltja növendékeinek a mozi látogatását s aminek ellenére nagyon sok leányka látható a mozik esti előadásain is. Pedig azok a kis leányok sokkal jobban elszórakoznának oda haza egészségük és lelki tisztaságuk kockáztatása nélkül.

Mennyi örömöt nyujt a leánykáknak például egy-egy jó könyv olvasása. Azért kellő mértékkel alkalmazva előkelő helyet is foglal el leányaink szórakozásai közt az olvasás. De amilyen jó barát a serdülő leánykának a jó könyv, olyan kárt tevő ellenség lehet rá nézve a nem neki való olvasmány. Abban a korban, amikor a fantázia legélénkebb, amikor a titokzatos, vagy félig megértett dolog izgatja a fejlődő lelket, amikor az irónak minden a leányka előtt új érzése vagy gondolata, az olvasmány hősének minden szokatlan mondása és cselekedete

maradandó nyomokat vés a leánylélekbe: akkor a rossz könyv olvasása még veszélythozóbb lehet, mint a rossz társaság; mert az élőszó elhangzik, de a nyomtatott betű megmarad és mélyebben vési az ütött sebet.

Hát ebben az irányban nagyon éberen kell őrködnie a leánynevelésnek. Nem elég és nem jó, ha eltiltja a leánykát a korának meg nem felelő rossz könyvek olvasásától, hanem el kell távolítania az ilyen könyveket a leányka egész környezetéből, ha nem akarja kockáztatni munkája legszebb gyümölcseit.

És még ha gondosan megválogatták is a leányok olvasmányait, nagy felügyeletet kíván a szórakozás ezen neme higiena szempontjából is. Hogy sokat ne olvasson, olvasásnál ne görnyedjen, szemét ki ne fárassza a serdülő leány, mert ezen irányban is veszélythozóvá válhat az olvasás, főként vérszegény, főfájós egyéneknél, kiknek sokkal megfelelőbbek az olyan szórakozások, amelyek mozgással vannak összekötve. Ilyenek a labdajáték, úszás, tennisz, korcsolya, testgyakorlatok, tánc stb.

A tánc a leányok legkedveltebb szórakozása, de az utóbbi időben bizony nem számítható a legártatlanabb mulatságok közé. A mai tánciskolákban, gyermek-, vagy leánybálokon azt látjuk, hogy a hiúságnak, tetszelgésnek, ármánykodásnak, versengésnek sokkal nagyobb szerepe van tánc közben, mint a rythmikus mozgás felett érzett örömöknek. Ez már velejár a mai korszellemmel és gyermekeink koraérettségével. Éppen azért ma kettőzött őrködést kíván a leánykák táncmulatsága a szülőktől és teljes elkülönítést a felnőttek ilyen mulatságaitól.

Az édes anyáknak ma tánc közben nemcsak a poros levegőtől és meghűléstől kell félteniök a leányaikat, hanem a lelki zavaroktól is. Mert a kis leányok szervezete nem bírja ám el bűnhődés nélkül a felnőttek szenvedélyeit és ez a bűnhődés az általánosan észlelt testi-lelki elsatnyulás. Azt mondják talán, hogy hadd kacérkodjanak a kicsinyek, szükségük lesz az életben ezen fegyverre is. Ám ha a ránk virradó új világban, melynek most leányainkat neveljük, szükségük is lesz majd arra, hogy a férfiakkal jól el tudjanak bánni, de mindenek fölött szükségük

lesz erős, egészséges, küzdésre megedzett testszervezetre. Ha pedig szórakozása közben fölkeltjük a leánykában az ösztönöket, szenvedélyeket, mielőtt kellő fejlettséghez jut: akkor az idegzetnek, az egész szervezetnek idő előtt adunk olyan munkát, melyet az nem bír el és ezzel a jövendő asszonyban, a jövendő családban és társadalomban okozhatunk pusztító károkat.

Tehát nagy, fontos érdekeink fűződnek ahhoz, hogy leányaink az eljövendő új korszakban se keressenek kedvelt szórakozásukban a táncban egyebet, mint a rithmikus mozgás közben érzett tiszta örömöket; fontos érdekünk, hogy leányaink mindennemű szórakozása tavaszi öröm legyen, melyet nem zavarnak viharok, szenvedélyek.

Nagyvárad. *Özv. Szemely Kálmánné.*

A SZEMÉLYI KULTUSZ ÉS AZ ISKOLA.

Ügyes-bajos dolgaink elvezetnek mindenfelé és idő multán megismerkedik az ember a közhivatalokkal és egybevágó, nagyjában kellemetlen természetükkel. Hivatalnokai adják meg ez egyöntetű jelleget. Azok a kis emberek, kik úgy kezelnek, mintha kegyet gyakorolnának, ha szóba állnak velünk és immel-ámmal teljesítik a valójában jogos kívánságot. Udvarias hajlongásukat, nyájas arcukat csak a feljebbvalók, meg a rangos uraságok látják. Hogy hivatalok, műintézetek, iskolák a közösség filléreiből a közösségért vannak, melyikőjük gondol erre?

De hagyjuk a hivatalos érintkezést, a társadalmi életben is bő alkalmunk nyílik a személyi kultuszt űzők természetrajzának megfigyelésére.

A legmélyebb megalázkodás fölfelé, alázatosságot követelő rideg merevség lefelé, kezdve a magas méltóságokon, le az utolsó segédszolgáig, ki kegyetlen zsarnok ura otthonának.

De hát honnan kerül, ki nevelte a kétarcúaknak ezt a légióját? A család és az iskola. Az a család és az az iskola, mely nevelő rendszere alapelvének ma is a föltétlen engedelmességet és az alázatosságot vallja.

Elhisszük, hogy az emberi közösségnek pillérpárja lehetett valaha ez a két dogma. Valaha. Akkor, amikor még kisdedkorát élte az emberiség és műveltség hiányában csupán vad ösztöneire hallgatott. Mihelyt megindult azonban a lélek gazdagodásának és a szív tisztulásának nemes folyamata, meglendült az itélkezés ereje, a belátás és méltánylás szükségérzete megingott az engedelmesség és az alázatosság erényének szent-

ségébe vetett hit. Ott, ahol a nép fejlődésével nem tartott lépést a vak fegyelem lazulása, ahol nem alakult megértő és megértető vezetéssé a vaskéz, ott rákényszerítették az embert arra, hogy az engedelmességet, alázatosságot hazudja és ezzel jellemhibáit, bűneit szaporítsa.

Ami áll az emberek összességére, ugyanaz áll az egyénre is. Ha jogosult volt az engedelmességre és alázatosságra szoktatás a fejletlenség korszakában, jogosult a gyermekkel szemben ma is mindaddig, míg állati életet él, míg nem magyarázhatjuk meg neki az okszerűség törvényeit. De amilyen arányban bontakozik az értelem, az emberi méltóság tudata, oly arányban kell enyhülnie a nevelő rideg parancsszavának. Az emberiség fejlődésének emelkedésével meggyorsul a gyermeki lélek kibontakozása is. Micsoda űr tátong a régi, meg a mai gyermek között! Ennek ellenére a családi és iskolai nevelés alapelvei nagyjában és általánosságban még mindig ugyanazok.

Régen, amikor még földszintes házban lakott a magyar ember, faluja határát alig lépte át; régen, amikor a fiú jövőjét egy-egy törekvő parasztgyereket leszámítva, előre megszabta az apja földjének hossza-szélessége, vagy örökölt rangja, méltósága a mester úr tekintélyét biztosította a nádpálca. Aztán léptünk egyet, kitágult a tudomány; terjesztői már nem csak férfiak. És a tanítónő kezében olyan esetlen a bot. De mégis, fegyelem híjján nincs tanítás és a tanulók, tárgyak sokasodásával egyre sűrűsödik a tilalomerdő. Gyerek legyen, ki eligazodik benne. Segít magán. Kénytelen-kelletlen rabszolga-lélekkel hódol tanítója szavának, tekintetének. Így nemzedékről-nemzedékre tovább virágzik a személyi kultusz és diadalmat ül a föltétlen engedelmesség és alázatosság.

A házi nevelésben sincs másképp. Már pedig, ahol görcsösen ragaszkodnak a személyi kultuszhoz, ott igaz alap híjján csak képmutatás, hízelgés, fondor számítás terem. A nyomukban áramló romlottság és gonoszság özöne veszedelmesen alámossa a mai társadalom talpköveit. Siralmas állapotunk nyilvánvaló, habár az is igaz, hogy a személyi kultusz és ennek penész-

gombái nem egyedül okozták az elkorcsosulást, illetve nem egyedül akadályozták meg az erkölcstani gondolat uralmát. Nem egyedül, de nagy részök van benne, ezt be kell látnia mindenkinek, ki szemügyre veszi az emberi természet alapvonásait és a cselekedetek mozgató rugóit.

Önként vetődik fel a kérdés, hogy hát mi a tennivalónk? És a felelet nem könnyű, mert nem állapíthatjuk meg az eljárást részletesen, csupán néhány módot ajánlhatunk. A többit a nevelő tapintatára kell bíznunk. Az bizonyos, hogy nem érnénk célt azzal, ha egyszerűen szakítanánk a jellemképző-nevelés eddigi két principiumával és könyörtelenül kidobnók nevelésünk hajójából az engedelmességre és alázatra való szoktatást. Helye van a parancsnak, sőt néha napján a rideg parancsnak, de a mának értelmes, gondolkozó emberkéit nem kommandirozhatjuk állandóan kemény ukázokkal, zordon rendeletekkel. Ha tesszük, a magunk rovására írhatjuk és nem méltó az okszerű nevelés mesteréhez.

Meg kell értetnünk az új nemzedékkel, hogy mit, *miért* kell cselekednie, hogy mitől, *miért* kell tartózkodnia. Egyénileg is pórul jár, ki könnyelműen úgy kezeli a gyermeket, mint a villamos csengőt, melyet csak meg kell nyomnia, hogy csilingeljen. A gyermek nem gép és ha mégis azzá akarjuk alacsonyítani, a magunk tekintélyét pusztítjuk. A nevelőnek pedig okvetlenül szüksége van a tekintélyre. Nem arra a látszólagosra, mely erőszakon épül, hanem arra, melynek értelmi és érzelmi felsőbbség az alapja.

Alig van ember, kinek szavát, mozdulatát, hangulatváltozását több kritika kisérné, mint a tanítóét. Hiszen a tanulók egész serege, főkép az okosabbja örökké megfigyeli, megitéli. S a szerint, hogy mestere eszét, szívét teltnek és melegnek találja-e, nő vagy apad tanítója tekintélye. Ha nő, vele együtt nő a gyermek nyiltsága, bizalma és a nevelés értéke. Ehhez azonban huzamosb idő, sőt évek kellenek. Ma egyedül az elemi iskola adhatja meg, ezért messze fölötte áll a középiskoláknak. Ezekben az óránként tünő tárgyak magukkal sodorják az elő-

adót és az új arccal új szokások, új rend, új fegyelem kerül a dobogóra. Az egyiknél egész mondatban kell felelniök, a másik rárivall tanítványaira, hogy ne lopják a kérdés ismétlésével az időt. A harmadiknál jelentkeznie kell annak, aki tud, a negyedik csak a néma és merev bábokat tűri. Az ötödiknél pontot tesznek a keltezés után, a hatodik nem engedi és így tovább. A csemeték boldogok, ha félév multán megtanulják a járást a rendeletek labirintusában. Csínyeiket, azok természete szerint, helyezik a megfelelő órákra. Ők az urak, mert ismerik embereiket, míg nem egy tanáruk nevüket sem tartja számon. Ha mégis akad olyan tanítójuk, ki lelkükre kíváncsi, nagyot néznek és csak lassan-lassan, habozva, félve engedik, hogy a jó tanuló és rossz tanuló sablonja mögött megpillantsa az érző, gondolkozó, fejlődő embercsemetét.

Ha a tanulmányi rend alkotói elfogadnák a szemináriumi rendszert, mélyebb lehetne a nevelő munka, mert akaratlanul is jobban ismerné tanítványait mindenik tanár és így idővel magától megoldódnék a nevelésnek lélektani alapra fektetett reformja.

A szemináriumi rendszernek számos az előnye. A megnyilatkozó egyéniség, a gondolkozásra szoktatás, a tehetségek kibontakozása, az itéletek gyors megfogalmazása, a gyengék, gyávák erősítése, bátorítása, az aktivitás ébresztette öröm, a közös munka gondolatébresztő, serkentő gyönyörűsége együtt véve mind a szemináriumi módszer mellett szólanak. Hatalmasan támogatja az az igazság, hogy őszinte, jó viszonyt teremt tanítvány és tanár között.

Hibája, hogy nehezen szabályozható és ezért csak ötletes, ügyes kéz tarthatja mindig a helyes irányban. Gyengébb vezér kezében feltüzelheti a vitatkozó kedvet, mely néha makacssággá torzul, önhittséggé fajul. Esetleges árnyékait azonban messze túlszárnyalják biztos előnyei, köztük az, hogy egyezik a társadalomban nagyrészt lábrakapott szabadságszellemmel, amellyel az iskolának számolnia kell. Mert ha nem számol, aminthogy eddig nem tette, összeütközik az ósdi tekintély elvéhez ragasz-

kodó iskola a szabadabb szellemű társadalommal. Iskolánk nem lehet többé konzervativ és arisztokratikus, mert természeténél fogva liberalis és demokratikus.

Különben a szemináriumi módszer elve nem áll oly távol az iskolai élettől, mint sokan hiszik. Felfakad az itt is, ott is benne, mint a talajvíz, sőt ahol önképzőkör működik, becsületes kis tóvá gyülemlik. Igaz, hogy inkább apad, mint dagad. De nem járna valami nagy erőfeszítéssel medrének mélyítése, tükrének kiszélesítése. Kivált ha célarányos átalakítás mellett felfrissítenők tartalmát. Vigyük bele a szakosztályi csoportosítást és kövessük, amennyire lehetséges gyermekeink alaptehetségének és érdeklődésének irányát a tárgyak megválasztásánál. Bizvást tehetjük ezt szabad intézményünkben máról-holnapra is; meg kell tennünk annyival inkább, mert e helyütt nem nyűgöz le senkit a tanterv kötött marsrutája.

Az új veretű önképzőkör más, sokoldalú haszna mellett figyelemreméltó szolgálatot tesz a hamis személyi kultusz ellen. Leszállítja az öntúlbecsülést és rést üt a társak lekicsinylésének hajlandóságán. Ritka az univerzális tehetség, pedig mily könnyű szerrel hozhat valakit ennek hírébe egy csupa egyes bizonyítvány, mely akárhányszor a félreértésnek, félrevezetésnek vagy egy s más véletlennek köszönheti létét. Ezek a fényes érdemjegyek érdemetlenül kötnek dicskoszorút a kitüntetett feje körül a tanító és tanulótársak és ami legveszedelmesebb, magának az illetőnek szemében. A lelki erők szabad tusájában azonban csupán annyiban érvényesülhet mindenki, amennyit valójában ér. Majdnem valamennyinek van kiváltsága egy vagy más irányban és így valamennyinek kijut az elismerés pálmája. Az ifjak megismerik egymást, úgy amint vannak és a leghiúbb is kénytelen meghajolni társának valamely kimagasodó képessége előtt, ami igazi mértékre szállítja le úri mivoltának imádását. És a tanító is tisztábban lát be növendékeinek értelmi és érzelmi világába, úgyszólván egész szervezetébe. A közvetlenség letöri az elfogultság szarvait.

Az elfogultságnak nem egy jelével találkozunk abban az

önkormányzatban, mely önképzőkörünkbe hatolt. Pedig nem éppen csekély az önkormányzat jelentősége a személyi kultusz látószögéből. A szerencsésen átszervezett köri életben megtisztul az önkormányzat elve, mely a jelen formák között több erőre kaphatna a tanításban is. Így mindjárt az osztályzatok megállapításában. Én legalább sohasem bántam meg, hogy szavazás alá bocsátottam a kérdést. Hasonló eljárást ajánlok a jutalmak kiosztásánál is. Akárki meglássa, hogy ezen az úton hűségesebben domborítjuk ki az igazi érdemet. Az enyedi Bethlen-kollegiumban évek óta van egy alapítvány, melynek kamatjait egy osztály polgárai ítélik oda egy osztálytársuknak és aligha volt reá példa, hogy érdemetlen kapta kézhez a tetemes ösztöndíjat, holott különben elég gyakran szokott megesni. Az önkormányzati és szemináriumi eljárás nagyban elősegíti az önfegyelmezést és aki magára tud vigyázni, az nem szorul arra, hogy reá vigyázzanak. Az iskolában még kevésbé, mint másutt, főkép amennyiben ez az úgynevezett «vigyázó» intézményre vonatkozik, melynek nyomában sűrű, sötét árnyak húzódnak és sűrűn, sötéten burjánzik a személyi kultusz.

Az egészséges szellem megkívánja, hogy végleg töröljük a vigyázó rendszer papiron elitélt, de valójában élő alakját, a személyi kultusz kovászát. «Add nekem, mert én vagyok a vigyázó», csap le a kis zsarnok osztálya közönséges halandóira és ők alattvalói hódolattal adóznak. Lába elé hordják mindazt, mi nekik kedves: képet, noteszt, ceruzát, tollat, sőt még selyem zsebkendőt is. Emellett mennyi titkos gyűlölet, bosszúvágy, kárörröm kíséri a rend őrét. Jaj, ha félrelép, vagy elfogultan engedékeny. A lármáért egyedül ő felelős. Azért rosszalkodtak, mert: «A vigyázó nem tud vigyázni.» Hogy tetteikért maguk felelnek? Hát akkor minek a vigyázó? — kérdi logikájuk.

A legjelesebb nevelő munkája sem lehet teljes eredményű. Megtörik egyszer-máskor az alaptermészeten, még többször a környezet hatásán. De irányunk jó és a jövő nemzedék szülei már nagyobb segítségünkre lesznek. Azok a szülők, kik tanítványaink voltak és régi emlékeik között szívesen őrzik tanítójuk

képét, ki nem követelt hódoló tiszteletet, hanem előlegezt szeretetét.

Régi, sokszor hangoztatott szavak ezek és mégis újak, mert nem fedi még a valóság. Majd csak akkor lesz felesleges hangoztatásuk, ha a jövő társadalma legalább is oly mértékben tulajdonít érdemet a jövő iskolájának, mint amennyire ludasnak tartja mai iskolánkat mai társadalmunk, mely még jórészt a személyi kultusz fertőzött habjaiban vergődik.

Budapest. *Havas Irma.*

MIKES KELEMEN A NŐKRŐL.

A nő társadalmi helyzetét legjobban az az itélet világítja meg, melyet a férfiak hoznak felettük. Épp ezért ez itélet csak akkor bír igazi, megbízható értékkel, ha őszinte és semmi érdeknek szolgálatában nem áll. A XVIII. század legőszintébb és legközvetlenebb írójának, Mikes Kelemennek itélete éppen őszinteségénél és nyiltságánál fogva rendkívül értékes és érdekes.

Itéletében mintegy tükörben látjuk kora asszonyainak képét, egyszerű, de határozott, tiszta és világos vonásokkal rajzolva meg az alakokat, élénken festve aranyos humorának csillogó színeivel. Nem szerkeszt valótlan ideálokat, nem ad nevetséges torzképeket, hanem a maga őszinte módja szerint hibáival, erényeivel együtt mutatja be mindazon nőket, kikkel számkivetése alatt érintkezett.

Mindamellett, hogy fiatalon került száműzetésbe s ezen idő alatt kevés alkalma volt nőkkel érintkezni, nem szabad azt gondolni, hogy szűk látszögből, egyoldalúan itéli meg azokat. Sőt éppen az ellenkezőjét állíthatni. Az akkori kor körülményeit tekintve, sokat utazott, világlátott ember volt, Lengyel- és Angolországban járt, Franciaországban négy évig tartózkodott, Rodostó sajátos etnográfiai viszonyainál fogva pedig a török, zsidó, örmény és görög nép életmódját, családi életét, asszonyait közelebbről megfigyelhette. Éles szeme meglátja a sajátos különbségeket, a nemzeti, faji, egyéni vonásokat az emberben, összehasonlításokat tesz, következtet, kontemplál. Csendes, gondolkozó természete, humoros érzéke reflexióinak sajátos bájt, megfigyelésének éles jelleget ad.

Minden leírása reális alapon épült, fantáziája nem jár a fellegekben, nem homályosítja el itéletét. Ez a józanság műveinek nemcsak történelmi hitelt ad, hanem itéletének, emberismeretének biztonságáról és helyességéről győz meg. Itélete akkor is ilyen világos, találó, higgadt és őszinte, ha a nőkről beszél s épp ez teszi olyan értékessé.

Leveleit P. E. grófnőhöz «kedves nénjéhez» intézi Konstantinápolyban. Az irodalomtörténet a nénit csak Mikes képzeleti alakjának ismeri el. Mindenesetre sikerült a néni egyéniségét olyan plasztikusan megrajzolni, életmódjára, Mikesnek nála tett látogatásaira, vett leveleinek tartalmára, egészségi állapotára annyi megjegyzése, felelete van, hogy a megalkotás tökéletességét kell benne csodálni. A köztük uralkodó hang olyan közvetlen, bájos és őszinte, hogy szinte sajnáljuk a kedves nénit csak képzeleti alaknak tekinteni.

Ámbár több kibujdosott főúrnak felesége élt a számkivetésben, első asszonynak Mikes is a gazdag és elegáns Bercsényinét ismeri el. A néni felszólítására mond itéletet Bercsényiné felett. Előre tudta, hogy a néni tetszését meg fogja nyerni.

«Elmondhatni valósággal, hogy méltóságos asszony, mert sokan viselik az asszony nevet, de nem mindenik viseli érdemesen azt a nevet, és az olyanokat csak asszonyocskáknak kellene híni, vagy asszonyállatnak» (ne szóljunk az asszonyok ellen). Azt is előre tudta, hogy a kedves néni jól el fog mulatni Bercsényinével, mert habár «az asszony mulatságot maga nem indít — mert tél fele meg kezd sárgulni a fának is a levele —, de a vigasságról beszélni igen szeret, főképen a tavaszi idejében való dolgokról».

A fejedelem látogatásának igen megörült Bercsényiné, «mindennel kinálta volna, már csak azt vártam, hogy talán egy pár tánccal kínálja meg. De ne nevessen kéd, mert az idő miatt örömest oljárná, vagy ellépdegelné, de a micsoda időben és állapotban vagyunk, a tánc is savanyú». Ámbár nagyratartja Bercsényinét, apró hibái iránt sem elnéző. Hiúnak mondja, szereti a hosszú gratulációkat, mik nem voltak Mikes ízlése szerint;

annál cifrább és hosszabb újévi köszöntőt kap udvaránál élő Kajdacsiné asszonytól. Mikes szerénysége és egyszerűsége nem tartja helyesnek, hogy Bercsényiné az etiketteből még Perában sem enged, megköveteli, hogy karon, pompával vezessék egyik házból a másikba. Jót nevet rajta, mikor a földrengés alkalmával szaladva menekül a kertbe «s az ijedtség volt a hopmestere». Mikor Mikes Bercsényiné udvari cselédeiről szól, említi, hogy a férfiakat mind ismeri, az asszonyokat, leányokat nem, de «azok megismeréséhez nem sok idő kivántatik».

Ha néha tesz is a maga humoros, de sohasem bántó módján egy-egy megjegyzést Bercsényiné apró hiuságaira, mégis igaz sajnálat hangján emlékszik meg betegeskedéséről, midőn «szemlátomást fogy és mintegy elolvad». Csendes halálát elbeszélve, itéletét ebben foglalja össze: «elmondhatni arról az úriasszonyról, hogy igen jó erkölcsű, aitatos asszony volt». Azt is megemlíti, hogy mindenkor nagy méltóságban és bőségben élt, csak az csodálatos, hogy nem is gondol arra, hogy a hitvesi hűség és szeretet, mely urát a számkivetésbe kisérte, mily nagy áldozatába kerülhetett.

Mikes egyetlen szerelme Kőszeghy Zsuzsi volt. Természetének megfelelőleg szerelme nem eget ostromló szenvedély, hanem csendes, tiszta érzés, mely az évekkel mindjobban nő. Alapja a megbecsülésből kisarjadzott rokonszenv, mely lassan-lassan igaz szerelemmé lesz. Mikor elsőízben említi Zsuzsit leveleiben, nem is a nagy elragadtatás hangján teszi, hanem nyugodt, objektív kritikával mondja: «A kis Zsuzsinak igen fösvényen osztogatták a szépséget, de rendes, tisztességes személy és tiszta jóság». Csendes érzelmeit akkor éleszti nagyobb remény, mikor Bercsényi háznépével együtt a pestis miatt Rodostóba költözött. Annak örül, hogy immár közelebb lesz hozzá, de el van reá készülve, hogy nénje korholni fogja érte «hogy lehet ilyen pestises időben ilyet gondolni». Ámbár Zsuzsi viszonozta Mikes szerelmét, mégsem tudta magát elszánni arra, hogy felesége legyen és Mikes leveleiben is váltakozik a remény és kétség. Már azon levélben, melyben Bercsényiné halálát irta le, attól tart, hogy nem akarja-e

Bercsényi Zsuzsit elvenni és «Zsuzsihoz még más is tartaná közit, de aki gazdagabb s hatalmasabb». 1723 ápr. 15-én jelenti az óbesterné halálát s már aug. 22-én eldőlt, hogy Bercsényi elveszi Zsuzsit. Mikes reményei tehát nem teljesültek, Zsuzsi szerelme nem állta ki a próbát, nagyravágyásnak és anyagi érdeknek áldozta fel szívét. Mikes jóságos lelke igyekszik őt kimenteni, sőt többször kiemeli, hogy jó erkölcseiért megérdemli a szerencsét. Elkeseredettsége azonban mégis csak kitör rajta, azt írván: «Aztat tudom, hogy a szívnek semmi része nem lesz ebben a házasságban, de hogy a grófné titulus zengjen a fülünkben, alig várjuk, hogy elmondhassuk a segélyét».

Természetes, hogy ellenszenve a vőlegény, vagy mint ő mondja, vőember ellen fordul, kiről gúnyosan megjegyzi, hogy «Zsuzsiért gyakrabban megmosdik, a szegény asszony életében egy holnapban sem mosdott meg egyszer, de most egy keveset csinosabban tartja magát. Hátha még vagy húsz esztendőt lerázhatna magáról!»

Keserűsége természetesen nő, mikor rövid időn belül meg volt az esküvő és bizony kifakad, hogy «mily jól vannak az olyanok, akiknek elég vagyon a ládákban», ő azonban nem tudott megkárosodni, mert «non habent pecuniam». Zsuzsit most sem ítéli el, jó erkölcsét most is említi, sőt Isten különös gondviselését látja benne, «ki is micsoda úton veszi gondviselése alá az idegen országban levő árvákat». Fáj a szíve, mikor először találkozik Zsuzsival, nem tudja, kerülje-e, meglátogassa-e?

De csak beletörődik a családásba, sőt humora máris átragyog a bánaton, mikor azt írja, neki csak annyi megjegyzése lehet a házasságre, mint a rókának a szőllőre, amit el nem érhetett.

De vonzalma csak megmarad, később is szívesen elbeszélget vele, sőt Zsuzsi maga mondja el neki, hogy másfél esztendő előtt nem hitte volna, hogy grófné legyen belőle.

Zsuzsi különben példás asszony volt, nagy szeretettel ápolta urát rettentő betegségében, mit Mikes maga is elismer, mert «akkor látszik meg a jó feleség, ha az ura beteg». Bercsényit

csakhamar megváltotta a halál, vagyonáról is végrendelkezik, Zsuzsinak ezer aranyat, Mikesnek a volt felesége — nádpálcáját hagyta.

Természetes, hogy Bercsényi halála után Mikes szerelme és reménye újból feléled, de Zsuzsi most sem hallgat szívére, ismét a hiúság és anyagi érdek áll köztük.

Mikes is kételkedik benne: «Nem tudhatom az okát, noha azt tudom, hogy még leánykorában szerették egymást. Attól van-e, hogy a grófné-titulust nem akarja letenni, vagy attól, hogy a legénynek nem igen villog ládájában az arany. De elég a, hogy nincsen kedve hozzá, noha a szeretet megvagyon». Zsuzsi csak nem hajlik a szóra, csomagol, készül Lengyelország felé «és valamennyi portékáját látom, hogy ládában teszi, mintha annyi kést verne a szívemben. Én eleget vagyok azon, hogy megmarasszam. Gondolom, hogy talán a szíve is azt tanácsolja néki, de az elméjit nem nyerhetem meg, mert a szeme hozzászokott tele ládákat látni, az urának pedig az erszénye sokkal kövérebb volt, mint az enyém».

Csak az elméjétől, nem a szívétől kér tanácsot, de Mikes újból beletörődik a lemondásba, ki-ki lássa, mi jobb neki, sőt a boldogtalan bujdosása és szegénysége elég ok a maga szemében, hogy Zsuzsi ne menjen hozzá.

Barátságáról biztosítja akkor is, ha elmegy, sőt szerelmet is akar tartani — ha lehet. Humorjának ezen felcsillogása legjobban mutatja, hogy örökké vérző sebet nem hagy szívében Zsuzsi magatartása. «De ha itt nem marad, azzal a barátság fel nem bomlik és a hűség megmarad, ha lehet! Azt mondom, ha lehet, mert akármely nagy tűz elalszik, ha annak eledelt nem adnak». Az idő és távolság is csökkenti a szerelmet s itt ugyancsak meglepő hasonlattal él: «Idővel a szeretet is megavasodik, mikent a szalonna, a távol levő étel avassá teszi». Mindamellett fájdalommal számlálgatja távozása napjait. Vallásos lelke utóvégre is Isten rendelését látja ebben is. Ha Zsuzsi szerelme nem is adott életének éltető meleget, legalább aranyos fényt hintett bujdosásának néhány évére.

Bercsényinén, Kőszeghy Zsuzsin és Kajdacsinén kívül a pestisben elhalt gróf Eszterházy Antal nejét említi Mikes. Rákóczinét, a fejedelemasszonyt összes leveleiben csak egyszer hozza szóba, mikor Párisban történt halála hírét hozzá. Csak nehány szó, de igen jellemző, amit mond: «A való, hogy a fejedelem szívesen bánja, de már egy nagy bútól megmenekedett, mert a fejedelemasszony állapotján mindenkor kellett búsulni. A való, hogy igen keveset laktanak együtt, de a kötelesség mindenkor fent volt és a gondviselésnek meg kelletett lenni; noha a héjával a szegény fejedelemasszonynak nagy nyomorúsággal és szegénységgel kelletett életét tölteni». Az egész rodostói udvar gyászt öltött halálán.

Azt a lovagias felfogást és gondolkozásmódot, azt a tiszteletet, mellyel Mikes a nők iránt volt, nem változtathatta meg szerelmi csalódása sem. Mindig kész a gyenge nőt kimenteni, sőt udvariassága annyira megy, hogy véleménye szerint: «Az asszonyokat vagy dicsérni kell, vagy semmit sem kell felőlük mondani, annál is inkább rosszat mondani felőlük a nemesi vérhez nem illik». Mikor Bercsényiné és udvari cselédei felett mond ítéletet, mintegy mentségül veti oda: «Az asszonyok felett ítéletet mondani, azt ki nem veheti kétek a férfiak kezéből; az ilyen bíróság velük születik és az asszonyoknak meg kell állani végzésükön». De viszont teljes lovagiassággal teszi hozzá, hogy viszont a férfiaknak térdet, fejet hajtva kell megnyugodniok az asszonyok ítéletén, mert azt nem lehet más ítélőszék elébe vinni.

Mindig rajongó dicsérettel emlékszik meg az erdélyi asszonyok kiválóságáról, szépségéről, jóságáról. Ez különösen azon levélből tűnik ki, melyben kéri a kedves nénit, álljon a szavának és időzzék, mint igérte, nehány hónapot a magyar asszonyok társaságában.

«Erdélyben a nemes asszonyoknak a szavak olyan állandó, valamint a brassói havas, tartsa meg hát kéd igéretit és három vagy négy holnapját a télnek töltse el kéd itt a magyar asszonyokkal. Való, hogy kéd lesz itt egyedül erdélyi, de egy erdélyi asszony nem ér-e annyit, mint tíz magyarországi? A rózsa

többet ér a kórónál, a nap fényesebb a holdnál. Mikor Magyarországon fogyatkozás vagyon a napban, csak egy erdélyi asszonyt vigyenek oda, annak szépsége elég fényességet ad. Ez nem dicséret, hanem igazmondás. Ha az Isten őket szebbeknek teremtette, ki tehet arról?«

De minden dicséret mellett is jól meglátja a hibákat az asszonyokban, leányokban is. Több levélben felpanaszolja a nevelés hiányos voltát, a taníttatás csekély eredményét, a műveltség hiányát. A gyermekeknek idegen nyelveket kellene tanulniok, különösen a fiuk taníttatási módjánál a felesleges latin verstanulásnak ellensége. A haza ügyei, a saját gazdaságuk vezetéséhez nem értenek. «Akármily szép legyen is az elme, de aztat fel kell ékesíteni a jó neveltetéssel és tanulással.» «A pallérozatlan gyémánt szintén olyan, mint olyan kő, amelyet békasónak hínak.»

De a leányok nevelésének javítását is sürgeti, hiszen ők lesznek a jövő nemzedék anyái. Felpanaszolja, hogy némelyik anya írni-olvasni sem taníttatja leányát, mit nagy mulasztásnak ró fel. «Nekem pedig adjon Isten olyan feleséget, aki írni és olvasni tudjon, de ha nem tudna is, azon lennék, hogy megtanyitanám, ha több esze nem volna is, mint egy macskának.»

Nemzetgazdasági szempontból pedig ajánlja a selyemhernyótenyésztés meghonosítását Erdélyben.

Érdekes az az itélet és nőismeret, mely ezen mondatban nyilvánul meg: «Egy asszonyt sohasem kell dicsérni más asszony előtt, mert a nem esik jóizűen.»

Tréfásan megjegyzi, hogy nem bánná, ha az asszonyok lennének birák, mert szép szájból az itéletet is szivesebben vennék. De még az ellen sem volna kifogása, ha papok lennének az asszonyok, mert akkor a farsang de hosszú lenne és a hetedik szentség a házasság lenne az első!

Mikes itélete nemcsak a magyar, hanem a többi nemzetek viszonyaira is kiterjeszkedik. Hosszabb ideig tartózkodik Franciaországban, itélete nem valami kedvező: «a francia asszonynak mindig a kártyán és éneken a feje».

Bujakderi tartózkodása idejében többször eljárt Bonnac francia követ házához s itt ugyan más véleménnyel van a francia asszony felett, nem győzi dicsérni, «olyan, mint egy darab nádméz», «jóféle gyöngy a többi gyöngyök között». Mikest igen meghatotta az a szorgoskodó szeretet, mely Bonnacnéban megnyilvánult, mikor a földrengés alkalmával szeretett volna távollevő urától hírt kapni.

Hogy Mikes a török nők iránt nemcsak érdeklődéssel, hanem részvéttel is volt, természetes, hiszen évtizedeken keresztül — ha el is zárkózik a török családi élet a nyilvánosság elől —, sok mindent megfigyelhetett, mi a török nő életmódjára, foglalkozására, házasságára vonatkozik. Számkivetése kezdetén, az első látogatások után panaszkodik a török vendéglátás unalmas voltáról, csupa külső ceremónia az egész, az asszonyról még csak kérdezősködni sem szabad, mert botokkal kisérnék ki a házból.» «Itt gazdasszonyról nem is kell emlékezni, mintha asszony sem volna a világon.» A török házasságkötést többször is megitéli. Ceremóniáit is részletesen leírja, legborzasztóbbnak azt a körülményt találja, hogy a vőlegény csak az esküvő után látja a menyasszonyt; mit tesz az esetben, ha a menyasszony nem szép? «Nem magyar humornak való az ilyen házasság.»

Többször sajnálkozik a vezéreken, kiknek a császár leányát kell elvenniök, mert rendesen saját feleségüket kell elbocsátani és nem a szerelem, hanem a politika köti a házasságot.

«A császár, ha nem jó szemmel látja valamelyik posának nagy hatalmát vagy gazdagságát, akoron vagy húgát, vagy más atyafiát adja néki. Az eljegyzéskor nagy summa pénzt kell adni és drága ajándékokat kell adni a házasság előtt; házasság után pedig tartani kell nagy fényességgel, úgyannyira, hogy akármely nagy kincse legyen, de a felesége megüresíti a ládát.» «Édes néném, nagy becsület, de nem nagy gyönyörűség a császár leányát elvenni. Micsoda keserűséggel kelletett megválni a gyönyörűséges szép feleségitől ennek a kalmakánynak, amidőn neki adták a császári leányt? A szívbeli szeretet nagyobb a gazdagságnál; nemcsak a gazdag házaknál lakik a jó házasság. De

ha szinte a kéd kis szája megnevet is érte, de én nekem minden tüdőm, vesém, májam azt tartja, hogy nem kell a kedves szegény feleséget, a kedvetlen, de gazdag feleségért elhadni — hát nem jól mondom?»

A török asszonyok főfoglalkozásának a gyapot megmunkálását tartja, «mivel más külső munkájuk nincsen». Érdekes felfogás az is, mely feljegyzi, hogy Törökországban az asszonyok mind dohányoznak, «holott nálunk szégyelene dohányozni egy úri asszony».

A Rodostóban élő többi nemzetség asszonyairól nincsen valami jó véleménnyel. A görög nőkről írja, hogy nem érdemlik meg a feleség nevet, egész nap henyélnek, semmi gondjuk a házra, de minden ünnepen meg kell lenni az új köntösnek. Sokat költenek ékszerre, olyan büszkék, mintha mindenik erdélyi gubernátorné lenne, az utcán mindenik olyan, mint egy grófnő, mikor pedig haza jönnek, örülnek, ha három polturás ebédhez ülhetnek.

A gyorgyános nőket, kiket szintén volt egyszer alkalma Rodostóban láthatni, szépeknek mondja, de igen rendetleneknek és szegényeknek tartja őket.

Az örmény asszonyok viseletét ijesztőnek találja, de igen szorgalmasak. Lakodalmi szokásaikat hosszabb versben leírja, azt is feljegyzi, hogy a menyasszonnyal egyrendbeli köntösnél egyebet nem adnak.

Mikes itélete a nőkről nemcsak találó, jellemző és igaz, hanem igen jó, sőt kiváló nőismeretre vall. Jól itéli meg a nem magyar nőket, de ismerte a magyar asszonyt is erényeivel, gyengeségeivel.

Hogy hazája asszonyait mennyire föléje emelte minden más nemzet asszonyainak, legjobban bizonyítja az a kijelentése, mely szerint: «Édes néném, nékem erdélyi feleséget adjon kéd, mert nem tudok olyan országot, ahol az asszonyok oly érdemesen viseljék a feleség nevet, mint a mi tündérországunkban.»

Budapest. *Relković Mita.*

PACIFIZMUS ÉS PACIFISTÁK.

(Kritikai mozaik.)

Mert sokan vagynak a hivatalosak,
de kevesen a választottak.
(Máté ev. 22, 14.)

Az igen tisztelt szerkesztőség jóvoltából immár régi meghitt ismerősként köszöntöm az olvasót a békenap küszöbén és hagyományos békecikkem élén.* Azt gondolom, hogy az eddigiek elegendő anyagi és tárgyi megalapozást közvetítettek arra, hogy most már kevésbbé kitaposott utakon haladjunk, esetleg új ösvényeket vágjunk a béke birodalmában.

Például a pacifizmus és a pacifisták szigorú, de elfogulatlan kritikájára már régóta szükség van.

Az itt következő vallomások jó ideje kívánkoznak a nyilvánosság elé: évek óta érlelődnek bennem s ezzel párhuzamosan bizonyára a közönség is jobban megérett befogadásukra.

Régi, kedves hitvallásomból indulok ki: abból, hogy a pacifista és a pedagógus, a békebarát és a nevelő ikertestvérek. A vérbeli közösséget itt az eszme, a feladat, a végcél azonossága pótolja. A békebarát az embereket s általuk az egész emberiséget igyekszik megjavítani, a nevelő nem kevésbbé. De ha már mindenáron különbséget akarunk kideríteni, mondhatjuk, hogy míg az utóbbi az embernevelésben egyénesítő, kisipari munkát végez, a békebarát a tömegvégcél felé tekintve,

* A hivatalosan elfogadott «békenapot» május 18-án iskoláink kötelesek megünnepelni. Folyóiratunknak 1908. évi áprilisi száma bő anyagot szolgáltat ez ünneplésre. 1908 óta évről-évre közlünk április hóban békedolgozatokat, hogy az ünnep tartását megkönnyítsük. *Szerk.*

inkább a közösségeknek nagybani megjavítására törekszik. Ám az egyikkel, mint a másikkal szemben az átlagnál nagyobb követeléseket kell támasztani. Méltán elvárhatjuk a nevelőtől és a békebaráttól, hogy náluk a belső ember ne maradjon el a külső ember megett; hogy az «ismerd meg tenmagad!» elvét tartva szem előtt, szüntelen öntökéletesedésre törekedjenek. Amire itt gondolok, azt egy német írónő, Mary Appelt, nemrég megjelent könyvének címe «Höhen-Menschenwerdung durch sittliche Lebenswerte» (Lipcse, 1913, Xenien-Verlag) kitünően fejezi ki. Ma már tudjuk, hogy az egyén erkölcsi tényezői a háborúban is döntő szerepet visznek; ugyanez áll a béke katonáiról. Hogy a katona becstelensége béke idején is mire képes, azt Rédl és társainak megdöbbentő esete mutatja.

Gnothi seauton! Chilon görög bölcsnek ezek az önmegismerésre buzdító, Delphi Apollotemplomán ékeskedett és a gyakorlatban már-már kihalt szavaira még ma is rászorultunk. Nem árt erre időnként újból figyelmeztetni, különösen akkor, valahányszor az emberek egy *dologba* annyira beleharaptak, hogy a *mi* mellett szinte egészen megfeledkeznek a *ki*-ről, az emberről, aki pedig mégis csak végrehajtója, megteremtője a *mi*-nek. Az alábbiakban a béke-embernek és a béke-dolognak néhány tanulságos páros tükörképét mutatjuk be.

*

1. Ma a békemozgalom már külső megnyilatkozásaiban (intézmények, irodalom) is akkora területet foglal el, hogy áttekintése mind nehezebbé válik. Ezzel párhuzamosan nőnek a vele való foglalkozás nehézségei, úgy hogy már megfelelő főiskolai tanszékekre is gondoltak. S itt nyomban nyilvánvalóvá lesz, hogy különbséget kell tenni a pacifista szakemberek *(professional)* és a békemozgalommal csak mellékesen foglalkozó egyének *(amateur)* között. Magának a mozgalomnak, természetesen, mindkét kategóriára szüksége van: a vezérkarra és a hadseregre, amelyeknek működése egymást kölcsönösen erősíti. Nem mindenkinek adatott meg, hogy a békéért és a béké*ből* éljen,

de úgy vélem, hogy ezeknek a kiváltságosaknak nagyobb méltánylással kellene lenniök az amateurtöbbség szükségletei és érdemei iránt. Ezt pedig közülük nem egy, szem elől téveszti és mintegy a saját számlájára pacifikál, ami — megengedem — előmozdíthatja az illető egyénnek az érdekeit, de ellenkezik a mozgalomnak magasabb céljaival, sőt azokat hátráltathatja is, amennyiben a hívőket elkedvetleníti. Megesik továbbá az is, hogy egy-egy ilyen pacifista vezérember a maga rendszerét csalhatatlannak vallja és annak terjesztése érdekében fejt ki erőszakos propagandát, amit sem egyéni, sem tárgyi szempontból nem helyeselhetni.* Csak mellesleg jegyzem meg, hogy a magyar békemozgalom is *egy* ilyen importált rendszer szolgai utánzásában merül ki, amint hogy általában az a főbaja, hogy túlságosan követi a külföldi példát, ahelyett, hogy a nemzet jellegéből és szükségleteiből igyekeznék kihámozni a helyes alapokat. Így — hogy csak egyet említsek — azok a nemzetközi iskolai békepályázatok sem valók még nekünk. Pedig elméleti megfontolások mellett épp napjainknak eseményeiből leszűrődő gyakorlati tapasztalatok igazolják, hogy a mozgalmat nem szabad szorosan egy emberhez és egy rendszerhez láncolni, hanem a fejleményekhez képest és mintegy azok ellensúlyozásául kell megválasztani a lehető legjobb eszközöket és módokat.

2. Tudjuk mi is, hogy minden emberi ténykedést eredendő bűnként kísérik a fogyatékosságok, tévedések s hogy ezektől csak hosszas fejlődés és keserves vajudások árán lehet amazt fokozatosan megtisztítani, felszabadítani. Tudjuk, hogy a legnemesebb mozgalomban is akadunk visszaélésekre, álprófétákra, parazitákra s hogy még a legszentebbre is áll az, amit egy német író így fejez ki: «Es sind nicht alle Gottesdiener ausnahmslos auch Diener Gottes.» Bármily sajnálatos is legyen ez, mint egyetemesen «emberi» vonás érthető és esetleg megbocsát-

* Dr. Casimir Maciejewski «*Les erreurs et les fautes des chefs du pacifisme*» (Paris, Giard & Brière, 1913, 51 lap) nemrég ilyen kritikai röpiratot adott ki, mely azonban maga is kritikára, helyesbítésre szorul.

ható. Szavunkat nem is a jelenség ellen emeljük fel, hanem az emberek rövidlátása ellen, mely ennek dacára műveit tökéletességben látja és láttatja és a maga részére csalhatatlanságot követel, fennhéjázóvá lesz. Ezzel már is ráléptünk szűkebb területünkre, a pacifizmus vagy még inkább a pacifista lélektanára.

A pacifistában *egy* lélek lakozzék és ne kettő; az ő testében éppoly kevéssé férhet meg a «kettős én» veszedelmes vegyüléke, mint a nevelőében; neki nem szabad a békemozgalmat magamagáért és csak kifelé érvényesíteni és emellett személyes használatára bizonyos exterritoriális területeket magának fenntartani, hanem a *l'art pour l'-art* elve szerint a békemozgalmat a béke érdekében kell kifejtenie, tehát *la paix pour la paix!* Jól mondja Racine:

Nulle paix pour l'impie
Il la cherche, elle le fuit.

Az ilyen hit nélkül való pacifista nem lehet igazi békebarát; viszont akadnak ilyenek azok között is, akik nem vallják magukat pacifistáknak. Egy nemrég elhunyt neves békeférfiúról mondták: Il était pacifiste, mais il n'était pas pacifique. De hány ilyen nem-békességes pacifista van!

Az igazi békebarát minden melléktekintet nélkül testtel-lélekkel szolgálja a béke ügyét, különben előbb-utóbb kibúvik a szeg a zsákból és ő mesteremberré, kontárrá, vagy ami még rosszabb, vállalkozó üzletemberré sülyed.* «A nyilvánosság embere olyan magánéletet éljen, mely kibírja a nyilvánosságot.» Calmette-nek ezen állítólag utolsó szavai nemcsak a nevelőre, de a békebarátra is érvényesek. Áll ez továbbá nem csupán az egyénekre, hanem a népekre is. Itt azután kiderül, vajjon valamely nagyhatalom egyúttal kultúrnemzet-e egyúttal? Mit érünk azzal, hogy Oroszország kezdeményezte az 1-ső hágai béke-

* Egyik esti újságunk nemrég leleplezett egy ilyen külföldi üzérkedést. Egy vallásos mezbe bujtatott «Die Aufgabe der Menschheit» című röpirat ez, melyet Gebr. Harz Altonából küldenek szét.

konferenciát, amikor később szövetkezett a balkánállamokkal egy másik nagyhatalom eltiprására és amikor ma is állandóan nyugtalanítja, veszélyezteti az európai békét!

3. Csak néhány vonással akarom megvilágítani, hogy ebben mi túlzás sincsen s hogy ma, a pacifizmusnak látszólagos fénykorában, az erre csábító kísértések rohamosan tornyosulnak. Más világ volt régen. Azokban a bibliai sovány esztendőkben az emberek pénz és díjak híjján önzetlenül buzgólkodtak a béke érdekében: akkor több volt a benső pacifizmus, ma túlteng a külső. Szerintünk pedig a pacifista lélek a fő; csakis ez képes a lelki harmóniát megteremteni, megtanítani az embernek embertársaival szemben tartozó kötelességekre *(the duties of men to men)* és megszüntetni azt, amit a francia így mond: *les inhumanités de l'homme à l'homme.*

A pacifizmus betegségeit és a pacifisták hiányait legjobban abból a nézőpontból ítélhetjük meg és leplezhetjük le, amely a legemberibb tulajdonság: az *érdek,* az önzés, amely elvontan a becsvágyban, hiúságban, féltékenységben, konkrétül pedig anyagi előnyökben és javakban nyilatkozik meg. Szó sincs róla: a Nobel-díj, a Carnegie-alapitvány, a Worlds Peace Foundation tekintélyes anyagi eszközöket és elismerést juttatván a pacifistáknak, magát a mozgalmat is hatalmasan előbbre vitték. Eközben azonban lehetetlen észre nem venni egy vészes kísérőjelenséget, melyet pacifista tülekedésnek, enyhén szólva rivalitásnak kell minősíteni és ahol a szakemberek, a specialisták mellett természetesen számba sem jöhetnek a műkedvelők. Ezért félő, hogy idővel ezeknek a rovására amazok fognak elszaporodni, ami magára a mozgalomra legalább is kétes nyereség lesz. A nagyközönség nem is sejti, hogy a pacifista pénzforrások körül mily serény buzgólkodás és propaganda folyik a színtér megett. Most, hogy Carnegie újabb milliókat folyósított a vallásos békemozgalom céljaira, meglátják, hogy fog ez fellendülni rövid időn belül!

A mai békemozgalomban félre nem ismerhető módon észlelhetők bizonyos surlódási felületek, még pedig mind nemzeti,

mind nagyobb nemzetközi körben. Amott a jogosulatlan becsvágy és hiúság azt eredményezi, hogy valamely állásnak külső díszét jobban megbecsülik, mint az érdemet, úgy hogy a komoly és hozzáértő erők állandóan közkatonai pályára vannak szorítva és ott működnek, míg bele nem fáradnak, el nem kedvetlenednek. Nemzetközi viszonylatban pedig tanui vagyunk annak a valóban háborús analógiának, hogy a nagyobb és erősebb nemzetek (képviselői) elnyomják vagy legalább is háttérbe szorítják a kisebbeket és ezeket alig engedik érvényesülni. Pedig ez a monopolizáló törekvés, mely már-már kartellé, ringgé, trösztté fajul, éppen nem szolgálja a mozgalomnak valódi érdekeit.

4. Egy másik, szerintem eddigelé nem eléggé méltányolt, noha felette termékeny szempont a pacifizmusnak *biológiai* oldala. Az élet és a történelem egyaránt mutatja, hogy a fiatal emberek és népek jóval harciasabbak, mint a kiforrott idősebbek, meglettek. Ez utóbbiak többre tartják a békét és inkább méltányolják áldásait. Ha ezt a két, részben ellentétes pólust az eddiginél jobban engednők egymásra hatni, ennek bizonyára csak a béke látná hasznát.

Ugyancsak élettani forrásban gyökeredzik az érzékiségért folytatott küzdelem, mely a trójai háborútól kezdve napjainkig kihat és előreláthatóan az emberiség jövő történelmének is nem egy lapját fogja vérrel áztatni. Mert a hímnek küzdelme a nőért: természeti ösztön a legjavából, sőt merőben természeti törvény, melyet a történelem, a népek és az egyén élete léptennyomon beigazol. Ime a pacifizmusnak egy újabb pedagógiai, jelesen pedig szexuál-pedagógiai kiágazása, mely hosszas magyarázatok nélkül is mutatja, hogy az ifjúságnak szigorúan erkölcsös, morál-pedagógiai és nemi ösztöneinek megfékezésére irányuló nevelése, nemcsak magának az egyénnek, hanem következményeiben a közösségnek, a nemzetnek és az egész emberiségnek javára van. A jó Isten a megmondhatója, hogy «a teremtés koronája» hány háborúnak és párviadalnak volt bevallott vagy titkos szülő-oka! Ki ne ismerné a «*Cherchez la femme!*» szállóigét, amelyet ebben az alakjában először egy rendőrtiszt használt

az id. Dumas Sándor «Les Mohicans de Paris» című drámájában (1864). Bizonyára nem igen ismeretes, de azért nem kevésbbé tanulságos, hogy ennek a szólásnak többféle változata más népeknél is és már régebben előfordul. Első izben Juvenalis szatiráiban találkozunk vele, ahol 6, 242 ezt olvassuk: «Alig akad per, ahol a civakodást nem valami asszonyszemély okozta volna.» Az angol Richardson «Sir Charles Grandison» című regényében (1753) írja: «Ilyen gonosz terv megett asszonyt kell sejteni.» A német Seume ezt az angol példaszót idézi (Spaziergang nach Syrakus, 1802): «Where there is a quarrel, there is always a lady in the case» (ahol valami viszály van, ott mindig a nő a ludas). Említsük végül Turgenjevet, akinek «Rudin» című novellájában (1855) Pigasov valahányszor valamely baleset ről volt szó, mindig azt kérdezte: «Hogy hívják azt az asszonyt?» mert meggyőződése szerint minden bajnak mélyén megtalálható az asszony. Nyugodt vagyok afelől, hogy ezeknek az önmagukban is érdekes irodalmi adatoknak a felelevenítését még női olvasóim sem fogják félreérteni, hanem a kitűzött cél érdekében meg fogják bocsátani.

5. A békemozgalomnak egyik újabb és tegyük hozzá felette kedves hajtása, mely általános emberi voltánál fogva főleg az ifjúság kebelében számíthat meleg fogadtatásra, az, amely *az udvariasság kultuszát* tűzte zászlajára. Ez a mozgalom a külföldön már is szép virágzásnak indult. Francziaországban Mme Andrée d'Albert apostolkodik érdekében; ő alapította két év előtt a «*Pour la Courtoisie*» című ligát, mely párja az olasz «*Pro Gentilezza*» című szövetségnek. Egy angol liga a jó modor és udvariasság részére az idén alakult Price Pierpoint kezdeményezésére; New-Yorkban pedig épp napjainkban fáradoznak ilyesminek a megalkotásán, hogy azután a mozgalmat kiterjesszék az Egyesült-Államok egész területére. Ott a nagyon elterjedt köpködés és gummirágás elleni küzdelmet is felvették a programmba. Azt hiszem, hogy ilyen udvariassági felbuzdulás nálunk is elkelne és főleg a nőkkel szemben tanusított tiszteletlenség, a pökhendiség és káromkodás kiirtására irányulhatna.

A társadalmi akció mellett, amelyet hivatásszerűen a Magyar Békeegyesület indíthatna meg, az iskolákban célszerűen az önképzőkörökbe lehetne belekapcsolni és bevinni ezt a mozgalmat, mely a béke ügyét közvetve is oly szépen és eredményesen szolgálná.

*

A pedagógiából indultunk ki, most oda térünk vissza. Az előző indiszkrét fejtegetésekre (leleplezésekre?) szükség volt, hogy a mai zavaros és öntudatlan állapotban a békemozgalom valódi mivoltjának tudatára ébredjünk. A külső irányban folyó rohamos terjeszkedés és látszólagos gyarapodás mintha elvakított volna, de mindenesetre elhomályosította a belső vonatkozásokat és már-már a lelki tényezők lekicsinylését eredményezte. Ezt a visszafejlődést csak azzal akaszthatjuk meg, ha tudatára ébredünk a pacifizmus örökemberi voltának. Ezen erkölcsi értékeket vissza kell helyezni az őket megillető eredeti jogaikba. A pacifizmus etikai és eugénikai mozgalom, amennyiben az embereket szintén jobbakká, erősebbekké, szóval tökéletesebbekké igyekszik tenni. A békebarátoknak tehát szükségképen jellemes és önzetlen embereknek kell lenniök.

Budapest. *Kemény Ferenc.*

AZ ALKOHOLKÉRDÉS A FELSŐBB LEÁNYISKOLÁKBAN.

(Második és befejező közlemény.)

A «mérsékelt» alkoholfogyasztásnak ajánlása céltalan és tökéletlen dolog az alkoholizmus ellen való komoly küzdelem szempontjából, a «mértékletes» ivásnak megengedése tehát pedagógiailag is helytelen. Azonban az ifjúságnak az absztinenciára való nevelésében attól is kell óvakodnunk, hogy a szeszélvezetet, mint a felnőttek kedves előjogát tüntessük föl. Mert a gyermek azt gondolná ez esetben: «Nőjjek meg csak, majd szabad lesz innom, majd telik benne gyönyörüségem, akkor már egy—két—három ... tíz pohár sem árt nekem!»

Nézzük egészségtani kézikönyveinket a teljes absztinenciát követelő modern tudományos antialkoholizmus látószögéből. Innen nézve a dolgokat, kifogásokat kell emelni egyik-másik ellen. Előttem van «Az ember élet- és egészségtana», polgári és felsőbb leányiskolák számára, írta Juba Adolf. A szerző azt mondja a 61. oldalon: «Kevés bor, sör élénkíti a sejtek működését, megoldja az emberek nyelvét, serkenti az agyvelőt, fölvidítja a kedélyt, a melegség érzését kelti. Nagyobb mennyiségnél az illető elveszti önuralmát stb.» Ime az alkoholizmusnak merőben fölösleges ajánlólevele egy iskolai könyvben, fölösleges, mert a felnőttek rossz példája úgyis elvégzi az ifjú alkoholbarát-nemzedék nevelését! Vajjon a fogékony gyermeki képzeletet nem csábítja-e ez a kiváló pedagógiai ügyességről tanuskodó kiszínezés, a szónoki képesség, az agyvelő friss munkája, a lélek vidulása, a hevület?... Vagy itt van az «Egészségtan

polgári és felsőbb leányiskolák számára», írták Csapodi István dr. és Gerlóczy Zsigmond dr.; a mezőtúri állami felsőbb leányiskolában is használatban van. Ebben olvasom a 141. oldalon: «Felnőtt ember ártalom nélkül ihat jó bort vagy sört, de a sok szeszes italtól a legerősebb férfi is megkábul, sőt megrészegszik.» Óh te kedves virágszálam, zsenge kis felsőbb leánykám, beh sajnálhatod, hogy még nem vagy felnőtt, aki magad is ihatnál már jó bort!? És — ha ugyan más Csapodik és Gerlóczyk nem lesznek akkorra — te is nyugodtan arra taníthatod majd szíved gyermekeit, hogy «felnőtt ember ártalom nélkül ihatik», taníthatod reá az iskolai tudománynak, a hivatalosan engedélyezett tankönyvnek nyomán!

Ismételten szívünk egész melegével üdvözöljük az október 3-iki miniszteri rendeletet, mert hiszen az azon a helyes megismerésen épült föl, hogy az alkoholellenes munka súlypontját nem a rossz szokásokban, előítéletekben és társadalmi nyavalyákban megcsontosodott felnőttek megdolgozására kell helyezni, hanem a még romlatlan, mindenkép jó és nemes iránt fogékony ifjúságnak tanítására és pedig a felsőbb leányiskolákban is alakítandó alkoholellenes körökben. Az ilyen iskolai köröknek elnöke a példaadás okáért lehetőleg maga is teljes absztinens legyen, hiszen remélhető, hogy az absztinens pedagógusok száma idővel növekedni fog. A Magyarországi Abstinens Tanárok és Tanítók Egyesülete t. i. ez iskolai év elején is fölhívással fordult a felsőbb leányiskolák tanáraihoz és tanítónőihez, hogy az alkoholkérdéssel foglalkozzanak s az absztinensek táborához csatlakozzanak.

Az alkoholellenes nevelésnek és oktatásnak a hazai felsőbb leányiskolákba való bevitele új dolog ugyan, miért is a kezdés nehézségei tornyosulnak elénk, de azért, szerencsére, mozgalmunk nem egészen ugrás a sötétbe. A párhuzam vékony fonalán, a példa pislogó mécsvilágánál talán eligazodunk mi is! Néhány középiskolai igazgató ugyanis már bevitte az alkoholkérdés tanulmányozását az ifjúság közé az önképzőkörök útján és pedig tudomásom szerint Désen, Székelyudvarhelyt, Beszterczebányán

és Losonczon. Ami pedig helyesnek mutatkozott a fiúközépiskolákban, az az alkohol ellen való küzdelem terén szükséges a leányiskolákban is, mert az alkoholizmus nemcsak a fiúnemzedéket támadja meg, hanem a magyar családot, az egész magyar fajt is pusztítja!

Részletesen a dési állami főgimnázium ifjúsági alkoholellenes mozgalmát ismerjük, mely immár ötödik éves. Megindították 1909-ben az akkori VIII. osztálybeli tanulók az önképzőkör keretében. A «csoport» minden évben újra alakul meg, elnököt és jegyzőt választ az ifjúság köréből a VIII. osztályból. Pályázatot írt ki az idén is a propaganda céljaira alkalmas fölolvasásra. A pályadíjat a Good Templar Rend dési «Unio» csoportja tűzte ki s az önképzőkör még 20 koronával megtoldotta. Kőrösy György dr., a dési állami főgimnázium igazgatója azt írja, a dési gimnáziumi ifjúság alkoholellenes csoportjáról szólván: «Tanári beavatkozás nélkül részesül az egész ifjúság a kérdés tanulmányozásában, maguk a tanulók által, ami az egyetlen útmód, mellyel biztosítani lehet a sikert.» («Az Alkoholizmus» 1913 januári számában, a 9. lapon.)

A «tanári beavatkozás» kérdésében azonban, nézetem szerint eltérésnek kell lennie a fiúközépiskolák és a felsőbb leányiskolák alkoholellenes köreinek szabályzatai között. A felsőbb leányiskolákban a tanártestület valamely tagjának vezetése szükséges, mert:

1. a felsőbb leányiskola még nincs nyolc osztályúvá kiépítve, tehát már a tanulók ifjabb kora miatt sem képzelhető el itt teljesen önálló önképzőköri élet;

2. a leányok természete általában véve indítást váró, gyámolításra szoruló, önálló önképzőköri munkásságra tehát ezért sem eléggé alkalmas, aminthogy felsőbb leányiskolai önképzőkör tényleg alig is van;

3. mozgalmunk még a kísérletezés stádiumában van és így a növendékek tapogatózó kísérleteitől kevés sikert várhatnánk.

Lelkem mélyéből tör elő az óhaj, hogy a folyton fejlődő

élet irányozza és vezesse a haladás leghelyesebb útjain alkoholellenes iskolai nevelésünket és tanításunkat. Vajha sikerülne oly nemzedéket nevelnünk, melynek erkölcsi világa melegebb lesz és tisztább! Ebben a reményben közlöm a következőkben a felsőbb leányiskolák növendékei között alakítandó alkoholellenes köröknek alapszabálytervezetét.

Az x—i felsőbb leányiskola alkoholellenes ifjúsági körének alapszabálytervezete.

1. §.

Célja.

Az alkoholellenes ifjúsági körnek célja: 1. az ifjúságot fölvilágosítani az alkoholizmus pusztításairól; 2. az ifjúságnak akaraterejét fejleszteni a mindennemű szeszes italtól való teljes tartózkodás érdekében.

2. §.

Eszközei.

a) az alkoholellenes irodalom tanulmányozása;
b) a kör tagjainak előadásai az intézet összes növendékei részére;
c) évenkint legalább egy pályadíjnak kitűzése a helyi társadalom adakozásaiból s egyéb forrásokból. A pályázati dolgozat tételét a kör tűzi ki, mely a pályamű megbírálására, esetleg valamely magyarországi alkoholellenes egyesületet kérhet föl.

3. §.

Szervezete.

A kör tisztviselői:
a) az elnök, ki mindig a tanártestület valamely tagja és lehetőleg maga is teljes absztinens;
b) az ifjúság köréből a jegyző és pénztáros, kik az elnököt munkájában segítik és pedig a jegyző különösen az írásbeli munkákban és az előadások előkészítésében, a pénztáros pedig a tagdíjak beszedésében.

4. §.

Vezetése.

A kör vezetéséért és a pénztár kezeléséért egyedül az elnök felelős, ki az iskolai év végén az intézet felsőbb hatóságának részletes jelentést tesz és az évvégi értesítőben a kör évi működéséről beszámol. A jegyzőt és pénztárost a kör tagjai maguk közül választják a IV., V. vagy VI. osztálynak tanulói közül.

5. §.

Új tagok fölvétele.

A fölveendő tag a folyó iskolai évre igéretet tesz, hogy mindennemű szeszes italtól szigorúan óvakodni fog s az eszmét saját hatáskörében terjeszti. A fölvétel mindig a tanártestület valamely tagjának, lehetőleg a kör elnökének ünnepi beszéde vagy rövid szózata után történik, mely az alkohol veszedelmeiről s az alkoholellenes mozgalom társadalmi fontosságáról szól és egyúttal a növendékek szociális érzékének fejlesztését célozza.

6. §.

Gyűlések és előadások.

A kör tagjai az elnök vezetésével gyűléseket tartanak a szükséghez képest és pedig évenkint legalább kettőt. Az előadásokra a tanártestület minden tagja hivatalos és kivételes, ünnepi alkalmakkor, úgynevezett alkoholnapokon a szülők és a nagyközönség is, esetleg csekély belépődíjért.

7. §.

A tagdíjak és hováfordításuk.

A kör tagjai a tagdíjakból, melyek havi 10 fillérnél magasabbak nem lehetnek, alkoholellenes lapot járatnak s az alkoholellenes irodalomból, röpiratokból, propagandafüzetekből stb. könyvtárt szerveznek, melyet a kör elnöke kezel.

8. §.

A kör megszünése.

A kör megszünése esetén vagyona az iskola tulajdonába megy át s könyvtára az ifjúsági könyvtárhoz csatoltatik.

A felsőbb leányiskolákban megalakítandó alkoholellenes körök alapszabálytervezetét közölvén, szinte hallom azoknak ellenvetéseit, akik szép eszmékért lelkesednek, de az elméleti helyeslésen túl nem szívesen mennek és a gyakorlati próbától visszariadnak. Vannak, akik az iskolákban szervezett alkoholellenes hadjáratot a leánytanulók gondolatvilágával nem tartják összeegyeztethetőnek. Mintha bizony az élet, melyre növendékeinket elő kell készítenünk, a nőt megkímélné az alkoholokozta szenvedésektől! Vagy talán inkább mentesíti ezektől, ha szendeségben, azaz magyarán tudatlanságban tartjuk az alkoholkérdésre nézve!? A kedves virágszál, a mi zsenge kis felsőbb

leánykánk annál inkább fog majdan szenvedni az alkoholtól részeg férfi miatt, mennél kevésbbé láttuk el a fölvilágosítás, megóvás, meggyőzés fegyvereivel. Jaj nekünk nevelőknek, ha nem neveltük növendékünket az életre!

S ha félünk az alkoholellenes irodalomból megismerhető, esetleg visszataszító ismeretektől és féltjük ezektől tanítványaink jóízlését, akkor ne feledjük, hogy ez okon sutba kellene dobnunk a természettudományi és egészségtani ismereteknek nagy tömegét, melyeket a felsőbb leányiskolai tanításterv — egészen helyesen — előadat. A választékos finom esztétikai és irodalmi műveltség elemeit bizonyára meg kell adnia az iskolának, de a gyakorlati életnek követelményei elől sem lehet kitérni. És e szempontból nézve rendíthetetlen meggyőződéssel valljuk, hogy az alkoholellenes mozgalomban a nők világa éppen úgy van érdekelve, mint a férfiaké.

E meggyőződésük komolyságánál fogva az absztinenciát ajánló nőnevelők nem várhatnak addig, míg esetleg a leánytanulók és hozzátartozóik körében hamaros pusztítással fenyegetne az alkoholizmus. Az ilyen esetet szerencsére el sem igen képzelhetjük. Ha a meglevő bajok nem látszanak is a leánynevelőintézetekben kétségbeejtőn súlyosaknak, a nagyobb bajokat meg kell előzni, hiszen régi dolog, hogy minden betegséget megelőzni okosabb, mint kitörése után gyógyítgatni.

Még egy aggodalomról értesültünk az alkoholellenes oktatás ellenzőinek táborából. Ez az alapszabálytervezetünk 2. pontjában említett pályamunkákra vonatkozik. Ezzel az aggállyal röviden végezhetünk. Aki a képen fejlődő magyar és külföldi alkoholellenes irodalmat ismeri, percig sem fog kételkedni abban, hogy ezek a pályázati dolgozatok pedagógiailag kifogástalan módon készülhetnek, értékes forrásokból, a tanuló önálló gondolkodásának megóvásával.

Álljanak tehát be a mi alkoholellenes köreinkben jövendő hivatásukra edzett leányaink őrnek a családi élet tisztaságának ajtói elé! Ne hulljon többé szemükből könny alkoholtól gyengített öntudatú férfi miatt, ne is legyen a leány felesége

olyannak, kinek életén, erkölcsi filozófiáján ott párolog a szesz szaga. A fölvilágosított, megértő lélek fehér köntösében álljon őrt az édes anya a bölcsőben alvó mellett, tegye szívére kezét és érezze meg, hogy minél távolabb kergeti gyermeke lelkétől az alkohol ördögeit, annál közelebb jő hozzá a boldogság angyala az életben. S csatlakozzék a tiszta lelkű és tudatos akaratú nő az alkoholellenes mozgalomhoz, mert annak célja megnemesíteni, tökéletesíteni az emberiséget, hogy ez magasabb rendeltetésének megfeleljen.

Mezőtúr. *Fehér Géza.*

MARX ÉS MÉREI

tudományos műszerek gyára

Budapest, VI., Bulcsu-utcza 7.

Telefon 21-06

Gyártanak saját gyártelepükön mindennemü
fizikai, kémiai, geometriai
és **psychologiai** tanszereket.

Felszerelnek
természetrajzi, földrajzi
és **történelmi szertárakat.**

Az Erzsébet nőiskola fizikai szertárának évek óta szállítója.

1910. Nemzetközi kiállítás Turin, arany érem és arany diszoklevél.

1911. M. kir. kereskedelemügyi Miniszternek állami arany érme.

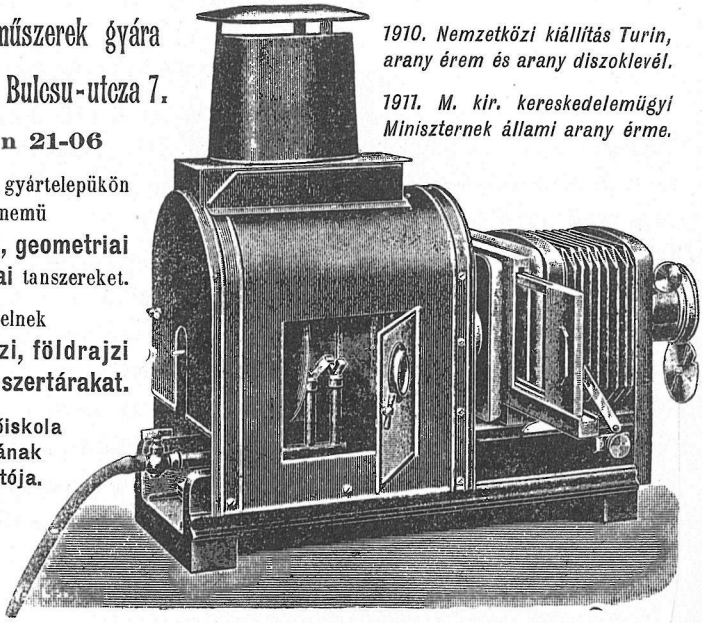

LEO MECHELIN.

1839—1914.

A közpályán működő nagy emberek cselekedeteit históriává merevíti és állandósítja az idő. Tegnap még élet, mozgalom, előretörekvő folytonosság, ma visszavonhatlanul megtörtént esemény, melynek okát és okozatát kutatja a történetíró és pszichológus.

A történeti személyek élettörténete elválaszthatatlanul összefonódik annak a kornak történelmével, amelyben éltek. Leo Mechelin életét sem lehet megérteni Finnország utolsó 40 évének története nélkül. Hosszú élete, melyet végtelen gazdaggá tett lángszellemének kincsesháza, mérhetetlen haza- és emberszeretete — és változatossá az a nagyarányú munkásság, mellyel minden nagy eszme szolgálatába szegődve hazája történeti életének legválságosabb korszakában örök időkre szóló műveket alkotott — káprázatató fenségében és beláthatatlan szövevényességében is áttekinthetővé jegecesedik ki, mert életének minden megnyilatkozása ugyanazon alapelvből magyarázható meg. «A haza minden előtt» érzéséből sarjadtak fel ifjú szívének nemzetboldogító eszményei és a nemzeti lét fenntartásáért harcoló cselekedetei. Egy nekrológ-írója azt mondja róla, hogy kevés ember volt annyira hűséges ifjúkori eszményeihez, mint Leo Mechelin és még kevesebb annyira következetes hűséges kitartásában, mint éppen ő.

Hogy ki volt Leo Mechelin? Áldott lelkű, meleg szívű jó ember. Tudós ember. A parlament lelke és támasza, a kormány legfőbb erőssége, a modern Finnország legtehetségesebb, leg-

nagyobb államférfia és még annál is több: nemzetvezér, nagy reformátor, kinek távol jövőbe látó jós-szelleme ihletett szavakkal hirdetett olyan eszményeket, amelyek csak eljövendő századok gyermekeit fogják majd egykor boldogítani.

Ifjú éveit a finn nemzeti élet hajnalhasadásának mindent életre hívó sugarai aranyozták be. Csodálatos volt az a legendás idő, mikor a hosszú, dermedt álomból felserkenő nép szinte öntudatlanul és mégis mámoros boldogsággal *nemzeti létének* tudatára ébred és felveszi minden téren a harcot nemzetiségéért és nemzeti államának önállóságáért. Megindult az élet. Ez az idő szabadságot igért. Szabadságról álmodozott mindenki, a szabadelvűség jegyében született meg minden cselekedet.

A szépen kiépített alkotmány azonban nemsokára alapjaiban megrendült. A mámort a csalódás keserűsége követte. Mechelin szenátor nagy tehetsége a legválságosabb időben nőtt igazán hatalmassá.

Az alkotmányért vívott küzdelemben nem akadt nála lelkesebb, mélyebb jogi tudással és politikai belátással rendelkező államférfiú.

Nem lehet célunk tettei és törekvései fonalán haladva teljes képét adni életének és nemes jellemének. Munkása volt mindannak, ami csak vonatkozásban állott élete alapelvével: a haza boldogításával. Bámulatosan sokoldalú tehetségei, hatalmas munkakedve és munkaereje megtermékenyítették minden téren a finn kultúra talaját.

Új idők új eszméi benne nem ellenséget, hanem megértő barátot találtak. Hogy a nők 1906-ban passziv és aktiv választójogot nyertek Finnországban, legfőképen az ő munkája volt. A nőnek nagy szerepet szánt a politikai életben. «Mostanában, ezekben a nehéz időkben, mikor állami létünk önállósága az orosz állam folytonos, erőszakos támadásának tárgya, a parlament csak a legnagyobb nehézségekkel küzdve teljesítheti feladatát és sok újításnak a semmiségbe kell enyésznie az orosz önkénynek Finnország állami életébe való beavatkozása miatt. Ebben a kritikus időszakban igen nagy haszon származik abból, hogy a

nőknek a férfiakkal való politikai egyenjogúsága erősebbé teszi az *összetartozás* és *közösség* érzetét.»

Ha Leo Mechelinnek nem lett volna mintegy küldetése az, hogy utolsó lehelletéig hazája alkotmányának elvi elismertetéséért vívjon óriás szellemi csatákat, senki sem lett volna oly lelkes munkása a világbékének, mint ő. Nem volt eszme és nem lehetett eszme, mely annyira a lelkéből fakadt volna, annyira harmoniában állt volna egész lényével, mint az örökbéke gondolata. Kevés részt vett a cselekvő munkálatokban, de a legvégső célok egyikére mégis ő mutatott rá az 1912-ben tartott genfi békekongresszuson. Akkor mondották ki elvben — Leo Mechelin indítványára — hogy a nemzetközi jogoknak nemcsak az önálló nemzetek és államok részesei, hanem az önállótlan országok és szétszórt, levert népek is, amelyek más, idegen fennhatóság alatt kénytelenek élni.

Leo Mechelin teljesen betöltötte hivatását, megadott mindent, amit tőle vártak.

Talán nemsokára ércszobor fogja hirdetni nagyságát. Mennyire nem szükséges ez. Azok közül való volt, akik nyugodt öntudattal mondhatták el:

«Exegi monumentum ære perennius...»

Budapest. *Sebestyén Irén.*

AZ IDEGEN NYELVEK TANÍTÁSÁNAK NEHÉZSÉGEI.

Általánosan ismert az a mindinkább növekvő mozgalom, mely a modern nyelvek, az élő nyelvek elsajátítására ösztönzi a társadalmat. A modern nyelvek térfoglalásának kultúrális okai mindnyájunk előtt ismeretesek, nagyon messzire vezetne ennek bővebb fejtegetése. Ezen törekvés szolgálatában állanak az iskolák is, midőn az idegen nyelvek elsajátítására oly nagy súlyt fektetnek s nyiltan hangoztatják, hogy valamely nemzet szellemi életét tulajdonképen csak nyelvében ismerhetjük meg.

Mindennek dacára a legkevésbbé kedvelt tárgy majd mindig az idegen nyelv. A legnehezebb, legfáradságosabb, legbonyolultabb feladat az idegen nyelvek tanítása.

A modern nyelvtanítás nemcsak nálunk, de Franciaországban, Németországban — amint ezt személyesen tapasztaltam — sőt Angliában is sok panaszra ad alkalmat. Kínos vergődés, gyötrődés úgy a tanár, mint a tanítvány részéről.

Az élő nyelvek oktatásának sikertelenségét nem ok nélkül tulajdonítják a helytelen módszernek. De már az téves felfogás, midőn a hibát csakis a módszerben keresik. Hisz ezer és ezer új módszerrel próbálkoznak, kisérleteznek s mégis mindenütt szörnyű meddőség. Felesleges oly messzire menni. A hiba nem is annyira a módszerben van, sokkal mélyebben gyökeredzik az, magában az «Utasításban».

Mi is az idegen nyelvek tanításának a célja? Egyenlő mértékben hangoztatja az «Utasítás» az idegen nyelvek tanításának úgy gyakorlati, mint irodalmi fontosságát; a gyakorlati célt

hangoztatják, irodalmi művek megértését sürgetik. Már e kettős célban rejlik a hiba, mert a szakemberek legnagyobb része meg van győződve arról, hogy a mai beosztás szerint e kettős cél elérése lehetetlen. Vagy el kell sajátítanunk egy nyelvet s ekkor a gyakorlati célt követjük, vagy megelégszünk az idegen nyelv megismerésével irodalmi művek alapján. E kettős célt a mai beosztás szerint követni nem lehet, annál kevésbbé, mert mindkét cél elérése más-más módszert kíván.

Az emberi beszéd lélektani természete oda vezet, hogy más úton kell haladnunk, ha a nyelvet el akarjuk sajátítani s egész más útat kell választani, ha csupán a nyelvnek a megértése a főcélunk. Egész más eljárást kíván a nyelv elsajátítása s egész mást a nyelv megismerése, annyira mást, hogy e kettőt egy időben a rendelkezésünkre álló rövid idő keretében eszközölni nem is lehet. A gyakorlati elsajátításnál a készséget (rutin) kell fejleszteni, a megértésnél pedig bizonyos tudás megteremtésére, ismeretek szerzésére van szükségünk. A tantervben feltüntetett különböző célt kell tehát megvizsgálnunk s belőle elhagyni azt, aminek elérése viszonyaink között lehetetlen. Csak ha ezen segítettünk, beszélhetünk módszerről; a módszer nem állítható fel a *priori*. A kettős célt kell precirozni. Mert heti három órában hogyan lehet egy nyelvet gyakorlatilag elsajátítani, a becsesebb irodalmi művekkel megismerkedni? Heti három óra kevés erre. Innen a sok panasz, mert e kettős célt ily rövid idő alatt elérni nem lehet. Ép azért a tanításban való boldogulás azt kívánja, hogy vagy az irodalmi oktatást, vagy a gyakorlati szempontot kell háttérbe szorítani. S ha tekintjük a modern nyelveknek, de különösen a németnek reánk magyarokra nézve való kultúrális fontosságát, az irodalmi oktatást fogjuk háttérbe szorítani. Egy nyelv elsajátítása olyan, mint egy építmény. Az első dolog nem annak a megszerkesztése, hanem az ehhez szükséges anyag beszerzése, bizonyos képzeteknek fixirozása és társítása. A beszédkészséget kell fejleszteni s ezzel a nyelvnek a skeletjét a tanuló lelkébe vésni. Ez a gyakorlati irány aztán megfelelne azon beszéd- s értelemgyakorlatoknak, amiket a

gyermek anyanyelvének elsajátításánál végez, mielőtt a nyelvet megismerné.

De a gyakorlati oktatás megint egy másik szélsőségbe esik, amennyiben a grammatikai oktatást mellőzni kívánja. Pedig az idegen nyelveknél, különösen a németnél, az egyedüli pont, ahol egységes szempont vezet bennünket. Ugyanis az idegen nyelvek — különösen a német nyelvre áll ez — előrehaladásának egyik főakadálya a tanulók készültségének különfélesége. Míg más tárgynál minden tanuló az ismereteknek úgyszólván hasonló fokán áll, addig a német nyelvnél a tanuló ismereteit gyakran az otthonból hozza magával s gyakran annyiféle az, ahány a növendék. Míg tehát más tárgynál fokozatosan haladva a tanár közös érdeklődéssel mindenik növendékét előbbre viszi s az előrehaladás mindegyikre az újság ingerével hat, addig ezen egyenlő előkészültségnek hiánya az idegen nyelveknél oly nehézségeket okoz, melyekkel alig tudunk megküzdeni. Ez ellen még azzal sem érvelhetünk, hogy az első osztályban kezdjük az írva-oktatást. Mert a tanulók jó része előtt a német nyelv teljesen nem ismeretlen. A legelemibb fogalmak megismertetése az előrehaladottabbak előtt az újság ingerével nem birhat. Különböző nyelvbeli tudásuk miatt figyelmük nehezen köthető le. Ez a helyzet minden észszerű módszernek az érvényesülését többé-kevésbbé meggátolja. Az ismereteknek ezen különféle zürzavarában egységes szempontot semmiképen sem találunk, pedig azt el nem engedhetjük; hisz enélkül nincs biztos módszer, módszer nélkül nincs eredmény. A tanulók ismeretei egyedül a grammatika tanulásában egyformán kezdetlegesek. Az egységes szempontot itt már megtalálhatjuk. Már ezért sem szabad a grammatikát háttérbe szorítanunk, mert ezen ismeretek közlésében egységes szempont vezethet mindvégig bennünket. Csak itt lehet szó fokozatos haladásról, mely minden növendéknek kivétel nélkül folyton újat nyujt s az érdeklődést folyvást ébren tartja. Csak itt lehet szó igazi közös munkáról. A nyelv megértéséhez csakis közös munkával lehet eljutni, mert csakis a közös munka tudja az érdeklődést mindvégig lekötni. Mindvégig

minden növendéknek dolgozni kell, annál is inkább, mivel a közös munka kitünő fegyelmező eszköz. A tanuló cselekvő ösztönét ily módon foglalkoztatva, szórakozottsággal s tétlenséggel vajmi kevés bajunk lesz.

A közösség eszméje azonkívül a munkaszeretet szülője. Az osztály figyelmét egy pontra concentrálva, miután minden növendéknek újat nyujtunk, nemcsak azon gondolatfolyamatot hozzuk létre mindnyájok lelkében, de emellett egyforma érdeklődés, megelégedettség kiséri a közös munka minden mozzanatát. Megelégedettség, jókedv, hatalmas eszközök a siker elérésére. Herbart, a tudományos pedagógia megalapítója, nagy fontosságot tulajdonít az iskolában uralkodó jókedvnek, az akarat képzését, a lélek egészséges fejlesztését erre helyezi. Jó magam nem ismerek nagyobb örömet, mintha tanítványaimnak szemét örömtől megvilágítva látom magam felé irányulni. Már ezen érdeklődés felkeltéséért sem szabad a nyelvtan tanítását mellőzni. Az ezt háttérbe szorító tisztán gyakorlati oktatás a bonneok számára való, sőt e téren több eredményt is mutatnak fel a nagy tudományos apparátussal dolgozó iskolánál.

A tantervet azonban másképen is lehet körülményeinknek megfelelően irányítani. A tanterv mindig a maximumot jelöli. Napnál világosabb, hogy a tisztán magyar lakta vidékeken nem lehet annyit végezni ugyanannyi idő alatt, mint pl. a nemzetiségek közepette. Ahol nyelvi nehézségekkel küzdenek a tanulók, ott tekintetbe kell ezt venni; különösen a német nyelvtanításnak kell a helyi viszonyokhoz alkalmazkodni s a maximumot a minimumra redukálni. Pl. a német nyelvből a felsőbb leányiskola VI. osztályában hetenként két órai tanítás mellett a klasszikusok legkiválóbbjait kell tárgyalni; Goethe, Schiller egy-egy remekművét tanulmányozni, a legbecsesebb irodalmi termékeket, ha csak röviden is, megismertetni, ezek későbbi tanulmányozására, megértésére — s ez a legfőbb cél — biztos alapot nyujtani; havonként dolgozatot írni, azt javítani. Azonkívül a magánolvasmányokra is legalább egy kis időt fordítani, mert tudvalevő, hogy az csak akkor eredményes, ha vezetik s

ellenőrzik. S mindezt hetenként két órai tanítás mellett. Az Utasításnak ezen pontja valósággal pedagógiai kuriózum.

A tanításban csak az egységes szempont vezethet eredményre. Az idegen nyelv, különösen a német nyelvnek tanulása ez egységes szempont hiánya miatt lesz meddő. Eredményt tehát ne a módszertől várjunk, hanem magától a tantervben eszközölt változtatásoktól, mely elsősorban helyi viszonyokhoz alkalmazkodjék s másodsorban a haladókat a kezdőktől az egész vonalon elválassza, mert ezzel az egységes szempont sikert biztosító alapján úgy a haladók, mint a kezdők ismereteinek fokozatos gyarapítását lehetővé tenné.

Kassa. *Dr. Halmi Piroska.*

(Folytatjuk.)

A HALASI CSIPKÉRŐL.

Körülbelől tíz évvel ezelőtt, az Iparművészeti Múzeum karácsonyi vásárján, egy kis üvegszekrény vonta magára a figyelmet, mely eddig soha nem látott kézimunkát rejtett magában. Ezt a szekrényt kereste mindenki, a benne levő holmi lett a kiállítás csábító csillaga. Nézte nő és férfi, laikus és szakember és egymástól kérdezték: mi lehet ez? melyik felhőből szállt ide? Pedig rajta volt a megnevezés: halasi csipke!

Halasi csipke? Ki hallott eddig erről? Van Halasnak csipkeipara is? De mindenki halkan mondta e kérdést, szégyenkezve, hogy lenne a székvároshoz közel fekvő Kiskúnhalasnak olyan ipara, amiről eddig nem tudtak. Akkor a lapok szólaltak meg és igazi mesének hangzott, amit írtak. Megmondták, hogy Kiskúnhalas város főgimnáziumában tanárkodik egy rajongó lelkű művészember, ki igazi lelkesedéssel, szaktudással, erős fajszeretettel foglalkozik az ősi, népi művészetnek megismerésével. Gyüjti a régi kézimunkákat, iparcikkeket, tanulmányozza azt a bámulatos formagazdagságú vonalvezetését, melyet ősi örökségünkön felfedezett. És amikor ezt a sok összeszedett adatot ideális lelkében átformálta, amikor tündérálmaiban megtestesítette, nem is lehetett belőle más a valóságban, mint egy gyönyörű pókhálószerű csipke.

De korántsem született meg ezen új, magyar művészi ipar ilyen símán, amint leírtam. Minden apostolnak az a sorsa, hogy eszméjét megmosolyogják, bizalmatlanul fogadják. Dékány nem járt különbül és akkor csalódott fiatal lelkével ahhoz fordult, aki ideális tervezését megértette. Megértette áldott lelkű

édesanyja, aki tettre biztatta elcsüggedő fiát. Így készült el tervben a legelső, elgondolt meseálom és a 75 éves úrnő kezébe vette a kis varrótűt, lenfonalat, öltést öltéshez sorakoztatott, a rokonlélek melegségével, megértésével testet adott annak, ami fia lelkében csak mint eszme, ideál élt. Ezután már csak módosítani, finomítani kellett a sokféle új és új tervet, de most már akadt megértő lélek, ügyes kéz. És rövid időn elkészül annyi darab, hogy 1902-ben az Iparművészeti Múzeumban tartott karácsonyi vásáron már kiállíthatott a művész egy kis gyüjteményt.

Minden szemlélő ajkán elragadtatás szól, a lapok dicséretet mondanak, de még tartózkodva, szakemberek azonban további munkára sarkalják a tervező tanárt és ez önzetlen lelkének elég biztatás további munkára. Most már munkásleányokat fogad és folytonos felügyelete, tanítgatása után mind jobb eredményt érnek el. Igyekszik a kérges kezű leányok gondolkozását oda finomítani, hogy a művészi terveket átérezve, meg is értsék. És csoda történt. A zúgolódás hangja, mely a technikai nehézségek leküzdésével járt, lassan elhallgatott, mindjobban beleélték magukat a gyönyörű tervbe és egyszer csak azt látta Dékány tanár, hogy munkásnői egymással versengenek, mentül eredetibbet, mentül gyönyörűbbet csinálni a rájuk bízott tervből, sőt maguk el is nevezik munkájukat, ahogy naiv gondolkozásuknak legjobban megfelelő, így lesz aztán «pávás», «kakasos», «bögyös galambos» stb. csipke.

E buzgalom eredményét megint az Iparművészeti Múzeum karácsonyi vásárján mutatja be Dékány tanár. Most már nem lehetett elfojtani a bámulat, az elragadtatás, a legnagyobb lelkesedés hangját. Az ujságok hasábszámra mondanak dicséretet, elismerést legjobb művészeink. Ezen a kiállításon véletlenül járnak amerikai szakemberek is, kik a múzeumot megszemlélve, meglepetve állnak meg egy soh'sem látott műtárgy előtt. Nézik közelről, minden oldalról, bámulatuk nem ismer határt, de az amerikai ember élelmességével, nem is engedik ki többet kezeik közül. Így jut magyar csipkénk a saint-lousi világkiállításra, hol egyszerre emlegetett lesz Dékány Árpád, a magyar tanár

neve, akkor is, amikor egy pompás legyezőt megvásárol Roosewelt Alice, akkor is, amikor a kiállítás legnagyobb kitüntetését: a Grand prix-t és díszoklevelet elnyeri.

Első diadalát az Újvilágban aratja a halasi csipke, de Európa távoli országai is mind beszélnek a legújabb alkotásról. Berlin, London, Milano, Páris csipkénket a legértékesebb ékszerrel teszik egyenrangúvá és elismerésük jeléül kiállításaikon Premier prix-t, aranyérmet, díszoklevelet stb. adnak. Félretesznek minden sovinizmust és a halasi csipkét fölibe helyezik a brüsszelinek, alençoninak, velenceinek stb. Részint azért, mert megismerik azt a kiapadhatatlan forrást, amely a magyar varrott csipke fejlődéséhez még beláthatatlan időkig eszmét adhat, merítve abból az ősi elemből, mely eddig megértve, ápolva, népünk művészetében élt, szembeállítva a történelmi korú csipkékkel, melyek ma már csak a régi eszméket másolják. Másrészt azért, mert jól látják, hogy a magyar csipkeügy hivatott, arravaló művész ember kezében van.

Természetes, hogy Magyarország nem marad hátra abban, hogy a művészlelkű tanárnak hódoljon. A kiállítások babérait ő viszi el, az állam nagy díját neki juttatja, sőt elvéve őt a kicsiny hatáskörű vidéki városból, felhozza az ország székvárosába, hogy működését itt az iparművészeti iskolában folytassa.

Ennyi diadalt ér meg a magyar művészi csipke rövid pár év alatt. Lelkesedünk országszerte és ezen ipar minden körre való kiterjesztésével, már megvalósítva látunk egy népjóléti intézményt. Vannak élesebben látók is — mondjuk pesszimisták — kik jobban ismerik a magyarnak «szalmaláng» természetét, ezek már jó eleve Angliának utalják át új művészi iparágunkat, mint amely nép nemcsak értékeli gyönyörű cikkünket, hanem meg is veszi. Sértett önérzettel vertük a mellünket akkor. Mégis ezeknek lett igazuk, mert ma nemcsak hogy elhallgatott az első örömláz harsonája és csak igazán művészi lelkű egyének őrzik és ápolják csipkeügyünket, hanem meg kellett érnünk, hogy Amerikából hozza a hírt a kósza szellő, hogy ami nem kellett nekünk, mint sajátunk, kell ott a

számítónak, ridegnek mondott jenkinek. Kívánják a «Princesse Alice» csodaszép legyezőjének párját, sokszorosát, veszik a pókháló finomságú magyar csipkét.

Nálunk, hallgatnak róla, kiknek joguk, módjuk lenne ezen iparágat felvirágoztatni. Dékány tanár lelkében nemcsak azért érlelődik a csipkeipar eszméje, hogy a világ szép asszonyainak, leányainak egy új piperecikket teremtsen, őket egy új ékességgel lássa el, hanem hogy a mi népünknek, magyar vérünknek egy új kereseti módot adjon. Ránk férne, nagyon ránk férne, hogy minden asszonyunk, leányunk értékesíthesse szabad idejét. Azok is, akik télen munkátlanul sóhajtoznak a tavaszi napszám után, azok is, akik testi gyengeségük, fogyatkozásuk miatt sem gyári munkára, sem nehéz mezei munkára nem alkalmasak, de még azok is, akik ilyesmit nem végezhetnek társadalmi helyzetüknél fogva, mégis áldás lenne rájuk, családjukra nézve, ha otthon elvégezhető kézimunkával segítenének a családfő gondjain. Ha most — amint az első fellángolás idejében tervbe is volt véve — az ország minden részén oktatnák tanítónőink a leányokat e csipkének készítésére, az állam pedig gondoskodna e munkák beváltásáról; ha művelt kereskedőink megértenék ezen cél fontosságát és lelkesednének egy kicsit a magyar kultúráért, mennyi áldás, mennyi jólét származhatna ebből, mennyi leányunk maradna meg családi boldogságra, nemzeti megerősödésre.

Természetes, hogy ebből a nemzeti munkából mindenikünknek kijutna. Akarjuk mindnyájan meglátni e művészi csipke gyönyörűségét, akarjuk ennek megismerésére megtanítani azt is, akinek módja, alkalma eddig nem volt, akarjuk egy kicsit előtérbe hozni azt, ami a miénk.

A halasi csipke alkalmazhatósága mindenre kiterjedő, úgy is mint az öltözék kiegészítő része, úgy is mint önálló műtárgy. Legkisebb darabjai is alkalmasak befoglalásra (applikálásra), blúzok, terítők díszítésére. Látunk nyakkendővégeket, zsebkendőt, legyezőt, ruhadíszt, napernyőbevonatokat, sőt finomabb-erősebb kivitelben még terítőket stb. is. Már ez egymagában is praktikus-

sága mellett bizonyít, hol van még sok egyéb előnyös tulajdonsága!

Ha a sok valódi csipke közt válogatunk, nemcsak esztétikai ízlésünk fog a magyar csipke vásárlására bírni, hanem egy oly tény is, amely sokszor bűnül felrótt asszonyi hiúságunkhoz szól. Ha akarom, azt a darabot — amelyre én vágyom — soha senki többet meg nem szerezheti, sem az egyik, sem a másik barátnőm. Pièce-unique-kel bírok, mihelyt vétót mondok, mert kérelemre a mester a tervet azonnal azok közé helyezi, amelyek többet sokszorosítva nem lesznek. Mi sem természetesebb, minthogy az ilyen darabnak éppen egyedülvalósága miatt napról-napra nagyobbodik értéke.

Sokan azt hozhatnák fel, hogy egy ilyen valódi csipke megszerzését nem mindenik asszony bírja meg. Nem addig, amíg egyáltalában nem költök csipkékre! De hányszor adunk ki 10—20 koronát olyan bazárízlésű holmiért, amit egy-kétszeri használat után csendesen lefejtünk a ruháról és mint használhatatlant eldobunk. A valódi csipke örök értékű, technikája oly tökéletes, kivitele oly hibátlan, hogy sokkal több viszontagságot kibír, mint a szertemáló gyári csipke. Bár mi is ott tartanánk már, ahol az angol hölgyek, kik elvből mellőzik a gépcsipkét, mert bizony nem sok bizonyítgatás kell annak belátására, hogy előkelőbb az öltözék egy tenyérnyi valódi csipkével, mintha méterszámra varrunk rá értéktelen utánzatokat.

A halasi csipke kétféle anyagból készül, lenfonálból és selyemszálból. Mind a kettő csodaszép, mind a kettőnek különkülön értékei vannak, úgy hogy csak az egyéni ízlés dönthet abban, melyiket kedveljük inkább. A lenfonálnak lágysága, simulékonysága a csipke természetévé is válik és az a szépséges szín, amit a lenfonál, lencsipke napról-napra jobban magára vesz, amely szín gyárilag soha sem utánozható, oly becses tulajdonsága a csipkéknek, hogy azért fizetünk százakat is örömmel, csak egy ilyen jó színű antik csipke birtokába jussunk.

A selyemből készült halasi csipke előtt pedig elmerengve állunk. Hogyan sikerülhetett az egy embernek, egy élő lénynek,

hogy megálmodja a mesevilágot és megteremtse azt csipkében! Igazán genie lehet csak, aki selyemszálakból összeöltögeti a tiffani üveg színjátszó pompáját és a színhatásokat még technikai fogásokkal is fokozza. Sokan fognak még emlékezni Dékány tanár ama legelső csipkekollekciójára, mely annak idején az Iparművészeti Múzeumban ki volt állítva és e csoportban ama csipkelegyezőre, amelynek találó elnevezése az «Idyll» volt. Ez színes selyemkivitelben, lombsátorával, biboros nappal, poros országúton haladó ifjú pór-jával olyan volt, mint a levegős valóság.

Ha mi nem tudtuk még eddig ezen kincsünk értékét meglátni, meglátta azt élelmes osztrák szomszédunk. Nem mintha ott találna óriás piacra művészi iparcikkünk, hanem mert nem restelt pénzt és fáradságot arra fordítani, hogy a halasi csipkét utánozza. Wien nagyobb üzleteinek kirakataiban ott látni e másolatokat, amelyek mellesleg megemlítve, egészen jók arra, hogy laikusnak kezébe adják halasi csipke helyett. Már pedig, ha az igazinak olyan nagy értéke nem volna, bizony senki sem pazarolna időt, tőkét annak utánzására.

Technikája nagyjában megegyezik a valódi csipkék készítésmódjával. A mester kezéből kikerült tervet mérnökvászonra másolják. Ezt felfércelik appreturozott nyers vászonra, hogy kellő merevségű legyen a forma. Most a csipke rendeltetése, a terv milyensége szerint finomabb vagy vastagabb lenfonalat vesznek és azt a rajz vonalai szerint felfércelik. Ez után már a csipke főmotivumait készítik el úgynevezett «beszövéssel», de sokféleképen módosíthatják, változatosabbá tehetik ezt is, mindenesetre az alaptól erősen elütő «csipkeöltéses» kivitelben. Ha így a csipkének főformáját belevarázsolták abba a vékonyka keretbe, amit kontúrszálnak neveznek, akkor az «alap» maradt meg bedolgozásra.

Ebhez lehetőleg lenge, ritka «csipkeöltést» használnak, éppen azért, hogy a csipke rajza annál határozottabban kiemelkedjék. A csipkeöltéseknek sincs más határuk, mint az az alapszál, amit legelsőbben a terv szerint felvarrtunk. Most a

csipkét óvatosan lefejtjük az alapvásznakról és a beleakadt fércfonalakat kitisztítjuk.

Technikájában ördöngősség nincs, éppen azért volna alkalmas arra, hogy népünk is foglalkozzék vele. Főképen az erősebb szálból varrott csipkénél tanulják, illetve értik meg könnyebben a technikát, ha azután már beleélik magukat e gyönyörű munkába, szeretettel tünődnek el a kezükbe került terven, megszokta kezük a finom tűvel, hajlékony lenfonállal való bánást, akkor kerülhet elő az a csodás szépségű terv, amelyről a pókhálónál is finomabb csipke kerül le, de persze ennek az elkészítéséhez már nagyon gyakorlott kéz és szem kell, érzékeny újj, amely a hajszálvékonyságú tűvel a szemmel alig látható lencérnával bánni tud. Mégis ezeket is, ma is, azok a leányok készítik, kik sem selyempárnán nem heverésznek, sem kezüket egyéb munkától nem kímélhetik, mint ahogy a legelsőket is a halasi parasztleányok készítették, kik a sarlót, kapát dobták ki kezükből, hogy Dékány tanárnál tiszta munkával keressék meg biztos napi bérüket.

Budapest. *Dirner Alice.*

ASSZONYOKRÓL-ASSZONYOKNAK.

A Közművelődési Tanács négy kötetre való felolvasást gyűjtött össze. Összegyűjtötte a nép számára a művelődés anyagának a legjavát a leghozzáférhetőbb feldolgozásban, mindig egységes, jól meggondolt terv szerint. Mindezt letette a néptanítók kezébe.

Mikor a munka után megpihent, mindjárt a friss lélegzés első óráiban, odaadó szeretettel vette elő régi, intim gondját: a falusi anyák külön irányítását. Ebből a szeretetből, ebből a benső odaadásból fakadt a nagy bölcsességgel és nagy természetességgel megírt, művészi szép írásgyűjtemény: «Asszonyokról-asszonyoknak».*

Ezt olvasni is benső szeretettel kell, vagyis nem olvashatja senki máskép, mint megindult lélekkel és akkor nincs asszony széles e hazában, kit ne vezetne könnyen, gyorsan, élvezettel olyan magas régiók felé, mint ahonnan megindult. Ez a hang az előkelő asszony lelkét is emeli, ebből látszik, mennyire becsüli a falusit.

Emeli az asszony lelkét, értékessé teszi munkáját, megszázszorozza befolyásának az áldását. S mindehhez nem kíván úgyszólván semmi tanulást, semmi időt, semmi fáradságot. Csak egy-két percet, csak egy kis lelkes figyelmet, mindebből csak annyit, amíg a szépséges és jóságos élet kézenfekvő képeit megvilágítja a gazdag szellemi élet egy-egy ragyogó napsugarával. Kár minden óráért, amivel késik a terjedése! Kár minden napért, melyen nem merülnek el nagyon a hangjába ájtatos hívők olyan áhítattal, mint a keresztények a Miatyánk magasztos könyörgésébe!

* Felolvasások nők számára.

Benne van ebben a könyvben az is, hogy az asszony lehet önálló, az asszony külön is kereshet, az asszony hallgathat eszére, okosságára. Hanem azért itt nincs semmi hidegség, nincs elszakadás otthontól, családtól, gyerektől, nincs elhagyottság a kedves virágos falusi ház körül. Ebben a házban otthon maradhat az asszony ilyenkor is az övéi között. Előbb ellátja a magáét, azután rajta van ezen a félszeme akkor is, mikor egész szemével másnak dolgozik, nem nagyon nehezet, de nagyon hasznosat. Épen erről szól ez a könyv. Sok-sok nagyszabású férfi és asszony szól róla, hogy hogyan láthatja el minden jóval a magáét és hogyan használhat másnak.

A munkát szeretni, a férj tiszteletét, bizalmát megnyerni, mindenütt szeretetett ébreszteni, a földi javakat idejekorán gonddal óvni; átlátni, hogy a pusztulni nem hagyott évi öt korona három millió magyar családban már tizenöt millió korona — ennek a horderejét szemlélteti mindjárt az első, vezető cikk. Ezt követi a többi tizennyolc.

A következő szomorú vázolása annak, hogy mi lenne az otthonból, gyermekből, férjből, boldogságból, a jóleső meghitt érzésekből, ha az asszonyok erkölcse megromlanék és léha mulatságok után járnának.

De ez csak rövid átmenet. Most már mindenütt sürgő-forgó, dolgozó asszonyokat látunk, kiknek a példája tele van nemcsak nemességgel, hanem életrevalósággal is. Még ahol kevés is a gazdaság és ahol tél van is, ott sem búsulnak tétlenül. Ott forog, fut a kézben a tű; írja a szép mintákat ragyogó színekkel vászonra, csipkére, szőnyegre. Jól kel a műremek, maga gondoskodik kiházasításáról a fiatal leány.

Megcsendül a remény, hogy a gyermek nem lesz többé rossz nevelés és félelem rabja, hanem nyilttekintetű, bátor, őszinte. Bizalommal, fogékony tekintettel néz majd fel szülőjére, nevelőjére; tisztelni, szeretni, támogatni fogja a tiszteletre- és szeretetreméltót. Ha pedig nem lesz a gyermek igazi Istenáldás, a szülők felkeresik a tapasztalt, hozzáértő tanítót és követve az ő lelke sugallatát, könnyebben célt érnek.

A feleség kedélyes otthonnal, jóízű étellel, édesgető szép szóval igyekszik elvonni a férfit az alkoholtól, melyről belátja, hogy sok pillanatnyi veszedelmet okoz, hogy tartósan aláássa a szervezetet, megtámad minden ellenállóképességet, gyengíti a lelket és apáról fiúra is káros következményeket von maga után.

A modern anya igyekszik megbarátkozni a kórházzal, a beteg gyermek elkülönítésével, a fertőtlenítő eljárással. Állandóan figyeli a gyermeke egészségi állapotát. Zavar esetén idejében fordul orvoshoz és megfogadja a szakértő szót.

A mai gazdaasszony megérti, hogy mit jelent az «egyesült erővel»; tudja azt is, hogy több szem többet lát, megsajnálja az idejét, az erejét, a pénzét hosszú utazásokra. Felkarolja a szövetkezeti boltot, a szövetkezeti tanácsadót vásárlásra és eladásra; rajta van, hogy ez a jótétemény minden egyes faluba eljuthasson és hogy ott minél többet fejlesszen. Hogyha a maga otthonában «a ház körül való dolgot az asszony mindennap elvégzi, attól lassan jobb, derekabb munkájában szerencsésebb, vagyonában gyarapodóbb lehet minden hozzátartozója.»

«A tiszta háziasszonynál úgy ragyog minden, mintha ünnepnap volna és úgy mosolyog mindenki, mintha nagy öröme lenne.» A világosság, levegő és víz, a tisztaság — egészség és megelégedés. A tiszta, rendes házban sok minden megmarad és gyarapszik; ott sok mindenre ráérnek, ott akad helye sok vendégnek, szegénynek és árvának.

A békés szelid asszony! Lehet-e ennél nagyobb áldás? Békesség veletek. «Lehet-e ennél jobb és szebb» kívánság? A szelid asszony nemcsak maga nem haragszik, hanem vigyáz, hogy más se találjon a házában okot a haragra, ha pedig valakinél az ok megvan, ezt az okot szép szóval, lágy hangsúllyal szépítgeti, a csúfolást meg elhagyatja. A háborúk is akkor fognak igazán megszünni, ha minden ember fogja szeretni és követelni a békét, ha minden asszony békére fog nevelni!

A fiatal anya ismerje minden fázisát annak az állapotnak, amíg gyermekét a szíve alatt hordja; ismerje a gyermek fejlődését születés előtt és után; tudja, hogy mik a legfőbb teendők

az egészség érdekében, meg hogy a bába csak rendes körülmények között tud eleget tenni. Ne idegenkedjék a kórháztól, ahol gondos ápolást nyujtanak.

Az új generáció egészsége elsősorban a szülőktől függ. Egészségükre, jó kedélyükre, rendes életmódjukra ügyeljenek! Inkább szórakozni és mulatni járjanak, mint korcsmázni! Az idegen faluból származott házastárstól ne idegenkedjenek! Kellő tudással óvják a gyermeket; az iskolára fizikailag edzzék meg, szellemileg készítsék elő; a kisdedóvóba, gyermekmenhelybe küldjék barátságos bizalommal!

Az idegenbe került fiatal leány vigye magával hazulról az otthon, a család szeretetét. A világban is az otthoniasságot, a családiasságot keresse; biztos erkölcsi tapintata legyen a szolid, boldogság keresésében; találja meg az üdülést a patronázsokban, a nővédő egyesületekben!

Virágos ház! Virágos falu! Virágos legyen az egész ország az asszonyok, a leányok gyengéd gondosságából! Kevés pénz, kevés fáradság, természetes egyszerű virág, de ízlés, mindig jobb, mindig fejlettebb ízlés! Elő a szomszédok összehozó segítségével! El a rideg, kopár, szemet vakító falakkal!

Zöldséges kerteket, nemes gyümölcstermesztést! Ezt is mind kevés költséggel, ügyes térbeosztással, az évszakok és az időjárás alkalmazkodó felhasználásával!

A véletlen bajokba nyujtott gyors segítség sok halálnak, sok elnyomorításnak veheti elejét. Jó tisztában lenni néhány fontos gyógyító eljárással, de már a tisztaság, a gyors orvos, vagy kórházkeresés és a mesterséges lélegzés is sokat ér!

Okszerű baromfitenyésztés mellett sok apró jószág kikel, felnövekedik csaknem magából a hulladékból; meg-megerősödik, sok jó pecsenyét, sok jó tojást ad eladásra télen-nyáron. Milyen sok beteg és milyen sok gyenge gyermek hogy keresi drága pénzért a friss tojást épen a leghidegebb napokon.

Hogy a nők megóvhassák övéiket minden bajtól, nézzenek szembe bátran a borzasztó betegségekkel is és vegyék fel ellenük művelten a harcot! Európában évente kétszerannyi tüdő-

vészes hal meg, mint amennyi magyar háromszáz év alatt esett el a törökök ellen vívott harcokban. Franciaországban is minden évben elpusztul így annyi ember, ahány katona Napoleon sokat emlegetett hadseregéből csak 20 év alatt dült ki. Pedig a tüdővész gyógyítható, ha idején felismerik; nem ragályos, ha vigyáznak! Hathatósan elősegíti az alkohol, már pedig alkoholra 1905-ben a magyar munkásszervezetek tagjai $4^3/_4$ millió koronát költöttek. Ha ezt a pénzösszeget egészségesebb lakásra és célszerűbb táplálkozásra fordították volna!

A magyar falu asszonyai ne feledjék soha, hogy a magyar hősöket magyar anyák nevelték. Ne feledjék el Magyarország nagyasszonyait! Gondolják meg, hogy ma egy nemzet fennmaradását, virágzását dolgos, hazáját szerető népe dönti el! Jusson eszükbe, hogy árva hazánknak Szilágyi Erzsébet adta Mátyást, az igazságost! Vessék emlékükbe a vezérnevelő Zrínyi Ilona anyai hitvallását: «Saját keblemen táplálom, hogy erős legyen, mint a vas, kemény, mint az acél. S minden idegszálával a magyar ügyhöz tapadjon.»

Vannak, lesznek ilyen asszonyok! Ennek a sok eleven szépségnek a hallatára erős hangon súgja bennünk valami: Csordultig lehet a lelkük nagy dolgokkal és csak az alkalom hiányzik, hogy megnyilatkozzanak!

Látjuk ezekből a rövid sorokból is, hogy az Asszonyokról-asszonyoknak irói, névszerint gróf Apponyi Albertné, dr. Árkai Kálmán, Bogyay Kálmánné, dr. Dirner Gusztáv, Ferenczy Ida, dr. Gerlóczy Zsigmond, Gineverné Győry Ilona, dr. Juba Adolf, gróf Károlyi Lászlóné, Lázárné Kasztner Janka, dr. Marikovszky György, Rosenberg Auguszta, Sebestyénné Stetina Ilona, Szilágyi Sándor és Ziepernowsky Károlyné, mi mindennel vezetik a nőket barátságos bizalommal oda, ahol a gondolatok és az érzések boldogságot, jólétet teremtenek. Akár az alapgondolatot, akár a teljes kifejlést tolmácsolja a tanító, lehetetlen, hogy ne áldja meg nagy siker munkáját!

Budapest. *Szomolányi Sarolta.*

KÜLFÖLDI LAPSZEMLE.

A **Frauenbildung** szeptember-októberi számában Ziertmann főtanító folytatja sokoldalú tanulmányát a *fiúiskolák leánynövendékeiről.* Hivatkozik mind amerikai, mind német elmélkedésre, tapasztalatra, melyeket folyóiratunkban dr. Oblath Miranda ismertetett. *Schulze Anna* igazgatónő szintén folytatólagosan beszél *az olvasásról és az iskolai olvasmányról.* Érdekes gyermekdolgozatokat közöl. Büszke rá, hogy növendékei az ő módszere mellett szivesen emlékeznek vissza az olvasottakra és élénk kapcsolatba hozzák az életet az olvasmánnyal, az olvasmányt az élettel. *Steusloff* doktor azokat a panaszokat említi meg, melyek sok szakembert odavisznek, hogy szinte törölni szeretnék a lyceum felsőbb osztályaiból a *mathezis*-t. Keresi azt az utat, mely megküzd a nehézségekkel és gyarapítja az emberi ész ragyogó világosságait, *Biallowons* fontos szerepet juttat az egyháztörténelemben *a külföldi missziónak,* de csak úgy, ha be tudja rajta mutatni a kereszténység nagy erényképző erejét és óriási kulturális hatalmát.

Szép gondolatokat találunk még arról, hogy a pedagógiára milyen nagy szüksége van a nőnek a «*negyedik út*»-on is mely az egyetemre vezet.

A tanítók és tanítónők egyetemes *nyugdijintézete* minden részletében alaposan kidolgozta a beszámolót és sok fényes sikerrel dicsekedhet; mindjobban eltalálják a kollegiális egyesülés helyes utját.

Októberben Sturm Mária kutat olyan intézkedések után, mellyel lehetővé tenné minél több *kisvárosi gyereknek,* hogy helyben végezzen *magasabb iskolákat.* Helyesnek tartaná az egységes alsó tagozaton és a koedukáción kívül még azt is, ha a növendékek kisebb száma mellett kevesebb volna az óraszám. Ez nagy anyagi megtakarítás és az ő fejtegetései szerint szellemileg nem káros. *Noack Elisabeth* arról beszél, hogy milyen nehéz feladatok várnak a «*Jugendleiterin*»-re vagyis az elméleti és gyakorlati pedagógia tanítójára. A jótékony intézetekben és a nőiskolákban rá kell vezetnie a fiatalokat a gyermek ismeretére, a gyermek szeretetére, a szociális intézmények megértő felkarolására. Előkészületül legalább három évig kell élnie, dolgoznia és tanulnia úgy, hogy ezek a szempontok foglalják le javaerejét. *Meyerhoff* Alma hasonló területen úttörő munkáról számol be. A «*weibliche Jugendpflege*» szerepét űzi sok olyan gondolattal, hogy tanítványai mindig több örömöt tudnak szerezni családjuknak és a szegényeknek apró ajándékokkal, ügyes segítségekkel. Tág-

körű és gyakorlati-irányú önképzőkört teremtett a rendes iskolai órákon kívül.

Decemberben a *felsőbb leányiskolaügy* érdekében alakult német egyesület nyitja meg a sort komoly kérdésekkel. Az ügyvezetésnél az a probléma merül fel, hogy részben a koncentráció, részben a nyilvánosság hogyan járhat minél kevesebb kiadással, munkával és nyomtatvánnyal. A didaktikai megvitatások terveiben fontos théma «a német líra és a német dal», így összefüggésben egymással, azután az emlékezőtehetség, a helyes foglalkoztatás szempontjából. *Hupfeld a lyceumi számtantanitás* életrevalóságáért küzd. Szemléltetést, elmélyedést, gyakorlatí alkalmazást kiván. Ez utóbbit kivánja még a mértanban is; rosszalja, ha nem tudnak a lányok ruhát szabni ennek a tárgynak az alapján is. Szereti, ha a magasabb osztályokban a menynyiségtan és a számolás összeolvad, ha a lányoknál elméletből kevesebb, a gazdálkodási számolásból több szerepel.

Wentscher Elza is ugyancsak jó ügyet szolgál, mikor értekezve az egyetemrejutás «*negyedik út*»-járól, kikel a gyenge előképzettség ellen, hogy főleg a nőkre veszedelmes a késői pótolgatás fáradsága és izgalma, mely még az itélet szabadságát és a jellem erejét is fenyegeti. *Walther Ilse* elmélyedéssel és gondolkozva kezdi meg *az amerikai leány-college-ek* benső életének az eleven leirását. Tanulságos képeket ad a családias vezetésről, a tanulók jól és kedvesen szervezett önkormányzatáról meg a német tanulásra alakult társas-körökről.

Januárban folytatódik *a mathematikai tanitás* reformjának a bővebb fejtegetése, vagyis az, hogy hogyan válhat ez a tárgy minél inkább hasznára a tanulónak és embertársainak. Az *amerikai leány-college-ek* jellemzése is bővül. Leginkább annak a hátrányairól és előnyeiről van szó, hogy az előképzettség gyengébb, és hogy ez az egész felsőbb tanulás, tisztán tudományos értékben, csak két egyetemi évünknek felel meg. De viszont nagy súlyt vetnek rá, hogy az előadások tulajdonképpen önálló kritikával füszerezett vitatkozások legyenek, meg hogy egy-egy idegennyelven jól olvassanak. A németirodalmat is nagyon becsülik és élvezik.

Heineken a nőiskolai lélektannál, összehasonlítva más iskolákkal, itt főleg az együttérzésre, a mások lelkébe való beleélésre talál hajlandóságot, melyet összeegyeztethetőnek vél az intelligencia minden fokával, csak azt óhajtja, hogy párosuljon öntudatossággal, önzetlen akaraterővel, friss gondolkozó-képességgel és hogy járuljon hozzá a gyermeki lélek fáradhatatlan megfigyelése.

Haase Elisabeth az után vágyódik, hogy Luther nagy munkája, *a biblia és a kis katekizmus*, szülessen ujjá modern szellemben; hogy az olvasmány, a prédikáció szóljon százezrek szivéhez közvetlen melegséggel; hogy Luther ereje, bensősége és világos stilusának mesteri felépítése ragyogjon úgy, ahogyan az évszázados haladás kivánja.

Albrecht Erna az *alapos háztartási kiképzésre* törekszik. Amellett száll síkra, aminek ebben a tanulásban van értelemfejlesztő meg jellemképző ereje, ami poetikus varázst kölcsönöz és boldogságot teremt, amire érdemes pénzt, időt és jó tanítót áldozni.

Hafa igazgató bőven ismerteti a *porosz magániskolák* jogi helyzetét. Sokan küzdenek érte, hogy csak olyan esetben vonhassák meg

tőlük az engedélyt, mikor nem felelnek meg azoknak a feltételeknek, melyek között megkapták a létfenntartási jogot.

Februárban Haase igazgató az «*Oberlyzeum*» pedagógiai tantárgyát veszi vizsgálat alá és utal arra, hogy erős elméleti tanulás közben érettségiző hangúlat és félelem mellett a neveléstani gyakorlatok minden tekintetben sokat veszitenek értékükből. *Olbrich* professzor az iskolai túlterhelés érzésének egyik főokát az anyag szétszórásában és túlságos sokféleségében állapítja meg. Pártolja mindazt, ami a *koncentrációt* előmozdítja, még pedig elsősorban az ismeretek belső összefüggését, az összehozó felfogást támogatja. *Wendt Hermann* a *diktálás* helyesirási értékét keresi. Nem barátja sem a rendes szövegnek, sem a céltudatosan szerkesztett összefüggő mondatoknak. Nehezebb szavakat mondat tollba sokszor, egyszerre keveset.

Lemp Eleonora siratja *Freiherr von Soden*-ban azt a kiváló prédikálót, azt a nagyszívű emberbarátot, egyetemi tanárt és vizsgálóbizottsági tagot, aki maga folyton alkotott; aki embertársaiban is jól ismerte a felfelé törekvés minden vágyát, küzdelmét és vonaglását. A *kisvárosok* magasabb iskoláival, iskolahiányával, megint két cikk is foglalkozik és mindegyik szívhezszólóan panaszolja sok leányos szülőnek a nagy gondját.

*

A Revue Pædagogique *januári* számában *Chabot* a nevelésbe vetett fanatikus hitről és erőről illetőleg *a nevelősködésről* beszél. Figyelmeztet, hogy bármilyen vérmes remények várhatók is a neveléstől, azért annak nem szabad annyira elhatalmasodnia, hogy elnyomja a gyermek eredeti természetét, hogy általánosítsa az egyes egyéniségeket, hogy folyton és mindenben ujítson. — *Combarieu* megkívánja, hogy az iskolában énekóra helyett *karéneket* mondjanak. Ez felel meg annak, amit elérhetnek és ez felel meg a jó tanárnak, a képző és nevelőmódszernek. Hangsulyozza azt is, hogy a kiabálás nem éneklés. — *Roger Maurice* terjedelmes cikket közöl *a belga középiskola* reformjáról. Azt mondja, hogy Belgiumban a közgazdaság uralkodik az életen, és ezért az élet a legfőbb fóruma az iskolának. Ott azt akarják, hogy az iskola életrevalóságra és gyarmati terjeszkedésre neveljen, hogy hasznossági szempontok legyenek irányadók. A tanítás se nem irodalmi se nem tudományos; az idegennyelvben a bő szókincs pontos és biztos használata a fő, erős gyakorlati tudással. Az általános céljuk az, hogy az érzelem és a reális érzés párosuljon. — *Darboux a francia köztársaság elnökének a fiatalságából* idéz. Nagyon önzetlen, nagyon tehetséges tudósok között gyerekeskedett, gyengéd, intelligens édesanya oldalán. Olyan gyorsan gondolkozott, hogy beszédje alig tudta követni a gondolatát; olyan emlékezete volt, hogy egyszer olvasott el egy könyvet, sokat olvasott és mégis sokáig élesen vissza tudott emlékezni minden egyes lapra. — *Pinet a francia politechnikum* érdemeiből sorol fel. Felsorolja azokat a szolgálatokat, melyekkel még az egyetemet is csak emelni tudta.

Ez után a rövid kis közlemények kerülnek sorra. *Poincaré*-nak nagyszabásu terve van *a tüdőbetegek* érdekében: a családok gondos látogatása és segítsége; egész városrész földalatti és földfeletti kór-

házakkal, gyógyszertári laboratóriummal. A nagy művész és nagy politikus, Lockroy, *hét évig* szenvedett fájdalmas betegségben, de ez a hét év megadta feleségében az önfeláldozó, hűséges és életszépítő asszony ideálját. — A *kisdedovóknak* első és legfőbb feladata az erkölcsi szokások, de különösen az egészség megszilárdítása; ez az utóbbi magában is, egész nagy programm lehet. — Az angolok az elvont egyetemi tanítás után rátértek *a gyakorlati tanárképzésre* teljes képzőben hosszu, gondos, szakszerű hozzáneveléssel. A franciák szeretnék szaporítani a képzőjüket. — A *belga lányok* nevelése nagyon általános, a fiúk minden tantárgyára, a női hivatás minden ágára tanítják őket; az az ideáljuk, hogy semmi munkát ne kicsinyeljenek, meg, hogy önállóak és jellemesek legyenek. — *Az amerikai gyermekbíróságok veszitettek* jóhirnevükből; megesett, hogy bátorították a vétket és igazságtalanul védelmezték a gyermekeket a szülővel szemben. — Érdekes költeményt írt Courtois; körülbelül nyolcvan összefüggő versben énekli meg *az emberiség* történelemelőtti sorsát. — *Falusi és népregények* is jelennek meg. Alapjában irányregények. Le akarnak kötni a vidék szépségeivel; megriasztanak a zsarnokság és vad szenvedély borzasztó következményeivel; hivogatnak a csendes szépség, a lélek mélységei és az egyszerű, szelíd hangulatok felé.

Budapest. *Dr. Schmidt Mária.*

Megjelent a

Polgári Háztartás Szakácskönyve

(Takarékos magyar konyha)

számos új főzőrecepttel, 365 ebédételsorral és közhasznú más fejezetekkel

tetemesen bővített, javított második kiadása.

Irta:

KOMÁRY ERZSÉBET

székesfővárosi polgári iskolai tanítónő.

Ára csinos kötésben 4 kor. 50 fillér.

Megrendelhető: Budapest, II., Batthyány-utca 59.

ISKOLAI ÉRTESÍTŐK.

(Harmadik közlemény.)

Felsőbb leányiskolák.

A fiumei magyar királyi állami felsőbb leányiskola és leánygimnázium értesítője az 1912—1913. iskolai évről. Közli: Babare Adél igazgató.

Ányos Ármin tanár «Az angol és német középiskolák természettan tanításáról» szóló cikke vezeti be az értesítőt. Az igazgatónőn kívül tanítottak: *dr. Aczél József, Ányos Ármin, Carvin Piroska, Donáth Hedvig, dr. Frank József, Fürtös Gizella, dr. Kallós Zsigmond, Kerecsényi Gizella, Klimkó Vilma, dr Krausz Ödön, Láng Kornélia, Pillepich Edit, dr, Sándorffy Nándor, Schmidt Jakab, Simichen Albert, Simonetti Klementina, Stauffer Elma, Szegfi Emília.* Az iskolának összesen 167 rendes, 6 rendkívüli és 1 magántanulója volt, a gimnázium V. osztályába 17 növendék iratkozott be, mely osztály ez évben nyilt meg először. A főiskola — mint külön tanfolyam — ez évben nem működött, hanem a VI. osztály növendékei közül felváltva 2—2 vettek részt a főzésben. A tornatanfolyamot 15 felnőtt hölgy látogatta.

A győri m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1912—1913. iskolai évről. V. évfolyam: Szerkesztette Strasser Sándor igazgató.

Strasser Sándor igazgatón kívül a tanártestület tagjai a következők voltak: *Lám Frigyes, Jurássy Berta, özv. Benedek Albertné Indali Etelka, dr. Novák Róza, Somogyi Csizmazia Gizella, dr. Benedek Róza, Szegfy Margit, dr. Matolcsy László, Lám Frigyesné Kőporossy Mária, Valker Ágnes Geiger Edit, Sümeghy Ferencné Váczky Blanka, Church Eliza, Borsiczky Oszkár dr. Schwarz Mór, Kovácsics Géza, Szekeres Mihály.* Az iskola következő évben új épületbe költözik, melyben internátus és háziasszonyok iskolája is elhelyezést talál majd. Az iskolába 102 (40+17+16+14+9+6) rendes, 1 rendkívüli és 5 magántanuló iratkozott be.

A kassai m. kir. állami felsőbb leányiskola és a vele kapcsolatos internátus értesítője az 1912—1913. iskolai évről. XII-ik évfolyam. Szerkesztette: Kolacshovszky Elza igazgató.

A tanártestület — Kolacskovszky Elza igazgatónővel az élén — a következő tagokból állott: *Bárdossy Eugénia, Borhy Gizella, Czigler Ignác, Dörnyei Károly, Eckstein Márk, Fáy Borbála, Füzinè*

Czipszer Irma, dr. Halmi Piroska, Hoffmann Arnold, Horti Mária, dr. Kaminszky Sándor, Katoua Józsa, Kemenszky Kálmán, Kemény Róza, dr. Klein József, Koncz Erzsébet, Kontulyné Nemessányi Mária, Kovács István, Kováts Stefánia, Kulacska Anna, Laczkóné Körmendy Erzsébet, Makay Kálmán, Mohr Béla, Moldován Emma, Őszné Bezsilla Margit, Pozsgay Piroska, dr. Szent-Imrey Ákos, Szilágyi Nándor, Szobota József, Szotyory Mária, Zagróczky Jolán. Az iskolaév az uralkodó vörhenyjárvány miatt csak október hó 1-én kezdődött. 349 nyilvános és 12 magántanulót vettek fel. A négy alsóosztály párhuzamos volt. A IV. osztály növendékei Branyiszkóra rendeztek kirándulást. A minisztérium internátusi betegpavillon építésére 50,000 koronát engedélyezett.

A kolozsvári bennlakással egybekapcsolt magyar királyi állami felsőbb leányiskola értesítője az 1912—1913. tanévről. Szerkesztette: Mársits Rozina, igazgató.

Az első cikkben Fazakas József emlékezik meg a nyugalomba vonult igazgatónőről: De Gerando Antoniáról. A második cikk a felsőbb leányiskola céljával stb.-vel foglalkozván, erős hangon mutat rá arra az általánosan ismert követelményre, hogy úgy a szakemberek, mint az érdekelt közönség teljes nyolc osztályú középiskolává való kialakulását kívánja és sürgeti, s ama bizalmának ad kifejezést, hogy ez a jövőben nemsokára bekövetkezik. Az V. és VI. osztály felváltva 10 napi tunrusban meteorológiai megfigyeléseket és feljegyzéseket csináltak. Tanulmányi kirándulást Hideg-Szamosra rendeztek. A felsőbb leányiskolában továbbképzőtanfolyam működött, melynek II. osztályába 3 növendék iratkozott be, kik évközben mind kiléptek. A másik tanfolyam gimnáziális irányban haladt, mely helyett a tanári kar rendszeres gimnáziumi osztályok engedélyezését kérte a minisztériumtól, mely az engedélyt meg is adta. Az iskolát a vallás- és közoktatásügyi miniszter meglátogatta. Az önképzőkör ez évben is hasznos munkásságot fejtett ki. *Mársits Rozina* igazgatónőn kívül a tantestület tagjai voltak: *Békésy Lilla, Biela Mária, Butyka Vilma, Binder Laura, dr. Fazakas József, Grabowieczky Margit, Lindner Auguszta, Mayer Irén, Nagyné Kiss Sarolta, dr. Cs. Papp József, Péteri Lipótka, Rencz Berta, Sándorné Sólyom-Fekete Margit, dr. Schmidtné Hoffmann Frida, Szombathy Kálmán, Tóthné Farkas Vilma, Várady Erzsébet, Zayzon Adél, dr. Rosenberger Mór.* Beiratkozott 187 (32+36+48+35+14+22) rendes, 10 magán, összesen 197 tanuló.

A dunántúli ág. hitv. ev. egyházkerület internátussal kapcsolatos kőszegi felsőbb leányiskolájának értesítője az 1912/1913. iskolai évről. XIV. évfolyam. Közli Budaker G. Károly igazgató.

Budaker G. Károly igazgatón kívül tanítottak: *Arató István, Bakos Julia, Bakó Ilona, Freyler Emma, Grünberg Margit, Krafka Borbála, Mally Irén, Miklós Berta, Thold Deszőné — Nagy Stefánia, Balikó Lajos, Hammer Gyula.*

Az Angolkisasszonyok Boldogságos Szűz Mária Társasága budapesti intézetének értesítője elemi, polgári és felsőbb leányiskolájának, továbbá elemi és polgári iskolai tanítónőképzőjének működéséről az 1912—1913. iskolai évben.

Az intézetet ez évben nagy veszteség érte. Meghalt *Gonzaga Castiglione Jozefa* grófnő, az angolkisasszonyok intézetének általános főnöknője felett *Tomcsányi Lajos* tartott emlékbeszédet. Ez az emlékbeszéd az értesítő első cikke, míg a második búcsúbeszéd, melyet *dr. Bita Dezső* ny. egyetemi tanár, volt rektor s bélai apát tartott. A növendékek Balatonfüreden és Tihanyban voltak tanulmányi kiránduláson. Az intézetet számos világi és egyházi előkelőség látogatta meg, köztük: József főherceg, Auguszta főhercegnő, József Ferenc főherceg, Zsófia főhercegnő, dr. Csernoch János hercegprimás, Jankovich Béla vallás- és közoktatásügyi miniszter stb. A tanítótestület tagjai a következőkből állottak: intézeti főnöknőn és igazgatónőn *Almásy Márián* kívül: *Arányi Margit, dr. Auer Jenő, Alszeghy Zsolt, dr. Bartha József, Bartinick Paula, Bábli Borbála, Belloni Magdolna, Besskó Jenő, Brósz Ilona, Danczer Béla, Darvas Anna, Dabsy Klementin, Dötsch Károly, Ellenbacher Adel, Ember Károly, Farkas Mária, Gerzsó Ilona, Graner Márta, Graner Stefánia, Herein Stefánia, dr. Hirka Antal, Horváth Jolán, Hunkár Géza, Kaszab Mária, Kelemen Regina, Komlóssy Blanka, dr. Kopp Lajos, Lobmayer Eugénia Madaras Aurél, Mayerhöffer Aranka, Mohacsek Sarolta, Nagy Gizella, Nagyfejeő Gabriella, Oberle Károly, Olaszy Róza, Oswald Sarolta, Páll Gabriella, dr. Pétergál Henrik, Populini Marianne, dr. Rottmann Elemér, Richter Sarolta, Schneider Ottilia, Schultz Janka, Schwalbe Klára, Schuch Ida, Seldeneck Mária, Szabó Julia, Szabó Katalin, Székely Erzsébet, Szeniczky Margit, Tauffer Ilona, dr. Irikál József, Ujházy László, Ullmann Borbála, Vozárik Antónia, Wolfinau Paula, Zimányi Mihály.* Mint kisegítő és helyettesítő tanítónők működtek: *Havas Aranka, Kremmer Mária, Mohács Margit, Sárkány Ilona és Turcsányi Ida.* A bennlakó növendékek részére továbbképzőtanfolyamot szerveztek, melyen nem szigorú tanterv szerint történt a tanítás, hanem a szülők kívánsága szerint csak abból a tárgyból nyert a növendék oktatást, amihez tehetsége, hajlama volt. E tárgyak: német, francia, angol, olasz nyelv, zene, festés, bársonyvasalás, fehérnemű és ruhavarrás, csipkeverés, továbbá főzés. Az intézetben Mária Kongregáció és Segítőegyesület működött. Az elemi iskolának 132 (33+33+28+38), a polgári leányiskolának 157 (29+36+40+42), a továbbképzőtanfolyamnak 9, a felsőbb leányiskolának 196 (40+27+34+40+36+19), az elemi iskolai tanítónőképzőnek 148 (35+34+33+46), felső nép- és polgári iskolai tanítónőképzőnek 74 növendéke volt, az egész intézetben tehát 739 növendék tanult.

A budapesti IV. kerületi községi (Váci utca 43.) felsőbb leányiskola és leánygimnázium tizennyolcadik értesítője az 1912—13. iskolai évről. Szerkesztette: Bellaagh László igazgató.

A bevezető cikkben *dr. Kelecsényi János* történetbölcseletét ismerteti. A második cikket *dr. Erődi Kálmán* írta «a gyakorlati és szemléltető oktatás iskolánkban» címmel a leánygimnázium szervezetének kialakulását) ez a tanév sem hozta meg, mert a kultuszminisztérium új leánygimnáziumokat addig nem engedélyez, míg annak szervezését végleg meg nem állapították. A tanévet úgy nyitották meg, hogy a leánygimnázium nyolc osztályú lesz, de a minisz-

térium rendelete értelmében a régi bifurkált rendszert kellett fenntartani. A gimnázium I. osztálya helyett a felsőbb leányiskola I. osztályát állították vissza, s a meglevő II. és III. osztályok a fiúiskolák módjára haladnak tovább. A gyakorlati és szemléltető oktatás erős fellendülése jellemezte ezt az iskolai évet. A fizikai gyakorlatok bevezetésével már a munkaiskola lépcsőjénél állanak, a szemléltető oktatási szertár megalapításával pedig a film és a diapozitiv alkalmazása nemsokára minden tárgy tanításában biztosíttatik. A tanárok igen sok érdekes előadásokat tartottak. Az iskola látogatói között találjuk *Jankovich Béla* vallás- és közoktatásügyi minisztert is. Tanítottak *Bellaagh László* igazgatón kívül: *dr. Andreánszky Jenő, Antal Márk, Ballagi Malvin, dr. Balogh Margit, Bellovics Imre, dr. Braun Margit, Csapody Vera, dr. Dekő Irén, dr. Dénes Lajosné dr. Kolozs Regina, Ember Károly, dr. Erődi Kálmán, dr. Frisch Ármin, Gallnerné Dorogsághy Irén, özv. Gerhardt Alajosné, dr. Hirka Antal, Hollósy Béla, Janecz Erzsébet, Kaiblingerné Kiss Margit, dr. Kelecsényi János, Képessy Imre, dr. Kiss Aladár, Kiss Ödön, Kundt Ernő, dr. Madarász István, Nagy Dénes, dr. Neiser Irén, Nendtvich Zsófia, dr. Patek Ferenc, br. Podmaniczky Edit, özv. Radnai Jenőné, Sass Béla, Spillenberg Mária, Szabó Ida, Tichy Margit. dr. Zombory Ida.* Gyakorló tanárjelöltek száma: 11 volt. Az iskolába 770 növendék iratkozott be, még pedig a felsőbb leányiskolába II: 36, III: 56, IV*a*): 48, IV*b*): 48, V: 47, VI: 41, a gimnáziumba: Ia: 44, Ib: 46 II: 41, V*a*): 62, V*b*): 61, VI*a*): 49, VI*b*): 50, VII*a*): 39, VII*b*); 35, VIII*a*): 38, VIII*b*): 28. Az iskolában «Széchenyi-Önképzőkör» működött, továbbá külön tanfolyam volt zongorázni tanulók részére.

A budapesti m. kir. állami Erzsébet-Nőiskola, polgári iskolai tanítónőképző és gyakorló felsőbb leányiskolai nevelő intézet, valamint a vele kapcsolatos elemi tanítónőképző intézeti tanárképző Apponyi-kollégium értesítője az 1911/12 és 1912/13. iskolai évekről. Szerkesztette: Berta Ilona, az Erzs. Nőiskola igazgatója.

Az első cikk a nyugalomba vonult igazgatónő: Lázárné Kasztner Jankától vesz búcsút, s az új igazgatónak, Berta Ilonának állása elfoglalása alkalmából elhangzott üdvözlő és évmegnyitó beszédeket foglalja magában. Az intézet fejlesztésére vonatkozólag örvendetes tény, hogy a miniszter az áll. Erzsébet Nőiskola és Pedagógium tanárait új tanterv kidolgozására szólította fel, s kilátásba helyezte, hogy a polgári iskolai tanító- és tanítónőképzők számára megfelelő tankönyvek írásáról kíván gondoskodni. A növendékek két-két nagy tanulmányi kiránduláson következő utat tették meg: az 1911/12 iskolaévben a nyelvi szakcsoport III. osztálya: Tatabánya, Pannonhalma, Veszprém, Balaton vidéke; a mennyiségtani szakcsoport III. osztálya: Temesvár, Resicza, Anina, Al-Duna, Arad. Az 1912 13. iskolai évben a nyelvi szakcsoport III. osztálya: Kassa, Poprád, Ó Tátrafüred, Tátralomnicz, Tátraszéplak, Csorba; a mennyiségtani szakcsoport III. osztálya: Trencsén, Zsolna, Körmöczbánya, Salgótarján. Az iskolának két év alatt több halottja volt, ezek: Sebestyén Gyula, özv. Nendtrich Gusztávné, Lázár Gyula, Vécsey Tamás, Biróné Szupper Márta és Hampel József. A tanártestületben *Berta Ilona* igazgatón kívül tanítottak: *dr. Berecz Sándor, Biróné Szupper Márta, Csemez József,*

ifj. dr. Entz Géza, Hollós Károly, dr. Horger Antal, Kleesné Bognár Etelka, Pischl Iduna, dr. Prinz Gyula, dr. Privorszky Alajos, dr. Szabó Zoltán, dr. Székely György, Tocsek Ilona, dr. Tolnai Vilmos, Tardai Grail Erzsébet, dr. Vargha György, dr. Vásony Lajos, Balogh Zsófia, Bock Ida, Eberhardné Jausz Jozefin, Erőss Ilona, Holzmanné Pákh Berta, Szarvassy Margit, Tavassy Mária, Thuránszky Mária, Ulreich Vilma, Závodszky Margit, Dulcz Irma, Erkel Ilona, Fischerné Szebeny Antónia, Grosschmid, Margit, Gutheil Dóra, Háry Vilma, Malomhegyi Margit, Odor Vilma, Posonyiné Tassy Emma, özv. Simonyi Jánosné, Tamássyné Gaál Anna, Turcsányi Olga, Szerdahelyi Julia, Zöllner Erzsébet, Fabrizii Izabella, Guest Jane Elsie; nevelőnők: *Dvorak Irma, Egan Ilona, Heinbach Emmy, Hilebrant Gizella, Kostyál Ilona, Krizsó Anna, Lehni Mária, Leicht Sarolta, Ott Vilma, Szentillay Róza.* A polgári iskolai tanítónőképzőbe 175 növendék, míg a felsőbb leányiskolába 200 (37+35+41+34+28+25) növendék iratkozott be. Az Apponyi-kollégiumnak 17 (8+9) tagja volt.

A debreczeni református egyház felsőbb leányiskolája és vele kapcsolatos internátus és elemi leányiskola értesítője az 1912—13-ik iskolai évről. Szerkesztette: Koncz Aurélné, igazgató. XXXIX. évfolyam.

Az első cikket az igazgatónő írta «az internátusi nevelésről», a másodikat pedip Hettesheimer Ernő «Egy fejezet a költészet elméletének történelméből» cím alatt. Beiratkozott 317 rendes és 4 magántanuló. A tanártestület elkészítette a felsőbb leányiskola új «Rendtartását», melyet az egyházkerületi közgyűlés jóváhagyott s a jövő iskolai évben életbe lép. Az iskola látogatói között találjuk *dr. Balthazár Dezső* ref. püspököt. A tanártestület tagjai voltak az igazgatónőn kívül: *Martinek Ferencné Koós Ottilia, Konrád Teréz, Dienes Jánosné, Karácson Julia, Mátéfi (Nappendruck) Mária, Tóth Etelka, Springer Stefánia, Végvári István, Hettesheimer Ernő, Dienes János, Maár Margit, Kovács Ludovika, Molnár Vilma, dr. Legányi Gyula, Szele Miklós, Peleskey Sándor, Uray Sándor, Peér Sándor, Cheréek Jenő, Rákosi József, Simonovits Dezső.* Felvétetett 317 (92+79+83+37+18+8) tanuló. Az 1913/14. iskolai évre szóló tudnivalók között olvassuk, hogy megnyitják a párhuzamos IV. osztályt, továbbá a leánygimnázium V. osztályát, melynek tanterve azonos lesz a budapesti állami leánygimnázium tantervével, azaz a felsőbb leányiskola négy osztálya fölé szerveztetik fokozatosan az V—VIII-ik gimnáziumi osztály.

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Az Országos Nőképző Egyesület. Az 1912/13i-ki évkönyv is kedves és tartalmas. Az egész első felében irodalmi emlékek vannak és csak a második a hivatalos rész. Az utóbbi nőnevelési reformok szolgálatába szegődik; az előbbi mindent elkövet, hogy eközben fenntartsa szívvel-lélekkel, a művészi szép behizelgő hangjaival azt az örök életre teremtett nőiességet, mely az ősi magyar szellemből sugárzik ki.

Madách Imrétől régi szavak hangzanak át a multon lebilincselő erővel; hangzanak az ideálokat teremtő művészet érdekében. Erzsébet királyné, Veres Pálné és Rudnay Józsefné nagy alakjai mindig újabb meg ujabb jellemzésekkel gazdagodnak, hogy évről-évre világosabb és emelkedettebb példát adjanak az áldásos női lélek szívhezszóló színeiről. És erre a fiatal generáció is felel, felel olyan ragyogó dolgozatokkal, mely fényes tanuságtétele annak, hogy egész készülő lénye megindult gyönyörű gondolatokban, gazdag ideális lelkesedésben. — A kicsinyes, emberhez nem méltó életfelfogástól, a családi érzelmek profanizálásától szintén óvják a fiatal lányokat; óvják ettől is az eszményi asszonyoknak a legendás világában. Náluk a tehetség minden hidegségét jókor megelőzi a családi melegségben szerzett lelkiismeretes műveltség; nálunk az előkelőség vonzó és finom egyszerűséggel párosul; nálunk a hatalomból látszólag nem érezhető más, csak az a közeledő szeretet és az az együttérző könnycsepp, mely mindig kész a szenvedésre, a szíves készséggel nyujtott segítségre.

A hivatalos résznek nem egy adata könnyen forduló-ponttá válhat a nőnevelés történetében. Felszólítják ugyanis a szülőket, hogy lépjenek be tagul és hangsúlyozzák, hogy ilyen módon bizonyos befolyást gyakorolhatnak az ügyek menetére; a szülők között van már sok anya, ki annak idején iskolában tanult pedagógiát is és ott nyert hozzáértő útmutatást arra, hogy gyermeke haladását hogyan mozdítsa elő és hogyan figyelje meg otthon, a mindennapi természetes környezetben. — Nagy előkészületek történnek kereskedelmi tagozatra meg kerti és gazdasági munkára. Fontos, hogy mindez a többi tudományos iskolával egy központi vezetés alá kerül; hogy azoknak a szelleme ezekre is gyakorolhat hatást. — Adhat impulzust itt is, ott is tág látókör, sokoldalú körültekintés benyomásokban gazdag szív.

A női ideálról, a női munka fontosságáról kapunk még az iskolaév eseményeinek a felsorolása alatt is néhány olyan magasztos sort, mely

szinte kínálkozik rá, hogy minden női pedagógus külön a lelkébe vésse. Kedvesen üdvözlik az intézetbe visszatért régi igazgatónőt is.

«Krug Teréz egy évi távollét után ismét visszatért közénk és újból átvette internátusunk igazgatását. Ő higgadt, tiszteletet keltő modorával, erélyes és mégis szelid nyugodtságával, rendet és csendet fenntartó egyéniségével, megbizható pontosságával minden irányban imponál és maga iránt bizalmat támaszt». —*t* —*a.*

*

A Művészet és Művelődés munkássága. A lefolyt 1913. évvel a Művészet és Művelődés Magyar Nők Köre fennállásának 10-ik évét töltötte be.* Ha körünk ez évi működésére visszatekintünk, nincsen semmi tartózkodásra, semmi túlbecsülésre, semmi elhallgatásra szükség, hogy az eredményeket megnyugvással megállapítsuk.

* Az egyesület április 15-én tartott közgyülésén előadott titkári jelentés.

Az év kezdetén számolnunk kellett azzal, hogy az általános gazdasági lehangoltság, tagjainknak sok irányban való igénybevétele megbéníthatják zajtalanul dolgozó szerény körünket és az érdeklődés csökkenésével elapadhatnak azok az erkölcsi és anyagi erőforrások, melyek hiányában az egyesületi élet tengődésre volna kárhoztatva.

Hála a kör t. tapjai odaadó buzgalmának és áldozatkész munkásságának ez aggodalom hiábavalónak bizonyult.

A társadalmi és kulturális eszmék művelésében körünk nem szünetelt és azáltal, hogy helyiségeinkben más egyesületeknek időről-időre otthont nyujtott, közvetett uton hozzájárult ahhoz is, hogy körünk céljain kívül eső humanitárius és kulturális mozgalmak érvényesülését elősegítettük.

A lefolyt év munkája bizonyítja, mennyi szórakozást és szellemi üdülést élveztek tagjaink és t. vendégeink.

Hogy az idei év ilyen kedvező jó eredménnyel járt, körünk nagyrabecsült alelnökei, Endrődi Seraphin, Konopy Kálmánné, Kuliffay Izabella és Rosenberg Auguszta érdeme, akik tudásukkal, gazdag tapasztalataikkal és mindenekfölött a kör iránt nagy szeretettel buzgón részt vettek az egyesület életében.

Az ismeretterjesztő szakosztály kiváló elnöke Szemere Ilona rendkívül sikerrel rendezett öt értékes tudományos előadást. Ezekben 466 hallgató vett részt akiknek érdeklődése kétségtelen bizonyítéka annak, hogy közszükségletet elégítettek ki. Előadók voltak: dr. Bucsányi Gyula orvos «A természetes életmód alapföltételei», dr. Bartha Gábor tiszti-orvos «A lakás hygiéniájáról», Jászai Mari, a nemzeti színház örökös tagja «A színművészetről», dr. Königsberg Lea orvosnő «Mondanivalók az asszonyoknak» és dr. Tuszkai Ödön orvos «A serdülő kor nagy kérdései»-ről. Nagyrabecsült tagtársunk, Jászai Mari, színművészetünk büszkesége magas színvonalú irodalmi előadással tisztelte meg körünket, amiért különös hálával adózunk a nagy művésznőnek.

Nagy érdeklődést keltettek Rosenberg Auguszta alelnöknő a műtörténelemből Leonardo da Vinci, Michel Angelo, Raphael, Rembrandt és Rómáról szólott előadásai. A klasszikus korszakok nagy alkotói felé irányította a figyelmet, ami bizonyára a legbiztosabb módja a mara-

dandó művészi alkotások megbecsülésének, a művészi törekvések gondozásának és a szép kultusz ápolásának.

A M. N. Sz. rendezett szociális tárgyú előadást «az önkéndes ápolónő-képzésről» és buzdította a kör tagjait kurzusokban való részvételre. Előadó Rosenberg Auguszta, a M. N. Sz. alelnöke volt. Sajóhelyi Béláné nagyon tisztelt tagunk a gáznak a háztartásban való felhasználásáról, gyakorlati bemutatóval kapcsolatos felette aktuális és practikus előadást tartott, mely körünkön kívül is nagyszámú érdeklődőt vonzott otthonunkba. Sajóhelyi Béláné szakszerű, eredeti előadásával kitünő szolgálatot tett a városi háztartás modern berendezése fejlődésének.

Kuliffay Izabella, a zenei szakosztály elnöke, közismert finom művészi érzékével és tapintatával öt zenei délutánt rendezett. A nagy gonddal összeállított műsor alkalmat adott kiváló fiatal zeneszerző-virtuózoknak művészi élvezetet nyujtott komposicióik bemutatására.

Körünk az ifjúság szórakoztatására Eissen Gyuláné, Kuliffay Izabella, Schiffner Ferencné valamint Hoór Tempis Mórné által lelkes fiatal leányok és urak segédkezése mellett kitünően sikerült táncestélyt és nagyszabású tombolát rendeztek; mind a két rendezés jelentékeny anyagi eredménnyel járt.

Körünk három fáradhatatlan derék asszonyának: Eissen Gyuláné, Kuliffay Izabella, Schiffner Ferencnének sikerült Kürthyné Vízvári Mariskát, a nemzeti színház kedvelt nagy művésznőjét megnyerni, aki fáradságot nem kímélve, működvelőknek az «Első beteg» című francia vígjátékot betanította és akit tanítványaival együtt az előadás alkalmával hangos elismerésben részesített a nagyközönség.

Jungenfelsi Jung Rózsi és Puljevicsné Klósz Irma külön-külön élvezetes zenei délutánt rendeztek.

Az előző évekhez hasonlóan körünk a lefolyt évben is igyekezett megkönnyíteni, tagtársainknak az idegen nyelvek tanulását. Az angol nyelv tanfolyamát Puljevicsné Klósz Irma tanárnő mindvégig nagy buzgalommal vezette.

A hazai iparművészeti, ipari és népművészeti munka támogatására irányult körünk törekvése akkor, midőn 1913. év tavaszán kiállítással kapcsolatos vásárt rendezett nagytermünkben. A vásár iránt megnyilatkozott érdeklődés megitélhető abból, hogy rövid öt nap alatt mintegy kétezer korona értékű munka kelt el.

Jelentésem nem volna teljes, ha nem említeném fel nagynevű külföldi vendégünket, Marie Vêrone párizsi ügyvédet és külön nem emelném ki azokat a t. tagtársainkat, akik körünk szellemi és gazdasági életében felmerült különböző ügyviteli teendők nehéz és sokszor bonyolult munkáit voltak szívesek nemcsak vállalni, hanem sikeresen el is látni.

Eissen Gyuláné, Streliszky Sándorné évek óta működő páratlan lelkiismeretes pénztárosaink, Schiffner Ferencné, a kör buzgólkodó gazdasági elnöke, Hetzer Józsefné, Csausz Katica megbízható pontos jegyzői, Zipernovszky Károlyné az egyesület ellenőrje, Payer Imréné, Thék Endréné számvizsgálók, dr. Szente Gyula ügyészünk, Cervi Anna, Vándory Dezső mindannyian hűséges segítőtársaink voltak. A mindig segíteni kész Sebestyénné Stetina Ilona szíves volt az előző évi titkári

jelentést 250 példányban díjtalanul kinyomatni, amiért körünk hálás köszönetet mond.

Elismerő köszönettel kell adóznunk a sajtónak, mely rokonszenv vel kísérte minden alkalommal körünk működését, előzékenyen adott hírt közérdekű mozgalmainkról.

Fájdalommal kell megemlékeznünk a finomlelkű, nemes irányú magyar érzelmű Gömbösné Galamb M. írónő, egykori alelnökünknek korai elhunytáról. Mindnyájan kegyelettel, szeretettel őrizzük emlékét. Köszönet körünk részéről az előadásainkon közreműködött művész és művésznőknek és a Musica R. T.-nak amaz áldozatkészségeért, hogy két zongoráját egész éven át díjtalanul bocsátotta rendelkezésünkre.

A Kör ügyvitelét három választmányi ülés, a tisztviselők tanácskozmányai és a szakosztályok megbeszélései intézték.

Hálás köszönetemet jelentve az elnökségnek, kedves tagtársaimnak a belém helyezett bizalomért, kérem, hogy jelentésemet tudomásul venni méltóztassék. *Víg Albertné.*

*

A M. D. E. közgyűlése a tagok nagy számának részvételével. A közgyűlésen Herich Károlyné elnökölt. Az egyesület elnöke gr. Csáky Albinné igen meleg hangú levélben mentette ki távolmaradását és 100 koronát küldött az építes céljaira.

«A felejthetetlen emlékű lovag Falk Zsigmond halála óta, így szól az évi jelentés, a nyár folyamán ismét gyász érte egyesületünket, mert elköltözött örökre Péterfy Sándor, a tanítóság atyja, a Magyar tanítónők országos egyesülete, a Mária Dorothea-egyesület egyik alapítója. Zirzen Jankával együtt karolták fel 29 év óta fennálló egyesületünknek a létrehozását. Kegyelettel és szeretettel fogjuk megőrizni drága emlékét.

A Tanítónők Otthonát is nagy bánat érte. Hosszú szenvedés után elhunyt első igazgatója, özv. Härting Gusztávné, szül. Dermoutz Teréz, kinek a mult évben ünnepeltük 90-ik születésnapját s kit a nevelőnői pályán szerzett érdemeiért, kiváló női erényeiért mindnyájan nagyra becsültünk és szerettünk. A Tanítónők Otthona fennállása óta, 25 évig volt boldog és elégedett lakója a mi Otthonunknak.

A mult évi közgyűlésen megállapított alapszabálymódosítást az igazgatóság és az egyesület ügyésze, dr. Biró Sándor átdolgozta s a belügyminiszterium 1913 nov. 24-én 186,077. szám alatt jóváhagyta. Örömmel jelentjük a t. Közgyűlésnek, hogy a székesfőváros közigazgatási birosága 1912. évi január 1-től teljes adómentességet adott az egyesületnek, tekintetbe véve jótékonycélú működését.

A Tanítónők Otthona épületén tervbe vett javítási munkálatok a nyár folyamán végbementek s a kaputetőzet is elkészült, a költség 1663 korona 15 fillér volt.

Gross Leopoldina, a fiumei felsőbb leányiskola nyugalmazott igazgatója 20,000 kor. alapítványt tett le önmagáért a Tanítónők Otthonában. Özv. Kodolányi Antalné, szül. Helfenstein Franciska 500 koronát hagyományozott, mint nevét viselő alapítványt az egyesület jótékony céljai részére.

Berta Ilona pénztárosunk az általa rendezett Petőfi-est tiszta

jövedelméből 821 koronát és Héder Sándorné az Omniában bemutatott mozgókép előadás jövedelméből 553 koronát juttatott az egyesületnek.

Őszinte nagy sajnálattal jelentjük be egyesületünk irnoka, Beck Irén lemondását állásáról, ki három évig lelkiismeretes, fáradhatatlan és szakszerű munkálkoóással szolgálta nemes és jótékony céljainkat.

1913-ban állandóan segélyezettjeink közül elhalt Ónódy Ilona és Szeitz Janka; 240 korona segélyt élvezett Páva Emma, Fon Róza, Tesslak Irma; 120 koronát Lichtenstein Anna, Szágány Mária, Ányos Kornélia, özv. Hladik Antalné, Eichner Teréz; Waldmayer Róza 60 koronát. A Králik-alap kamatait Veresné Sz. Erzsébet, a Thielen-Mária-segélyalap kamatait özv. Erdélyi Károlyné kapta. A Tanítónők Otthona ápoltjainak segélyalapjából Kremnitzky Magdolna évi 90 koronát kapott. 1913-ban egyszeri segélyt kapott: Bleyer Róza 50 koronát, Pálfy Etelka 100 koronát, Eichner Teréz 50 koronát, Kintis Erzsébet 50 koronát, Ligeti Erzsébet 20 koronát, Ferk Irma 50 koronát, Schneider Teréz 30 koronát, özv. Schmidt Miklósné minden nap ebédet vihet haza.

A Tanítónők Otthonában 15 alapítványos lakott, kik közül Härting Teréz a Zirzen Janka-alapítványt, Hosszú Fanny az egyesület által létesített állami tanítónők alapítványát, Kremnitzky Magdolna a Thielen Mária-alapítványát, Laufer Sarolta a báró Hirsch Mórné-alapítványt, Vidéky Apollónia a székesfővárosi alapítványt, Hartinger Klára a hercegprimási alapítványt élvezi; Eichner Terézt a fővárosi évi segélyből tartjuk el; Márczy Ilona, Ányos Kornélia és özv. Erdélyi Károlyné az egyesület jótéteményét élvezik. Ezenkívül a bentlakók közül többen vannak nagyon kedvezményes árért az Otthonban. Környei Irma, Kovách Arisztidné, Lutzné Péhm Mária és Kalliwoda Irma saját magukért letett alapítványi helyet élveztek.

Alapító tagok lettek Láng Erzsébet és özv. Rubner Károlyné sz. Falk Leopoldina.

Jelentésünk befejezése után kérjük a t. Közgyűlést, hogy a pénztárvizsgáló bizottság által már megvizsgált pénztári jelentésünket tudomásul venni és a felmentvényt az elmult évre Berta Ilona pénztárosunk és Bock Ida segédpénztárosunknak megadni méltóztassék. Továbbá méltóztassék a bemutatott 1914. évi költségvetést elfogadni.»

A közgyűlés az 51,000 koronás költségvetést elfogadta s örömmel vette tudomásul, hogy az egyesület vagyona 427,125 koronára emelkedett.

*

Alexandra Gripenberg (1857—1913.). Megható emlékünnepet ültek a finn nők febr. 20-án. Szeretetük és ragaszkodásuk kegyeletes szavakkal áldozott a «Finn Nőegyesület» néhai kiváló elnöke, Alexandra Gripenberg bárónő nagy szellemének.

Alexandra Gripenberg a finnországi nőmozgalmak úttörője és vezetője volt. Nagy, döntő befolyással volt fejlődésére, egész életére angolországi és amerikai tanulmányútja. Ekkor, 1887—88-ban ismerkedett meg azokkal a felvilágosodott szellemi, új eszmékért lelkesülő nőkkel, kiknek munkássága korszakalkotó fontosságú a nők előrehaladásának történetében. Ha Alexandra Gripenberg enged amerikai

barátai kérésének és Amerikában marad, nagy tehetsége és tudása akadályok nélkül érvényesülhetett volna s híre-neve korán elhatott volna mindenfelé, hol tudomást szereztek a nők új törekvéseiről. De Alexandra Gripenberg visszament szegény, elmaradt hazájába — ébreszteni. És Finnország női az elsők voltak, kiknek megadatott a férfiakkal való teljes egyenjogúság. Alexanra Gripenberg még ekkor sem pihent. Külföldön tartott beszédeivel tiszteletet szerzett honának és a finn nők munkájának Európa minden művelt államában. (Folyóiratunknak is írt dolgozatot az 1907. évi II. számban.)

Küzdelmes, nehéz volt az élete. Megtöretlen utakon járt, minden lépésnél előítéletekbe ütközött. Sokszor megsebezte őt az élet, sokszor félreértették, sokszor tévedett és csalódott. És mégis volt ereje ahhoz, hogy a legnagyobb önfeláldozással, mindenről lemondva, egyéni érdekeiről teljesen megfeledkezve utolsó lehelletéig eszmékért harcoljon.

Nagyságával szemben elnémul a bírálat. Tisztelettel és könnyes szemmel hajtja meg a fejét mindenki előtte.

*

Pacifista tízparancsolata. Az utóbbi évtizedben az emberek gyakorlati ténykedésével szorosabban összefüggő területeken mintegy divattá lettek a tízparancsolatok módjára megalkotott összefoglaló szabályok, amelyek már tömör alakjuknál fogva is felette alkalmasak arra, hogy az ifjúság körében meghonosodjanak. Kezdve a berlini egyetem pedagógia-tanárának, W. Münchnek 1905-ben megjelent «Tanulók tízparancsolatján» egészen a cserkészőrszemek mai «törvényéig» máris több ilyen dióhéjba szorított minta-tanáccsal rendelkezünk. Közel feküdt az a gondolat, hogy ilyesmit a békemozgalom részére is megkíséreljek, ami azután másoknak javító és hivatott hozzászólása után esetleg szélesebb körben tehet majd jó szolgálatot. Évégből itt közlöm a szerény kísérletet, mely különben is mintegy betetőzése a «pacifismus-pacifisták» c. elmélkedéseimnek és egyaránt szól aprajának-nagyjának

I. Légy hű Istenhez, koronás királyodhoz és hazádhoz, de tiszteld egyúttal másnak Istenét, királyát és hazáját is.

II. Szeresd embertársaidat bármely nemzethez, fajhoz, vallásfelekezethez és társadalmi osztályhoz tartozzanak is.

III. Ne légy civakodó, perlekedő és bosszúálló! Bízd az igazságszolgáltatást a Gondviselésre választott bíróságra és az időre.

IV. Ne irigykedj és ne kívánd másét! Utáld a vádaskodást, a rágalmat és az árulkodást.

V. Élvezeteidben légy mértékletes! Küzdj vágyaid ellen s főleg fékezd érzéki ösztöneidet.

VI. Légy mindig kész másokon segíteni: támogasd a szűkölködőket és védelmezd a gyengéket.

VII. Légy becsületes és mindig az igazat mondd.

VIII. Légy jó, igazságos és békeszerető: szeresd a jókat, az igazságosakat és a békességben élőket.

IX. Légy udvarias és előzékeny mindenkivel szemben.

X. Igyekezzél önmagadat megismerni és szűntelen tökéletesíteni.

Légy szigorú önmagaddal szemben; elnéző és lovagias mások gyengéi és mulasztásai iránt. *kf.*

*

A békemozgalom érdekében. *Egyszerű, könnyen érthető feleletek azokra a gyakori ellenvetésekre, mellyel a békemozgalmat támadják.* A francia nők nemzeti tanácsának békeügyi szakosztálya nevében. Népszerűsítési célokra ajánlja Madame Toussaint elnök [1]

«Az egyetemes béke utópia; háború volt és lesz mindíg.»

Eleinte utópiának bélyegeznek minden előbbrevivő eszmét; a háború ép úgy eltünhet, mint ahogyan eltünt a rabszolgaság meg a kínzó-kamara, ahogyan megküzdöttek sok, legyőzhetetlennek hitt betegséggel.

Nem gondolták-e a párbajról is évszázadokon át, hogy ez az egyetlen eszköz a sérelemtől való megtisztulásra? — Azután kiforrtak az eszmék. Belátták, hogy két ember között nem mindíg kedvez a szerencse a megsértettnek és az igazságnak; belátták, hogy a párbaj nem bizonyít semmit. — Lassanként eltörölték sok országban; ma csak kivételesen áll fenn némely helyen és mint kivétel is, rövidesen ki fog pusztulni egészen.

A háború szinte kihívja ugyanazt a kritikát, mint a párbaj. A háború csak abban különbözik, hogy tágabb körű. Miért ne törölnék el, mikor amazt már törölték?

Nem volna haladás és nem történnék meg egy büszke felfedezés sem amellett a hiú okoskodás mellett, hogy ami volt, az lesz mindíg.

«A háború szükséges rossz.»

Ez ép olyan üres frázis, mint amilyen hangzatos; szükséges rossz nincs.

Az ember mindíg megpróbálkozott vele, hogy legyőzze azt a sok rosszat, ami útjába akadhat. Azt elismerik, hogy a háború rossz. Miért ne küzdenénk akkor ez ellen a rossz ellen is ép olyan erővel, mint ahogyan küzdünk a többi ellen?

«A háború a bátorságnak és az energiának az iskolája.»

Egyedül csak a háború volna az, ami iskolázza a bátorságot és az energiát? Nagyon sokat kiván a mindennapi élet is, ha jóságra irányítják, de erről ne is beszéljünk. Csak azt a hősiességet vegyük tekintetbe, melyet az ugyancsak gyakran lecsapó katasztrófák követelnek meg, a tenger sötét örvényei, az emésző tűzvészek, bányai explóziók, földcsuszamlások, veszett vagy dühös állatok stb. Oh nem, nem a háború tette naggyá azokat, akik ilyenben küzdenek, akik itt törekszenek, hogy a káros következmények alábbhagyjanak!

A mechanikus, gépész, vegyész, orvos, a levegő utasa és a sokféle tudós, szintén nem a háborútól tanult halálmegvetést, lemondást, kemény edzett lelket, önmegtagadást és önfeláldozást. Mégis milyen magasztos példáját adja mindennek, ha a kényszerítő körülmények

[1] Ebből a békepropaganda célját szolgáló kitünő kis népszerű füzet kéből közöljük ismertetésül a nagyobb felét tevő legfontosabb fejtegetéseket, megjegyezve, hogy az előljáró idézetek az ellenvetések. *Szerk.*

úgy hozzák magukkal. Százan és százan teszik kockára életüket másoknak a javáért, másoknak a boldogságáért.

Ha ők szembekerülnek a katonai derékség következményeivel, vagyis emberi életek elvesztésével, gyilkossággal, vérontással, mészárlással, pusztítással és gyásszal, akkor ezek a derék lelkek odaadják magukat a szerencsétlen emberiségnek; bámulatraméltó nagy tettekkel könnyeket szárítanak, életeket védenek és mentenek s amennyire csak lehet kis térre szorítják a pusztítást, a rombolást.

«A háború rendezi azokat a számadásokat, melyekben elkerülhetetlen a kiegyenlítés.»

Ha vannak is rendezendő számadások, miért kell azért háborúhoz fordulni? Úgyis kereskedelmi szerződés lesz a vége. Nem volna jobb mindjárt evvel kezdeni?

Ennek a századnak a felvirradása óta szerződtek többször, mielőtt fegyverhez nyúltak volna, és senkinek sem volt rá oka, hogy ezt megbánja. Már pedig, ami csak egyszer is megtörtént, az előnyösen általánosítható!

A háborúkon a számadás a legyőzöttek kárára történik. Ők ezt eltűrik anélkül, hogy elfogadnák és fenntartják maguknak a jogot, hogy majd felülvizsgálathoz forduljanak. Csak addig hagyják érvényben a határozatot, amíg tartja magát az erő, mely létrehozta. A legelső kedvező alkalommal mindjárt vita tárgyává teszik.

Látjuk, hogy ez nemis rendezése a számadásnak, mert egyik fél nem fogadja el. Tulajdonképen a háború semmit sem intéz el végérvényesen.

«A béke ellenkezik a dolgok természetes rendjével.»

Talán azért kapott volna lábra ez az ellenvetés, mert egyesek kénytelenek küzdeni azok ellen a fajok ellen, amelyekből élnek? — Vagy kénytelenek harcolni hogy biztosítsák maguknak a megszerzett élelmiszert? — És talán általános vélemény, hogy «küzdelem a létért» nem folyhat békés úton?!

Dehogy! Már nem éljük azokat az időket, melyekben a létfeltételek olyan nehezek, hogy csak folytonos küzdelemmel biztosíthatók! A törzsszervezetbe összeverődő vándor pásztor, a sátorütő halász még nem élhetett meg békében. Amint teljes bizonysággá vált előtte, hogy a föld szűkösen terem, hogy inséget lát halban és vadban, mindjárt útra kellett kelnie áldottabb vidékre. Ezt el kellett hódítania a föld urától, hacsak az bele nem egyezett, hogy befogadják őket maguk közé.

Ma már mindjobban tökéletesednek és napról-napra gyorsabbá válnak a szállítási eszközök. Ennek köszönhető, hogy mindenki megveszi külföldön, amit otthon nem kap meg. Nem kell senkit sem kirabolni. Művelt polgár számára nincs többé erőszakosság a létért való küzdelemben.

Azután meg a munka — melyet sokáig megvetettek és szolgainak tekintettek — napjainkban életfeltétel; jólétet, gazdagságot, világraszóló befolyást ad a nemzetnek. És a munka nem fejlődhet, nem élhet, csak békében. — Kárára van minden harc, melyet a művelt nemzetek egymás ellen folytatnak. Kárára van a hadviselők körében, de a nem hadviselők között is.

Tehát nem a béke, hanem a háború ellenkezik a dolgok természetes rendjével. A háború innen marad az igazságszolgáltatás minden legelemibb elvén; megsérti a nemzetek közgazdasági, anyagi és erkölcsi javait.

Az az ország, ahol diadalmaskodnék a békemozgalom áldozatul esne valamely harcias nemzet hadi támadásának.

Ha valaki a békemozgalom híve, az nem annyit jelent, hogy eltűri harc nélkül hazájának az elrablását. Azt, hogy kifosztják, a legszelidebb ember sem szenvedi el önvédelem nélkül: nem engedi a békemozgalom legmeggyőződésesebb híve sem, hogy elszakítsák tőle hazáját.

A békemozgalom elismeri az önvédelmi harcot; elismeri azt a harcot, mely rablásra kész ellenféllel folyik a szabadságért és az ősök földjéért.

«Mit használ a békebarát minden erőlködése? Úgysem tudja megakadályozni a háború kitörését.»

Az bizonyos, hogy még most elég gyakran kitör a háború, de ennél is gyakoribb, hogy fenyeget és mégsem áll be, Sok olyan eset oldódik meg mainapság békésen, ami régebben feltétlenül háborút vont volna maga után. A nemzetek mindíg ellenségesebben viselkednek a háborúval szemben és a kormányok mindíg többet tanakodnak, mielőtt hadat izennek. Ez a szellemi áramlat a békemozgalom munkája; ennek a munkának még nincs vége, de végére fog járni hivatásának, bármilyen nehéz is a feladata.

«A hágai bíróság megvan, de azért törnek ki összeütközések; ez semmit meg nem akadályoz, ez teljesen felesleges.»

Mivel az emberek néha önmaguknak szolgáltatnak igazságot, azért mindjárt töröljük el a törvényszékeket?! Mivel a nemzetek most még fegyverrel szabályozzák viszályaikat, azért szűntessük be a nemzetközi bíróságot, tagadjuk meg magát a nemzetközi Igazságot?

«Olyan messzire vagyunk a céltól, mint hatvan évvel ezelőtt.»

Ez igaznak látszik, ha felületes vizsgálat szerint igazodunk, ha ahhoz tartjuk magunkat, hogy milyen sok háború volt az utolsó félszázadban.

Igen, csakhogy ugyanebben az időben még gyakoribb az olyan összetűzés, mely már fegyverkezett, de azért mégsem vezetett háborúra. Nem voltunk-e szemtanui a balkán bonyodalom alatt annak az egész új, eddig ismeretlen látványnak, hogy mozgósított nagy erők hónapokon át leeresztett fegyverrel álltak? Kezük alatt nem ropogott a puska és nem dörgött az ágyú.

Hatvan évvel ezelőtt a verekedésen kezdték volna; a beszélgetést hagyták volna utoljára.

Mert mi is történt hatvan év óta? Közbelépett a békemozgalom propagandája, mind az egyéni, mind az egyetemes. Ez gyűjtötte össze a nemzetközi kongresszusokat, az interparlamentáris konferenciákat; ez hatolt be a lelkek mélyébe avval az eszmével, hogy meg kell nyerni a közvéleményt az összeütközések békés elintézésének; ez hívta életre azt az imponáló többséget, melyben erős az akarat, hogy mindíg jobban és jobban eltüntesse a háború esélyeit.

«A nemzetek között nem lehet béke: hatalmi súlyuk nem egyenlő.»

Igaz, nemzetek és egyének között csak akkor áll fenn tartósan a béke, ha egyenlők egymás között, ha erőik egyensúlyban vannak; mivel azonban az ilyen egyenlőség nagyon ritka bárhol is, megpróbálkoztak az egyensúllyal úgy, hogy szövetségeket kötöttek, vagy csoportokba társultak.

Ez még nem biztos béke, ez még nem az európai Egyesült-Államok, mint ahogyan a békebarátok szeretnék; de az ilyen egységes államalakulat ujjmutatás rá, hogy a nemzet el akarja távolítani a háború lehetőségét, mert előmozdítja azt az egyensúlyt, mely szükségszerűen biztosítja a békét.

«Nem altathatjuk el nemzeteket, hogy csak épen beletörődjenek a mai helyzetükbe.»

Ne zavarjuk össze a fogalmakat:

1. Ha valamely nemzetre nézve a jelenlegi helyzet olyan rablásnak a következménye, melynek áldozatul esett, akkor a békemozgalom elismeri abbeli jogát, hogy keresse a szabadulás módozatait.

A békemozgalom nem fogadja el, hogy rendelkezzenek nemzetről vagy személyről egyoldalú szerződéssel. Azt akarja, hogy megkérdezzék a lakosságot és hogy az nyilatkozhassék a saját akaratáról még akkor is, ha nem független, hanem más — országhoz — kapcsolt.

2. A békemozgalom ellenez minden háborús hódítást. Ha a jelenlegi helyzet olyan, hogy valamely nemzet szűknek érzi a határait, fegyveres erővel igyekszik áttörni a szomszédaira és rabolni akar tőlük, akkor mindenképen tiltakozni kell ennek az országnak a támadása és a nagyobbodása ellen.

Békés eszközökkel is megváltoztathatják a nemzetek helyzetüket, megváltoztathatják szerződéssel, szerzeménnyel, vagy más olyan megértő okkal-móddal, mely erőszak nélkül, jogi eljárásból fakad.

«A békemozgalom hadseregellenes.»

Nem, a békemozgalom nem hadseregellenes. A dolgok mai állásában, a békés nemzetnek még szüksége van hadseregre, hogy védekezzék a harcias népektől. Ő tudja jól, hogy mint meghódítottnak, követnie kellene a győzőnek minden törvényét, a katonait ép úgy, mint egyébb mást. beolvasztanák az idegen hadseregbe, hol kénytelen volna harcolni más népek jogai és szabadsága ellen. Így is, úgy is háborút kellene viselnie; már ezért is, természetes józan esze és hazafisága csak azt sugallhatják neki, hogy inkább függetlenségének a védelméért álljon harcba, mint más népek leigázásáért.

«Az összeütközések legnagyobb részét mindig fegyveres úton fogják elintézni; mire való akkor általános lefegyverzésről beszélni?»

A békemozgalom szerepe az, hogy mindig kevésbbé és kevésbbé intézzék fegyverrel az összeütközéseket . . .

Fordította: *S. M.*

*

A «Klotild-Egyesület» kézimunkakiállítása. A «Női munkát értékesítő Klotild-Egyesület» az Iparművészeti Múzeumban igen érdekes és értékes kézimunkakiállítást rendezett, melyet április 16-án az egyesület elnökének, gr. Apponyi Albertnénak jelenlétében nyitottak meg. A kiállításon leginkább műkedvelők munkáit láthattuk. Csak

kevesen vettek részt a kiállításon hivatásszerű munkások vagy iskolák. Az elsők között a cifferi «Szent Erzsébet»-telep gyönyörű hímzéseit és a Szontagh-nővérek elismert szép csetneki csipkéit kell említenünk az iskolák közül a «Miasszonyunkról» nevezett nőzárda leányiskoláinak művészi szép munkáit. A műkedvelők között a pálma Feszler Antalné szép gobelin hímzésű butorát illeti, mely a női türe lemnek és szorgalomnak fényes dokumentuma. A többi között kitünt Szabó Ilonka és Gaal Jenőné szép fehér hímzett függönye, Gaál Matild terítője, Rubner Poldi párnája, Piller Erzsébet, Boros Piroska, Petrás Ilona és Frimmel Blanka gyönyörű hímzései, Kubányiné Szigethy Mariska varrott rózsái, Székelyné tűfestése stb. A kiállításokon gyakran látható ízléstelen és célszerűtlen munkákból nem került bemutatóra semmi, ami az ízlés fejlődésének örvendetes bizonysága (esetleg a bírálók józan ítéletének is lehet a jele). A kiállítás iránt elég nagy érdeklődés mutatkozott, úgy hogy az némi jövedelmet is hozott a kétségtelenül nagy erkölcsi siker mellett a rendező egyesületnek.

*

Gyászrovat. A következő gyászjelentéseket vettük: A győri m. kir. állami polgári leányiskola tanítótestülete szomorúan jelenti, hogy szeretett kartársa, *Timár Fanni* okleveles polgári iskolai kézimunkatanítónő folyó évi március hó 22-én váratlanul, hirtelen meghalt. 31 évig volt az intézet tanítónője. A kötelességteljesítés, a lelkiismeretes, becsületes munka példaképe volt. Kartársai és tanítványai meleg szeretete kíséri sírjába és őrzi meg kedves emlékezetét. Az örök világosság fényeskedjék neki!

*

Az állami Erzsébet Nőiskola tanári testületei mély fájdalommal jelentik, hogy tisztelt, szeretett kartársuk *Ficher Károlyné* sz. Szebeny Antónia, az állami Erzsébet Nőiskola felsőbb leányiskolájának rendes zenetanárnője életének 60. és működésének 31. évében folyó évi március hó 24-én elhunyt. Munkás, nemes életet élt! Legyen áldott emlékezete!

*

Az állami Erzsébet Nőiskola tanári testületei és növendékei mély megilletődéssel, szomorúan jelentik, hogy tisztelt, szeretett kartársuk, illetve tanáruk *Fabrizii Izabella* úrnő, az állami Erzsébet Nőiskola francianyelv tanítónője életének 54. és működésének 17. évében folyó évi április hó 12-én éjjel 1 órakor Szepesmindszenten elhunyt. Nagy lelkierővel és hűséggel teljesítette tanítói kötelességét. A legnemesebb baráti szeretet őrködik felette hosszas betegségében.

IRODALOM.

Pintér Jenő: A MAGYAR IRODALOM TÖRTÉNETE BESSENYEI GYÖRGY FELLÉPÉSÉTŐL KAZINCZY FERENC HALÁLÁIG. (1772—1831) Két kötet. Budapest, 1913. VIII+274 és IV+320 ll. Szerző kiadása. A két kötet ára 30 korona.

Pintér Jenő magyar irodalomtörténetének most megjelent köteteit elolvasva, lehetetlen visszafojtanunk magunkba a meghatottság és öröm kitörő érzéseit. A meghatottságét, hogy egy szegény (IX. fizetési osztályba beskatulyázott) magyar tanár, *mer* a maga költségén majd 600 oldalas komoly, tudományos munkát kiadni; az örömét, hogy az önzetlen lelkesedés még mindig nem halt ki az annyiszor lenézett, munkáját legtöbbször rosszakarattal lebecsült, lekicsinyített magyar tanárságból és soha kellőleg vissza nem fizethető anyagi és szellemi áldozatot hoz, csak azért, hogy a magyar tudományosságot egy jelentős lépéssel előbbre vigye.

Ezt a merészséget és önzetlen lelkesedést csak az tudja kellően méltányolni, aki ismeri, milyen Magyarországon egy tudományos munka sorsa. Egy-két folyóirat, (sőt néha napilap is) kisebb vagy nagyobb jóhiszeműséggel (legtöbbje határozott és kimutatható felületességgel) megemlékezik róla, néhány tanári könyvtár megszerzi, megveszi (a nagyobbik rész fedezet hiányában mellőzni kénytelen), azután az író a maga tiszta haszna gyanánt sok évi fáradságos munka jutalmául elkönyvelheti: a keserűséget, az elkedvetlenedést, amely lelkében urrá lesz és letöri munkakedvét, no meg a ráfizetést, amely a magyar tudománypártolásnak feltétlen eredménye. Ilyen szomoru legtöbb tudományos magyar munkának a sorsa.

Annál mélyebben kell tehát Pintér előtt meghajtanunk az elismerés lobogóját, hogy bátran szembe mert szállni ezekkel a tollat kézből kivevő akadályokkal, s 1909-ben megjelent két kötetes irodalomtörténeti munkájának megjelentetése után ujabb két kötetes művet mert a magyar közönség kezébe adni.

Az 1909-ben megjelent könyve Bessenyei György fellépéséig körülbelül 900 év szellemi munkásságának, irodalmának történetét nyújtja, míg a most megjelent mű első kötetének tartalma: 1. a magyar nemzet 1772-től 1831-ig. 2. a felujulás korának tudományos irodalma. 3. a francia írók. 4. a magyaros írók. 5. a deákos írók. 6. a németes írók; a II. kötetnek tartalma pedig: 7. Kazinczy Ferenc. 8. Csokonay Vitéz Mihály. 9. Kisfaludy Sándor. 10. Berzsenyi Dániel. 11. Kölcsey Ferenc. 12. Katona József. 13. Kisfaludy Károly. 14. Kisebb írók.

Már ez a felosztás is mutatja, hogy Pintér nem járt mindenben a régen kitaposott ösvényeken. Meg volt benne a bátorság hogy szakított mggdönthetetlennek hitt tekintélyek által felállított beosztásokkal és elvekkel. Helyesebb, észszerűbb, elfogadhatóbb, könnyebben megmagyarázható, célszerűbb és világosabb szempontokat juttatott érvényre munkájában, amelyeket nemcsak az általános felosztásban, hanem a részletkérdésekben is a lehető legnagyobb határozottsággal és biztonsággal alkalmazott.

Igen, Pintér munkájának ez két legszembetünőbb kiváló tulajdonsága: a határozottság és biztonság. Tételének megállapításakor, véleményének kinyilvánításakor, egy-egy irodalmi momentum, esemény értékének megszabásakor, írónak megitélésekor, bírálata összeredményének kihirdetésekor nem ingadozik, nem habozik, nem tekintget jobbra-balra, hanem a nagytudású ember, az éles szemű kritikus, a hagyományokkal nem sokat törődő reformer megdönthetetlen határozottságával és biztonságával mondja ki itéletét. De azért világért sem tapossa agyon a hagyományokat, sőt tiszteletét iránt ok szebben, jobban, nemesebben, tudományosabban ki nem mutathatta, mint azzal a ténnyel, hogy az egyes irodalmi kérdéseknek fejlődéstörténetét is adja, felhasználva lehetőleg a maga teljességében a reájok vonatkozó irodalmat annyira, hogy még a legújabb, közvetlenül könyve megjelenése előtt napvilágot látott tanulmányokat, értekezéseket, cikkeket is figyelemre méltatja s felhasználja, illetőleg hivatkozik reájuk.

S itt lehetetlen a legnagyobb tisztelettel meg nem állnunk Pintér Jenő vasszorgalma előtt. Irodalmunk e hatvanéves történelmét mily aprólékos gondossággal, mindenre kiterjedő figyelemmel, a kevés értékű adatnak is józan mérlegelésével és okos felhasználásával tárja elénk! S vasszorgalma által a legparányibb aprólékossággal összehordott roppant anyag- és adathalmaz felett oly bámulatos öntudatossággal uralkodik, hogy a legszőrszálhasogatóbb bírálat árán sem tudnánk néhány értéktelen tollhibán kívül egyebet, többet, jelentékenyebbet kimutatni.

Ezeknek, az említésre sem méltó tollhibáknak végtelen kicsiny száma még jobban növeli Pintér művének összértékét, becsét és jelentőségét, s hisszük, hogy nincs messze az az idő, amikor Pintér Jenő neve ép oly tiszteletreméltó feltétlen-tekintély lesz az irodalomtörténet munkásai szemében, milyent Czvittinger Dávid, Bod Péter, Toldy Ferenc, Gyulai Pál vagy Beöthy Zsolt vívtak ki, értek el tudásukkal és szorgalmukkal a maguk idejében.

S amíg a magunk részéről a legnagyobb lelkesedéssel ajánljuk Pintér Jenő könyvét irodalomfejlődése iránt érdeklődő minden szakembernek, a nagyközönségnek, de különösen a magyar iskolák tanárainak figyelmébe, akiknek Pintér művét szeretettel ajánlotta, addig Pintér Jenőnek sok szerencsét, lankadatlan kitartást, fokozódó lelkesedést, le nem törhető munkakedvet, minden akadályt letipró vasakaratot kívánunk az egységes szempontok szerint tárgyaló, kiváló irodalomtörténet további köteteinek megírására és kiadására.

Keller Imre.

A GYERMEKNEVELÉS KIS KÁTÉJA. (Kiadja a Gyermektanulmányi Társaság. 1914. Ára 1 korona.)

Sok gyermek meghal, még több beteges, nyűgös, vagy legalább is nem elég egészséges és nem elég kedves. Hogy a gyermek egészséges, kedves és boldog legyen, hogy sok örömet szerezzen széles e hazában, azt célozza a *Gyermeknevelés Kis Kátéja.*

Ez a kis Káté szent, mint a katekizmus és komoly, fontos, rövid, mint az. Betéve kellene tudnunk legalább is tartalmilag minden sorát, hogy felolvadjon bennünk és nyomon kísérje minden lépésünket. Arra int a Kis Káté sokszor és fáradhatatlanul, hogy a gondos «anya» ezer meg ezer szemmel nézze, ezer kézzel gondozza gyermekét, azért azután az öröme is ezerszeres lesz. Megéreztetve azt a sok száz meg száz veszedelmet, ami ezt a parányi lelket fenyegeti, megindít rá mindenkit, hogy baj esetén rögtön forduljon orvoshoz, hogy figyeljen az orvosnak, ápoljon az orvosnak hűségesen, fogadja meg az ő rendelését. Kérve-kéri, hogy tanulmányozzuk, fejlesszük, derítsük fel a gyermek gyermeki természetét. Elégedjünk meg még fáradtságunk esetén is a gyermek gyermeki jóságával! Élvezzük ki jutalmul a gyermek ártatlan, mosolygó, szívet simogató szeretetét, azt a szeretetet, mely nem kezd, de hamar és közvetlenül reagál! Szorítsuk szívünkhöz a legidegenebb és legmegtévedtebb gyereket is a gyerek, az ember és a haza szeretetéből!

Neveljük, vezessük a gyereket, de a felserdült ifjút is hazaszeretetből már csak azért is, mert hazánk kincsekkel megáldott Kánaán, ha népe okos, művelt és szorgalmas; ha természetadta kincseit és tehetségét nem hagyja parlagon heverni; ha dolgozik, tanul; ha megérti és megértheti, hogy ezzel a munkával elsősorban nem az úrnak, hanem magának használ.

Hogy mindezt hogyan érti meg; hogy a Kis Kátét hogyan használja a szószoros értelemben vett magyar nép; hogy a terjesztés melyik útjai bizonyulnak leghatásosabbnak — ezek olyan kérdések, ami előtt igazán fogékonyan állhat meg minden szociálpedagógia. Ha naponta csak néhány ezer magyar családban csak egy-egy óra telik el kellemesebben ezzel a könyvvel, mint enélkül, az eredmény már is kiszámíthatatlan.

*

Az EGYKE-GYERMEK. Irta: *Nógrádi László.* (Kiadja a Gyermektanulmányi Társaság.)

Ebben a füzetben Nógrádi László a «harminc millió magyar nagy álmodóját», Rákosi Jenőt aposztrofálja, de most bizony még ettől az álomtól messze kutat, ott, ahol az egyke «mély és sötét lelki sebeket» rejt, ahol «a ragály erejével terjed», ahol biztosan «megteremti a gazdasági, fizikai és morális enerváltságot», megteremti épen az ellenkezőjét annak, mint amire törekszik. Nógrádi László bevilágít oda, ahol kiöli a gyermek szeretetét az, hogy nincs földmegoszlás, nincs gyermeknapszám, nincs ingyen orvos és ingyen bába, de van kényelemszeretet, van női hiúság és női féltékenység. És mindehhez hozzájárul még a sok preventív szer szakértő asszisztencia mellett; továbbá a csúfoló, a szidó közvélemény, meg az egy-gyermek katonai felmen-

tése. Szomorú képet fest Nógrádi a kihalt falvakról. Sajnálja a tes tileg satnya, a lelkileg gyenge, az iskolában visszamaradó, a semmitsem «falusi» egykét. Rosszalja ezeknek a leromlott egykéknek az olyan nagyon divatos összeházasodását. Szeretné felülről le felvilágosítani a népet. Szeretné megnyerni a nép szívét, elsősorban nekivaló, visszhangzó, könnyen terjedő írásokkal.

A Gyermeknevelés Kis Kátéja könnyíti a nevelést és fokozza a gyermekben való örömöt; már ez is erős ok arra, hogy sokat tehessen az egyke ellen.

Valószínűleg épen ilyen vagy még nagyobb hatást gyakorolhatna az olyan füzet, ami megtanítaná rá az egyszerű falusi asszonyt is, hogy az életadásnak nem kell elvennie a szépséget, a boldogságot... Hát ami felemelné a még kérgesen hevülő, korcsmázó földművest az eszményi házasság, az eszményibb asszonyszeretet felső régióiba? Talán ez sem megoldhatatlan, ez sem nagyon távoli! és talán ezzel is forróbban imádkozná le az istenáldást mind a férfi, mind az asszony, kiváltkép, ha nincs nagy nyomorúságban!

*

A «KÜLTELKI GYERMEK ÉLETE ÉS JÖVŐJE». Irta: *Nemes Lipót.* (Kiadja s Gyermektanulmányi Társaság.)

A szerző bevilágít abba a körbe, ahol az elkanyagoltság és a nyomor rengeteg sok egyéni szenvedést, de elég sok nemzeti veszedelmet is rejt magában. Száz meg száz tapasztalattal világít rá a gyermek züllésének a körülményeire, hogy megismerje az okokat és a segítséget, hogy a közönség felvilágosításával felébressze a cselekvésre indító elrettentést, a részvétet, a szívet megnyerő megbocsátást. Azt mondja Nemes Lipót: «Bocsásson meg nekik a társadalom, hisz valószínűleg az Úr is megbocsát nekik.» «A gyermekkel született hajlamok a külső hatások alatt fejlődnek jó vagy rossz irányban.» «Előzzük meg az elzüllést.»

Meggyőző erővel hangoztatják az életismertetés magával ragadó levegőjében: Jó lakásviszonyok! Ennivaló! Ruha! A gyermeki munka felmentése! A rosszat terjesztő csavargók ártalmatlanná tevése! Szükség esetén a gyermek védelme a szülőkkel szemben is! A családtól elvonó korcsma korlátozása! A kültelki gyermeknek neki megfelelő kültelki iskola! Nyilvántartó az igazgató, a tanító munkájának megkönnyítésére és a lehető befolyás előmozdítására! stb. stb.

A kutató fáradságos munkája eléri, hogy egy-két órai olvasás után meglepő és borzongató képet kaphat minden olvasó a kültelki gyermek komoly, nagy problémájáról. Minél többen olvassák, annál jobban megvalósul az első, minden továbbit magában rejtő cél: a «leleplezés».

Bár nyomon követné a leleplezés nyillaló fájdalmát a tapintatos gyógyítás! *A. a.*

*

Adam John. AZ OKTATÁS ALAPELVEI. Fordította dr. Hamvai Erzsébet. Az Universum kiadása. Ára 1·20 K.

Tudjuk, hogy az angol nemzet mély gondolkozású, komoly és

pedagógiailag képzett. Ilyen körben történt, hogy a pedagógia egyetemi tanára, Adam John, könyvet írt: *Az oktatás alapelveiről*. Az angol író magyar kollégája, Finászy Ernő dr., annyira becsüli e munkát, hogy egyik tanítványát, dr. Hamvai Erzsébetet, rábiztatta a fordításra.

A fordítónak mindjárt az első szava ez: a «könyvecske, melyet a magyar tanítóság számára lefordítottam, eredetileg abból a célból készült, hogy a londoni vasárnapi iskolák tanítóit némi elméleti felvilágosításban részesítse. Valójában a munka sokkal általánosabb érdekű, rövidre fogott alapelveit adja minedn tervszerűen haladó elemi oktatásnak.»

Mindehhez hozzájárul még az, hogy nincs itt szó távolról sem száraz szabályok tömeges összehalmozásáról. Szép fejtegetéseket kapunk a legfőbb kérdésekről lelkes egyéni nézőpontból. És ez nem is lehet másképen! A két legfőbb szál, amibe a többi mind összefut, az, hogy ismerjük meg. figyeljük folyton a gyermeket, a mindenféle gyermeket és legyünk vonzóan érdekesek, szívhezszólóan érthetők.

A vasárnapi iskolából indul ki, ahol a hangulat az éltető és összetartó erő. Beszél képzetről, figyelemről, módszerről, kérdésről és feleletről, tehát csupa mindennapi thémáról, de amit mond, az nem mindennapi, sok az új felfogás, az új szín és van mindenütt valami sajátságos szubtilis érzés.

Buzdít: hogy mélyedjünk el magunkba órákon át arról, amit láttunk; idézzük fel a saját gyermekkorunkat, igazoljuk visszaemlékezésünket régi, kedves dolgainkkal, régi jó ismerőseinkkel! Hogy legyünk mindig készen kellemetlenségre és ne keressük, ne maraszталgassuk a hibát erős hangsúlyozással! Hogy bízzunk a jóság meg a szerénység lehetőségében és használjunk fel a szokrateszi módszerből mindent, csak ne a gúnyt, ne a megszégyenítést! Hogy kérdésről-kérdésre eljuthatunk meggyőző erővel a megtisztulás és a megbocsátás isteni fogalmáig! Mindezek olyan értékes lapok!

Csak talán a képzetek tana lehetne helyenként egy kicsit átlátszóbb és valamivel tagozottabb a kifejezésekben. A megismerés, az indulat elvezetése és a megtérés érdekében, talán egy árnyalattal enyhébb lehetne ez az intés: «A gyermekhumor gyakran szóbeli tréfában jelentkezik, erre ne adjon bátorítást a tanító.» — Ettől eltekintve, keresve sem nyomul előtérbe semmi, ami rontaná a harmóniát.

Az egésznek a nyelve emelkedett, egyszerű, tiszta, igen könnyen felfogható. Ezért meleg szimpathia szállhat Hamvai Erzsébet felé, a gazdag tartalomért tisztelet ki Angolországba.

Igazán nem bánja meg, aki közelebbről belenéz Az oktatás alapelveibe! A kezdő sokat tanulhat minden mondatából; aki gyakorlott az sok szépet olvashat fejezetről-fejezetre.

*

IFJÚKOR ÉS NÉHÁNY MÁS ELBESZELÉS. Írta *Sebők Zsigmond*. Kiadja Budapesten, a Franklin-Társulat. Ára 4 korona.

Amit ezeken a lapokon a kedves, világos betűk beszélnek, mindaz humoros, de nagyon komoly, mély és szép. A magányosan

ülő öreg nagymama, kinek a véleménye napokat és heteket dirigál, ki elhalt fia emlékét őrzi és unokáját félti, kihez az unoka visszatér sebzett szívével . . . A felnőtt unoka, ki ilyenkor szinte hallja, mint nevet körülötte és benne ifjúkora, amiért azt hitte, hogy elhagyta! Ez a kép olyan magas művészet, olyan teliélet és emellett olyan harmonikus, olyan nyugodt! S a többiben is ugyanilyen hangok!

Lépten-nyomon nevezetes esemény, mindenütt viharos szenvedélyek. Sok-sok nagy és apró titok. De mindenütt megfogja idegeinket az a csendes, megható fény, mely az elérzékenyülés és a felindulás határán áll s a határon megmarad. Megmarad, mert gazdagszik a lélek emberszeretettel, mely csupa melegség, bölcseség és megfigyelés; megtelik a szív az élet szeretetével, melyben kevés az igény, sok a lemondás, de mégis legtöbb a gyönyörűséges, a jóságos, az okos öröm.

Otthonosan érzi magát az ember ebben az intim környezetben, melyben az emberek belső és külső életének sok rejtett megnyilatkozását hűségesen felismerik és mindenre adnak enyhülést és mindenhez adnak új értéket, ha másban nem, egy felmagasztosult hang megértő barátságában. Nincs semmi felesleges, semmi kiforratlan, ami késleltetné ezt a barátságot.

Azután a barátság bevilágít «A gályarabok» és az «Apró-cseprő emberek» útjaira is úgy, hogy jóleshet mindenkinek, ha követheti ezeket az utakat. Ott talán csodál — itt talán megbocsát — könnyes vagy mosolygós vonzalommal. Mindenütt csodálkozik, hogy mennyi eredetiség van még a legtöbbet emlegetett világon is és hogy az eredetiség meg az eredeti beszéd mindjárt milyen meghitt jóismerőssé válik, ha szép szóval adják!

Jólesik így olvasni a fáradt, a szomorú embernek is. Aki pedig olvasmányt keres fiatalnak, azért, hogy óvja, de mégis erősítse és gazdagítsa a szívet, vagy aki olvasmányt keres a féltve őrzött nőnek, hogy érezze és vezettesse az életet, de ne veszítse el a vezető gondolatok tisztaságát és idealizmusát — az ritkán talál ilyen nemes és ilyen poétikus költészetet. A magyarsága tősgyökeres, reális és mellette csupa finomság, csupa gyengédség. Ambiciója biztosan vezet az emberi hibák és erények, az emberi hatalmak rejtettebb mesgyéin is; készen nyújtja mindenfelé a haladás felfelé vezető fonalát és csak rajtunk áll, hogy kinyújtsuk érte a kezünket.

*

A NEMZETKÖZI BÉKE ESZMÉJE TEKINTETTEL AZ EDDIGI POZITIV ALKOTÁSOKRA. Irta *Kertész Antal*. Előszóval ellátta Dr. Eötevényi Nagy Olivér. A szerző saját kiadása. 1913, 81 lap; ára 3 K.

A szerző a kassai m. kir. javítónevelő intézet családfője; művét, mely eredetileg az «Erdélyrészi Jogi Közlöny»-ben jelent meg, a kassai kir. jogakadémia pályázaton jutalmazta. Tartalma: a békemozgalmak célja, konkrét békemozgalmak, hivatalos jellegű mozgalmak (a három pánamerikai békekonferencia, az I. és a II. hágai békekonferencia), a garancia kérdése, végső eredmény.

Ha ennek a műnek a megítélésénél, mint helyénvaló, számba vesszük a szerzőnek állását, kiváló ügyszeretetét és buzgalmát, a rendelkezésére álló forrásműveket, amelyekről a függelékben beszámol, és

a magyar békeirodalomnak szegényes voltát, úgy örömmel és elismeréssel kell fogadni könyvét, melyben felette sok értékes és érdekes adatot találunk összegyűjtve. Külön érdemül rójjuk fel az írónak, hogy a pacifismus dolgában távol tartja magát minden túlzástól és mérsékelt józan felfogásnak hódol (4. lap és 73—77. lap) és e tekintetben még Fried-del is szembeszáll. Előadása is elég népszerű, főleg az első fejezetben. A részletekben nem egy téves és avult adattal találkozunk. Igy az első békeegyesületet nem 1815-ben, hanem 1812-ben alapították; a III. hágai békekonferenciát, amelynek előkészítő munkálatairól mitsem közöl, nem 1915-re tervezték, hanem 1917-re (77. l.); a választott bíróságok működéséről a Darbyéinál újabb és teljesebb adatok is állnak rendelkezésre, stb. Mindezt és még egyebet Fried «Handbuch»-jának *második* kiadásában megtalálhatja. Zavaróan hat a számos és hosszú idegen nyelvű idézet, amelyek hemzsegnek a sajtóhibáktól, de még inkább a fogyatékos stilus, avult szóképzésével és temérdek idegen kifejezésével. Igy a 9. lapon: muszáj, eliminálni, kodifikálni; a 10. lapon: nicompatibilis, deferálni, negáció: a 11—12. lapon: morális obligó, respektál, ratifikál, concessus, presszionál s. i. t. Kár, hogy ezekre a szépséghibákra jóakarólag nem figyelmeztették a szerzőt, úgyszintén arra, hogy a gyakran idézett első magyar pacifista nagyságok mellett megemlékezhetett volna egy Jókairól és Türr Istvánról is.

A szerzőnek hivatottságát mindezekkel éppen nem vonjuk kétségbe, sőt további munkára szeretnők buzdítani. Azután egy tanulságos kísérletre mostani működési körében. Alig hihető, hogy komolyobb akadályokba ütköznék az a vállalkozás, amely a javítónevelő-intézeten belül legalább próbaképen a tanulók önkormányzatát szervezné választott bírósági alapon. Külföldön, főleg Amerikában hasonló kezdeményezések beváltak, s ha nálunk is így lesz, talán még általánosítani is lehetne.

Visszatérve a könyvre, annak elolvasását melegen ajánljuk. Magas ára a terjedésnek nem igen válik majd javára. *Kemény F.*

*

Radó Sámuel-től érdekes dráma jelent meg a Franklin-Társulatnál. (Ára 2 K.) Címe is, hőse is az *Ujságírók*. Az aposztrofálás «A közvélemény névtelen harcosainak» szól, «hő szeretettel és tisztelettel».

Az összeütközésnek sok-sok szála kerül egymás mellé; mind meglepő biztonsággal fonódik. Világosság, egyszerűség és nyugalom: s a hatás megrázó. Kevés szóval, kevés szcenériával hatalmas lelki küzdelmek tárulnak fel. Erős a szatira, mély a pesszimizmus.

Az ostorozott hibáknak, a keserűen érintett gyászos sorsnak egy kicsit osztályosa minden ujságíró és minden ember. Mennyiben elkerülhető ez és mennyiben nem; mennyiben jó, hogy így van — ez a nagy probléma, a nagy benyomás, amit magunkkal vihetünk; és magunkkal viszünk sok-sok megindult érzést az élet nehézségéről, az idealizmus eltorlaszolt útjáról.

Az ujságírás légkörében küzd a munkatárs és a szerkesztő, az író és a politikus, a fiatal hév és a megfontolt értelem, a nép és a hivatal, a siető választójog és a csillapító várakozás. Küzd a hűséges,

csendes, maradi szerelem és a hangos, bátor, józan menyasszony; küzd a mult és a jövő, küzd a következetesség és az alkalmazkodás, a gyűlölet és a félelem. Győztes marad mindenütt a hatalom, a hatalomnak minden formája.

*

A Magyar Könyvtár füzetei:

726. szám: Kant filozófiája. Gondolatok műveiből. Dr. Polgár Gyula. A bevezetés gondosan tudományos, majd emelkedett; a gondolatok a szó szoros értelmében bölcsek; a többé-kevésbbé rövid idézetekben művészi színt és bizonyos kellemes könnyedséget kap még az is, ami az egész szövegben kicsit szürke és nehézkes.

727—728. Bródy Sándor: Elmélkedések. Ritkán tárul fel előttünk kis füzetben ilyen sokféle élet, ilyen különböző társadalmi osztály ennyi mélységgel és ennyi lebilincselő intim vonással! Ritkán tágulhat így a belső szemünk világa, ritkán hullámozhat ilyen szabadon megindult szívünk minden szeretete! Sajátságos műfaj ez, mely tulajdonképen elmélkedés elbeszélésben tragédiáról! Tizenegy rövidszavú, sokatmondó nagy kép az emberi sors száz meg száz megható útjáról!

729. Marcell Prévost: A végrendelet és egyéb elbeszélések. Elbeszélések kis és nagy dolgokról, komolyságról és naivságról; mindebben csendes elgondolások, megnyugtató vagy derült végszó, gyengéd hangok a benső világ nagy változásairól; Benedek Marcell fordítása nagyon hangulatos és nagyon stílszerű.

730. Rezek Román: Galamb Péter. A Kisfaludy-Társaság Szécher Árpád-jutalmával tüntette ki ezt az elbeszélést azért, mert bonyolultság nélkül egyszerű, természetes és igaz, vonzó, kedvesen és meleg humorral magyaros; lelki válságaiban gondos találó megfigyeléssel és helyes fokozással; — minket közelről érdekel még az is, hogy a lelkiismeret szava, a jóság szelleme megszólal lázas verejtékben, vérfagyasztó belső küzdelmekben, míg végre könnyen diadalmaskodik és boldog nótaszóval végzi.

731. Írói Arcképek V. Báró Eötvös József, a költő. Írta Kozma Andor. Igazi ünnepi beszéd a gondolatok, a regény és a líra nemes, nagy művelőjéről; a szónok leszállt «a költő mély bányájába» és az «itt talált nemes márványköveket úgy rakta egymásra, hogy fogadalmi templom emelkedjék», melyben felzendül az újjászületett Magyarország énekek-éneke: «Csak dolgozni, haladni és remélni kell!»; megtalálta a pedagógus számára is azoknak a gondolatoknak a titkát, melyeknek «a szív sohasem mond ellent»: «tudákosan kifejezve halvaszületettek volnának s csak a bizonyos, lényegükkel összeegyező szép formában az övék az igazság és az élet».

Alapíttatott 1880. *Állami érem 1896.*

Pfaff-

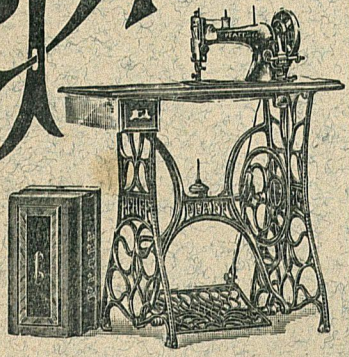

varrógépek a legjobbak!

HERBSTER KÁROLY

varrógép-nagyraktára

a világhírű

PFAFF-varrógépek

vezérképviselője

Budapest, VII., Károly-körút 9.

Nagy javító műhely!

Képes nagy árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve.

Fizikai *Kémiai*

Földrajzi *Természetrajzi*

stb.

tanszereknek legjobb beszerzési forrása

ERDÉLY ÉS SZABÓ

laboratoriumi felszerelések és tanszerek gyára

Budapest, VIII., Baross-utcza 21.

Mechanikai gyár. *Üveglechnikai műhely.*

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

A **Franklin-Társulat** kiadásában **Budapesten** (IV., Egyetem-utcza 4. sz.) megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

A

KULTÚRA ÉS TUDOMÁNY

új kötetei:

A modern gondolkodás legkiválóbb termékei

RODIN BESZÉLGETÉSEI A MŰVÉSZETRŐL

Összegyüjtötte **PAUL GSELL.** Fordította **FARKAS ZOLTÁN.**

Ára kötve 1 korona 20 fillér.

GILLOUIN

HENRI BERGSON FILOZÓFIÁJA

Fordította **FARKAS ZOLTÁN.** ***Ára kötve 1 K 20 f.***

LE BON

A TÖMEGEK LÉLEKTANA

Fordította **BALLA ANTAL dr.** ***Ára kötve 2 korona.***

STRACHEY

A FRANCIA IRODALOM FŐIRÁNYAI

Fordította **SCHÖPFLIN ALADÁR.** ***Ára kötve 1 K 60 f.***

ARRHENIUS

A VILÁGEGYETEM ÉLETE

Fordította **POLGÁR GYULA.** ***Ára kötve 2 korona.***

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.